

Birey ve Toplum

Sosyal Bilimler Dergisi

Güz 2017. Cilt 7 . Sayı 14

BiLsam

Birey ve Toplum

Altı Aylık Sosyal Bilimler Dergisi
Journal of Individual & Society
Cilt/Volume: 7 Sayı/Number: 14 Yıl/Year: 2017
ISSN: 2146-4634 & E- ISSN 2148-2071

Sahibi / Owner
BİLSAM

Editör / Editor in Chief
Oğuzhan GÖKTOLGA (Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, oğuzhan.goktolga@inonu.edu.tr)

Yayın Kurulu/ Editorial Board
Abdulkadir BAHARÇİÇEK (Prof. Dr.), Suphi ERDEM (Prof. Dr.), İlhan ERDEM (Doç. Dr.),
Saim KAYADİBİ (Ass. Prof. Dr.), Gökhan TUNCEL (Doç. Dr.), Oğuzhan GÖKTOLGA (Doç. Dr.)

Danışma Kurulu / Advisory Board
Abdurrahman KURT (Prof. Dr. Uludağ Üniversitesi), Ahmet KARADAĞ (Prof. Dr. İnönü Üniversitesi),
Alparslan AÇIKGENÇ (Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi), Ali UTKU (Yrd. Doç. Dr. Atatürk
Üniversitesi), Bedri GENCER (Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi), Burhanettin TATAR (Prof. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Cafer Sadık YARAN (Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Celal TÜRER
(Prof. Dr. Ankara Üniversitesi), Coşkun ÇAKIR (Prof. Dr. Şehir Üniversitesi), Feridun MERTER (Prof.
Dr. İnönü Üniversitesi), Hasan KAVRUK (Prof. Dr. İnönü Üniversitesi), Hikmet Y. CELKAN (Prof.
Dr. Adıyaman Üniversitesi), Hüseyin AYDIN (Prof. Dr. Osmangazi Üniversitesi), İsmet EMRE (Prof.
Dr. Bartın Üniversitesi), Kemal GÖRMEZ (Prof. Dr. Gazi Üniversitesi), Mahfuz SÖYLEMEZ (Prof.
Dr. İstanbul Üniversitesi), Mahmut AYDIN (Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Mehmet AZİMLİ
(Prof. Dr. Hitit Üniversitesi), Mehmet KUBAT (Prof. Dr. İnönü Üniversitesi), Mustafa ERGÜN (Prof.
Dr. Afyonkarahisar Üniversitesi), Mustafa Doğan KARACOŞKUN (Kilis Üniversitesi), Mustafa KÖYLÜ
(Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Mustafa ÖZEL (Yrd. Doç. Dr. Şehir Üniversitesi), Mustafa
YILDIRIM (Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi), Saim KAYADİBİ (Ass. Prof. Dr. Int. Islamic University of
Malaysia), Sebhattin ÇEVİKBAŞ (Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi) Zülfikar DURMUŞ (Prof. Dr. Nevşehir
Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Sayı Hakemleri/Reviewers for this Issue
Doç. Dr. Yılmaz DEMİRHAN (Dicle Üniversitesi), Doç. Dr. İsmail SEVİNÇ (Necmettin Erbakan
Üniversitesi), Doç. Dr. İlhan ERDEM (İnönü Üniversitesi), Doç. Dr. Gökhan TUNCEL (İnönü Üniversitesi),
Doç. Dr. Mehmet DENİZ (İnönü Üniversitesi), Doç. Dr. İbrahim AKSU (İnönü Üniversitesi), Yrd. Doç.
Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU (Aksaray Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Zülfikar Aytaç KIŞMAN (Fırat
Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Gülizar ÇAKIR SÜMER (İnönü Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Hakan ÖZDEMİR
(İnönü Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAGLAM (İnönü Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Işıl ARPACI
(İnönü Üniversitesi)

Yazı İşleri Md.
Sinan AKINCI

Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, Türkçe ve İngilizce dillerinde yılda iki defa (Mayıs ve Kasım)
yayımlanan uluslararası katılımlı, hakemli, disiplinlerarası akademik bir dergidir. Dergi'nin amacı tarih,
edebiyat, felsefe, ilahiyat, kamu ve sosyal bilimlerin ilgili diğer alanlarında özgün çalışmalarını yayımlamak
ve bu alanlardaki disiplinler arası çalışmaları özel sayılarla teşvik etmektir. Dergide yayınlanan
makalelerin bilimsel, fikri ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılarının tüm yayın hakları Birey
ve Toplum Dergisi'ne aittir.

Kapak & İç dizayn
M. Arslan & Ahmet Yanar

Baskı
Step Ajans Matbaacılık Ltd. Şti., Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11 Bağcılar- İSTANBUL
Tel: (0212) 446 88 46, Matbaa Sertifika No: 12266

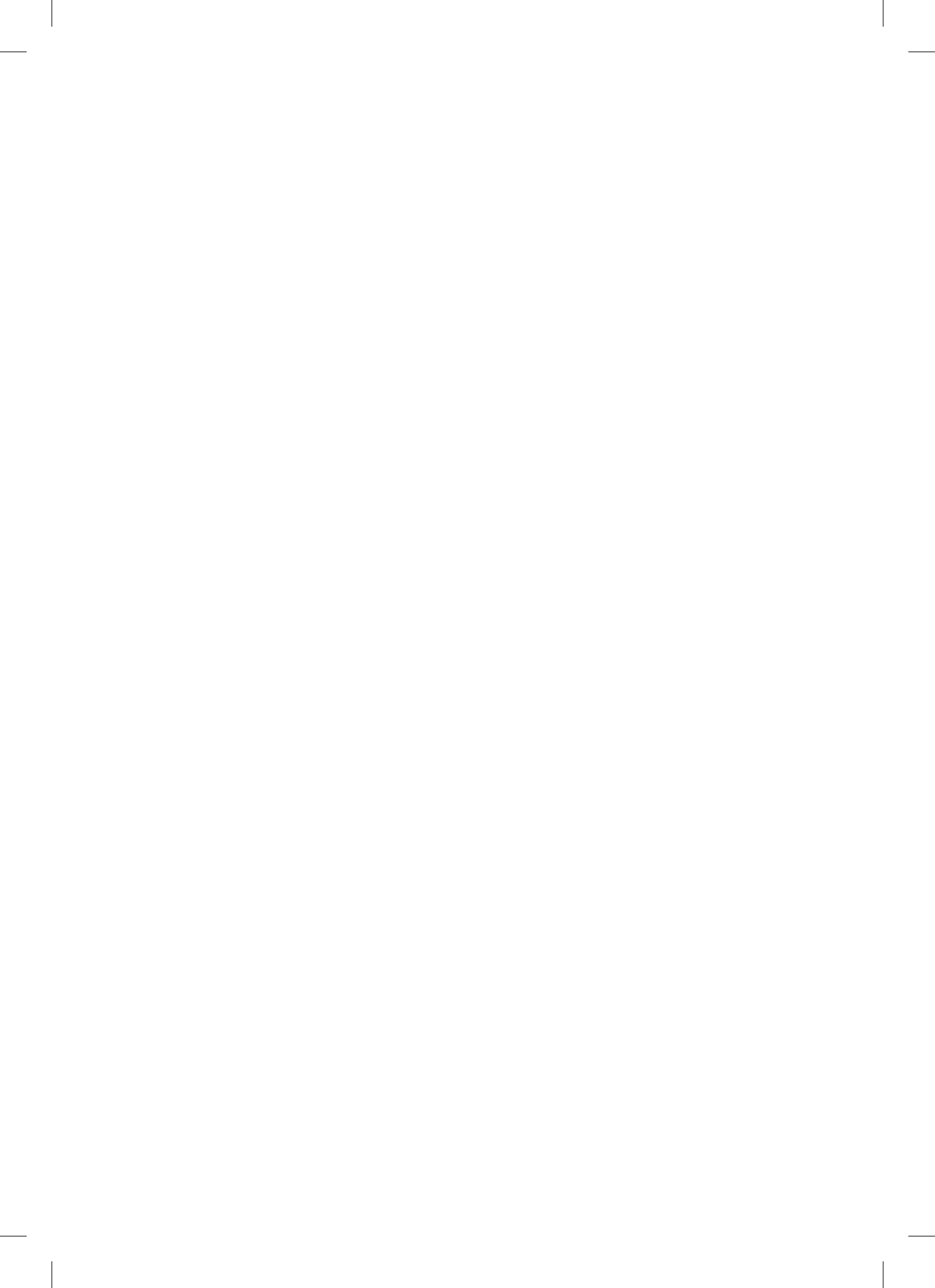
Dağıtım
© BİLSAM Yayıncılık, Küçük Hüseyinbey Mah. Azizler 1. Sokak İstanbulluoğlu Konağı Malatya/Türkiye.
Mail: mu_arslan@hotmail.com, Tel: 00 90 422 323 69 80.
Banka Hesap No: Türkiye Finans Katılım Bankası Malatya Şubesi: 865245

Web: <http://bireyvetoplumdergisi.com>

© BİLSAM Yayıncılık, Malatya 2017

İÇİNDEKİLER | CONTENTS

Akif Emre İdeolojiyi Aşan İdeal	5	Bedri GENCER European Union's Tool of Being Effective in International Politics: Soft Power
Bedri GENCER Avrupa Birliği'nin Uluslararası Politikada Etkili Olma Aracı: Yumuşak Güç	33	Zekeriya AKDAĞ Süleyman EKİCİ Participation Of Local Political Actors Into Decision- Making Mechanisims In Municipalities: Adıyaman Municipal Council Sample
Zekeriya AKDAĞ Süleyman EKİCİ Yerel Siyasal Aktörlerin Belediyelerde Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı: Adıyaman Belediye Meclis Örneği	65	Murat SEZİK A Research On Identification Of Project Management Skills Of Entrepreneurship Course Trainees:
Murat SEZİK Girişimcilik Sertifikası Kursiyerlerinin Proje Yönetim Becerileri Üzerine Bir Araştırma: Kahramanmaraş Örneği	89	Arif Selim EREN Ahmet TUNÇ Kahramanmaraş Example Evaluation of Malatya by Local People in terms of City Marketing
Arif Selim EREN Ahmet TUNÇ Malatya'nın Şehir Pazarlaması Açısından Yerel Halk Tarafından Değerlendirilmesi	115	İbrahim Atilla KARATAŞ Mevlüt TÜRK Erbakan's Concept of Social Peace Against Ethnic-Based Problems in Turkey
İbrahim Atilla KARATAŞ Mevlüt TÜRK Türkiye'de Etnik Temelli Sorunlar Karşısında Erbakan'ın Toplumsal Barış Anlayışı	149	Bekir GÜNDOĞMUŞ
Bekir GÜNDOĞMUŞ		

Akif Emre İdeolojiyi Aşan İdeal

Bedri GENCER

Vefattan Vefaya

İnsanların, bilhassa aydınların asıl kıymetlerinin vefatlarından sonra anlaşıldığı yaygın bir kanaattir. Bu hakikat, 23 Mayıs 2017’de vefat eden Akif Emre (1957-2017) gibi bazı simalarda daha çarpıcı bir şekilde tecelli edebilir. Yaşarken daha ziyade hürmet ve itibar sahibi bir gazeteci-yazar olarak bilinen Emre, vefatından sonra emsali nadir görülen bir şekilde ülke çapında bir ahlakî muhasebeye vesile olan istisnâî bir aydın olarak belirdi. Hakkında kısa bir süre içinde sayısız yazı yazıldı, değerlendirme yapıldı. Ancak bunlar daha ziyade onun örnek şahsiyetine vurgu yapan vefat-sonrası intibalar olarak kaldı.

Hakikaten Emre, daha ziyade ahlakî bir muhasebeye vesile olarak herkes tarafından özellikle 1980 yılından sonra hızlanan fikrî-ahlakî savrulma sürecinde istikametiyle tebarüz eden örnek bir aydın olarak gösterildi. Hâlbuki o, yakın geçmişimizin ahlakî olduğu kadar fikrî, kültürel muhasebesine vesile olabilecek kadar önemli bir simaydı. Daha çok bir vefat sonrası vefa yazısı (Gencer 2017) olan ilk yazımızda merhûmun siyasî-ideolojik yönünden çok ahlakî-insanî yönünü öne çıkarmış, fikriyatından çok şahsiyetine, idealizmine vurgu yapmıştım. Burada ise niyetimiz, bir vefat sonrası hissî değerlendirmenin ötesinde onun entelektüel portresine daha yakından bakmaktır. Hatıralarla beslenmiş izlenimselci ile sistematik perspektifin birleştirildiği bu yazıyla, muhtemelen onun hakkındaki akademik değerlendirmeler, sistematik incelemeler sürecinin ilk adımını atmış oluyoruz.

Rahmetli babam Niyazi Gencer (1932-2000), ben doğmadan (1968) önce 1967 yılında memleketimiz Konya’dan gelerek İstanbul Fatih’e, İsmailağa Câmisi’nin sırasındaki bir eve taşınmıştı. Dolayısıyla bütün hayatı burada geçmiş biri olarak İstanbul’un kalbi Fatih’te pek çok kıymetli

kişiyile tanışmış olmayı Allah'ın bir lütfu saymışımdır. 1980'li yılların başında İstanbul İmam-Hatip Lisesi'nde okurken tanıştığım Emin Saraç ve Mahmut Kaya gibi hocalardan sonra 1984 Tüyap Kitap Fuarında İsmet Özel ile tanıştım. Bilahare 1985 yılında Raşit Küçük ve merhûm Akif Emre gibi aydınlarla muarefenin ardından *İlim ve Sanat* dergisinde ilk yazımın çıktığı 1986'dan sonra Müslüman camianın hemen hemen belli başlı bütün aydınlarıyla tanışma fırsatı buldum.

1985 yılının sonları, sanırım Kasım ayıydı; henüz 17 yaşında bir lise öğrencisiyken "Tercüme Tekniği" başlıklı ilk -akademik- makalemi yazmaya cüret ederek yayınlamak üzere Fatih'te bulunan Seha Neşriyat'ın çıkardığı *İlim ve Sanat* dergisine götürdüm. Yayınevinin bulunduğu katin salonunda Akif Emre, Kemal Kahraman, Ahmet Varol, Hacı Ahmet Özdemir, Feramuz Aydoğan gibi arkadaşlarıyla birlikte çalışıyordu. O zaman fakir 17, o 28 yaşındaydı. Aradan 32 yıl geçtiği için neler konuştuğumuzu tam hatırlamıyorum ama Emre'nin İslâm Dünyası Ansiklopedisi projesinin editörlüğünü yürüttüğü aklımda kalmış. Ciddî bir mesafe alındığı halde yayınevi yönetiminin değişmesinden sonra ansiklopedi projesi rafa kaldırılmış, bu kadar emek heba edilmişti maalesef.

Bilahare Emre, 1987 sonu-1988 başlarında üç yıllığına İngiltere'ye gidince irtibatımız koptu. Döndükten sonra İnsan Yayınları, Yeni Şafak, Küre-Klasik Yayınları gibi çalıştığı basın-yayın müesseselerinde ara ara görüştük. Son yıllarda birçok ahbabı gibi biz de kopmuştuk. Artık düğünlerde ve cenazelerde görüşür olduk.¹ Vefatı haberini alınca gözüm-den yaşlar süzüldü. Böyle zamanlarda "Erkekler ağlamaz" sözü insana küfür gibi gelir. Evet, erkekler de insandır ve bal gibi ağlarlar!

Hayatta Ama Dünyada Değil

Her ölüm, ötelerden bir âyettir, haberdir; dünyanın faniliğini hatırlatan bir şok, dünya telaşına vurulan bir darbedir. Emre'nin vefatı ise,

1 Mesela 20 Ağustos 2010'da Marmara İlahiyat Câmisi'nde hocam Ahmet Tabakoğlu'nun Manisa'da askerlik görevini yaptığı sırada vefat eden oğlunun cenaze namazında, 24 Ağustos 2013'te Şehzadebaşı Câmisi'nde Kudret Büyükçoşkun'un kızının düğününde ve en son 4 Nisan 2016'da Eyüp Câmisi'nde İlhan Akıncı'nın cenaze namazında görüştük. Bu, onunla son görüşmemiz oldu.

sadece Müslüman camiaya değil, beklenmedik şekilde bütün ülkeye bir şefkat tokadı oldu adeta. O, vefatıyla adeta Kur’ân’daki gibi “Ya nereye gidiyorsunuz?” diye sordu. Son zamanlarda bilhassa Ramazan iftarlarında yapılan “Biz nasıl böyle yozlaştık?” muhasebesinin tam Ramazan öncesinde yapılmasına vesile oldu Emre, ani vefatıyla.

Bir vefatın böyle derin ve yaygın bir muhasebeye vesile olmasına “ayna ve mesafe” kelimeleriyle anlatabileceğimiz iki sebep gösterebiliriz. Hadis-i şerifte “Mümin, müminin aynasıdır” buyrulur. Âlem-i cemale göçen Emre’nin hayatı, herkese nefis muhasebesi için bir ayna oldu. İnsanların yaşarken birbirleriyle yaptıkları istikamet tartışmalarının karşılıklı ithamlarla batağa saplanması mukadderdir. Ama Emre’nin artık hatıra olan düzgün hayatı, herkesin ahlakî muhasebesini yapmaya yaran bir ayna oldu, herkes, bu aynaya bir şekilde kendi ahlakî serencamını yansımış buldu. Dolayısıyla insan, onun gibi birinin faziletlerini dile getirmekle zımnen kendi nakisalarını dile getirmiş olur. “Biz nasıl yozlaştık, herkesi bir hortum gibi içine çeken yozlaşma sürecinden nasıl oldu da Akif Emre mâsûn kaldı” soruları, köklü bir nefis muhasebesine vesile olur. Dolayısıyla ben de onu anlatırken zımnen kendimi de anlatmış, içimi dökmüş olacağım.

İkincisi, onun vefatından sonra yapılan değerlendirmelerde gene bildik “Yaşarken niçin değerini bilemedik” teessüfü öne çıkar; bu ihmal, “Kör ölür badem gözlü olur, Ölen inek sütlü olur” gibi atasözlerine atıfla eleştirilir, vefat-sonrası azizleştirme eğiliminden yakınılır. Hâlbuki içti-maî kadir bilmezliğin ötesinde bu ihmalin objektif ontik sebebini görmek gerekir. “Ol mâhîler ki derya içredirler, derya nedir bilmezler” sözünün ifade ettiği üzere, bir canlı içinde bulunduğu, hemhal olduğu bir şeyi fark edemez. Fark etmek için balığın sudan çıkması gibi bir mesafe gerekir. Objektif değerlendirmeye imkân veren asıl ontik mesafe ise varlık boyutunun değiştiği ölümdür.

Şeyh Bedreddin (564: 57)’in dediği gibi: “Bir nebî veya velîye kendi zamanında pek az kimse meyl ü muhabbet eder. Vefatından sonra ise insanların ona meyl ü muhabbeti yavaş yavaş artmaya başlar. Nihayet herkes onun nebî veya velî olduğunu tasdik eyler.” Bu, Emre misalindeki

gibi bir “tabiî ölüm” olduğu gibi, Seza Karakoç misalindeki gibi tasavvufî tabirle bir “iradî ölüm”, yani fiilen dünyadan çekilme de olabilir. Karakoç, hayatta ama dünyada değildir; yaşadığımız “tefâul” (-miş gibi yapma) dünyasından fiilen çekilerek bu ontik mesafeyi koyabildiği için adeta yaşarken ölmüş gibi değerlendirilme şansına nisbeten kavuşan biri olmuştur.

Ancak vefatından sonra ortaya çıkan tesirine bakıldığında Akif Emre'nin de tamamen Seza Karakoç gibi olmasa da gene tasavvufî bir düsturla itiraz ve iddiadan yüz çevirerek itizali seçmiş biri olduğu görüldü. O, hiçbir zaman büyük laflar ederek kendini öne çıkaran, her sözüyle tartışma yaratan biri olmamış, geçici sansasyon ve tiraja iltifat etmemiş, kendi çapında sessiz ve derinden ideallerinin izini sürmüştü. Bu hayat seyrinin değeri, varlık boyutunun değiştiği ölümden sonra tam anlaşılacaktı. Yaşarken kendi çapında sevilen, sayılan bir Müslüman gazeteci-yazar olarak bilinen birinin vefatından sonra yalnızca çağdaş içtimaî-ahlakî değil, aynı zamanda entelektüel-ideolojik maceramızın muhasebesine vesile olacak kadar derin bir iz bırakacağını kim tahmin edebilirdi? İhlaslı her amel, er-geç muhakkak karşılığını bulur.

Aslında Emre gibiler de dünyadan çok ahiret ehliydi. Önceden Hakka yürüyenlerden Cahit Zarifoğlu ve son yıllarda vefat eden dostlarımız Bayram Ali Öztürk, Nusret Özcan, Hamit Can, Bahattin Yıldız ve Akif Emre'ye bakılınca hepsinde ortak bir, bu dünyadan çok ahiret ehlini andıran dervişlik, kalenderlik görülebilirdi. “İyiler önden gider” sözünü doğrularcasına hepsi hayatta arkadan, ama ölümden önden giden atlılar. Elbette “İyiler önden gider” sözü, mefhum-ı muhalifince kalanların hepsinin kötüler olduğu mânâsına alınamazdı. Onların bu dünyanın insanları olmadıkları, hep uzaklara, ufuklara baktıkları fotoğraflarından bile fark edilebilirdi. Yakın dostu Mehmet Bulayır ile Emre'nin sosyal medyadaki profil fotoğrafı bile yalnız kurda benziyor diye espri yapmıştık.

Ondaki bu karakter sağlamlığı, soyunun temizliği yanında tasavvuf menşeiinden kaynaklanıyordu. Emre, 1970'li yıllarda İskenderpaşa'da Nakşibendî-Gümüşhânevî silsilenin son büyü şeyhi M. Zâhid Kotku (1897-1980) Hazretlerinin sohbetleriyle yetişti. Onun vefatından

sonra yazdığımız yazıda “Sünnî-tasavvufî bir Akif Emre” portresi çizdiğimiz gerekçesiyle tenkitler gelmişti (Gencer 2017). Hâlbuki bu, bizim yakıştırmamız değil, pek bilinmeyen bir hakikatin ifadesiydi. Vefatından sonra bulunan, 20-30 yaşlarında gençlere yönelik hazırlanmış olduğu taslak bir kitap listesi, Emre’nin tasavvufla irtibatının belgesiydi. Bu, genel bir tavsiye kitap listesi değil, ideal bir mücâhid tipini yetiştirmeye yönelik bir eğitim programına uygun bir okuma programı taslağıdır (Kardaş 2017).

Akif Emre’nin dâhil olduğu neslin aktivizmine “İslâmî hareket” deniyordu; bu, “cihad” kavramının çağımızdaki nötral ve ideolojik ifadesi olarak görülebilirdi. “İslâmî hareket”in fâlinin ifadesinde bu karşılık ortaya çıkıyordu: mücâhid. “İdeal mücâhid”in tarifi ise “cihad”ın tarifine bağlıydı. Tasavvufta cihad, ekber/esgar (daha büyük/daha küçük) olarak ikiye ayrılır. İnsanın en yaman, görünmez düşmanı olan nefisle yapılan cihad-ı ekberi başaranın dış dünyaya yönelik *gazâ* denen cihad-ı esgarı başarması kolaydır (Willis 1967: 414). İki cihadı öğreten kaynak ise özel adıyla fütüvvet olan tasavvuftu. Nefis ile dünyayı fethetmeye yönelik iki cihadın hakkını veren fütüvvet ehlinin, Horasan Erenleri’nin piri Abdullah İbni Mübarek’ti (736-794). Hasan Bennâ da Şâzelî tarikatı mensubu olarak benzer bir fütüvvet ruhuyla yola çıkarak Mısır’da çağdaş İslâm dünyasının en önemli İslâm hareketi İhvân-ı Müslimîn’i başlatmıştı. Muhammed İbrahim Şirbeynî Sakr (2014)’in eseri, Bennâ’nın şahsiyetindeki tasavvufun rolünü tafsil eder. Bennâ, tasavvuftan aldığı ruhla öncelikle gönülleri feth ederek medenî-ahlakî bir tahavvül gerçekleştirmeyi umuyordu. Onun gibi tasavvuf ehlinin gayet iyi bildiği üzere, “Salah olmadan ıslah olmaz; düzelmeden düzeltilemez.”

Akif Emre’nin hazırladığı okuma programı da benzer bir “Salah olmadan ıslah olmaz” anlayışına dayanıyordu. Beş kısımlık programın muhtemelen “İslâm nizamı” başlığını taşıyan kısımdaki okuma programının hedefi, “İslâm’ın bir hayat nizamı olduğu, sosyal yönlerinin nelerden ibaret olduğu ve devlet fikri, devlet sistemiyle birlikte anlaşılır kılmak”tır. Ancak öncelikli hedef, Rabbini ve Nefsini tanımaktır. Taslakta insan şahsiyetinin temeli olarak fıkın (akide, ilmihal ve ahlak)

önceliğine ve bunun disiplini olarak tasavvufa vurgu yapılması ve tavsiye edilen 23 eserden ikisinin (*Tasavvufî Ahlâk, Ehl-i Sünnet Akâidi*) M. Zâhid Kotku ile üçünün (*Allah (cc), Allah Erinin Ahlâk ve Kültürü, Allah Resulü Hz. Muhammed (S.A.V.)*), Şâzelî Suriyeli âlim ve İhvân-ı Müslimîn lideri Said Havva (1935-1989)'ya ait olması dikkat çekicidir:

1-Ehl-i Sünnet Akaidi ve İslâm İlmihali

Ömer Nasuhi Bilmen'in *Büyük İslâm İlmihali esas kitap,*

Yardımcı kitap:

Ehl-i Sünnet Akaidi, Mehmed Zâhid Kotku

Amentü Şerhi, Numan Kurtulmuş

Hedef: Akideyle birlikte (Amentü ve ehl-i sünnet akaidi) muamelâta ait fıkhi hükümler (namaz, oruç, hac, abdest vs.) tam olarak öğretilecek.

Allah (cc), Said Havva isimli kitap okutulacak.

4-İslâm Ahlâkı

Kimyâ-yı Saadet, İmam Gazali

Riya, kibir, ucub, gurur gibi kötü ahlaklar ve giderme yollarının tanıtılması,

Allah sevgisi, zikir, kalp temizliği gibi Müslümanda olması gereken hasletler işlenecek.

Allah Rasulü'nün ahlakıyla ahlaklanmanın ve Allah, Resulü ve davasının sevgisini kazanmanın metodu olarak Tasavvuf'un ana hatlarıyla tanıtılması,

Bidatten uzak, gerçek İslâm Tasavvufu'nun gereği vurgulanmalı

Yardımcı Eserler:

Tasavvufî Ahlâk, Mehmet Zahit Kotku

İhya-i Ulumiddin, Gazali

Allah dostlarının hayatlarını anlatan diğer eserler,

Tasavvuf, Mahir İz

40 Hadiste Müslümanın Hüviyeti, Ali Nar

İslâm Davetçisinin Ahlakı, Fethi Yeken

Risale-i Kuşeyri, Dergâh Yayınları

Nefsini düzeltmeden âlemi düzeltmeye yönelen çağdaş İslâmcılığın uğradığı ideolojik kriz, ahlakî hüsrân, Emre'nin esas aldığı bu ahlakî-tasavvufî vizyonun haklılığını gösterdi. Onun nefesine hâkimiyeti, derviş-meşrepliği, bu manevî kaynaktan geliyordu. Gerçekten de ülkemizde adam diye bilinenlerin zerre de olsa tasavvuftan nasibini almış kişiler olması bir tesadüf olamazdı. Bu, bugün niçin adam yetiştiremediğimizi de açıklar. Bu birincil manevî kaynak yanında Büyük Doğu, Diriliş, Maverâ, MTTB ve Akıncılar da onda sağlam bir dava şuurunu oluşturan zengin ikincil kaynaklar oldu. Zamanla Necmettin Erbakan, Esad Coşan, Sezai Karakoç, Aliya İzetbegoviç gibi karakter tim-sali adamlarla ülfet, onun daha da olgunlaşmasına vesile oldu. Bu arada Yıldız Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünü kazanınca aynı fakültede okuyan Müslüman Genç Grubunun lideri Mehmet Güney ile ömür boyu sürecek dava arkadaşlığı ve İslâmcılık macerası başladı.

İrancılık Fitnesi

Müslümanların son kırk yılı, tam bir savrulmalar tarihidir. Müslümanlar, Kur'ân-ı Kerim'de "Müminlerin yolu" denen Peygamber ve as-hâbının yolundan, sünnetten uzaklaştıkça İran, FETÖ ve sonunda doğrudan İlhâd (sekülerlik) gibi ağır belalara uğradılar. "Müminlerin yolu" tabirindeki Yol, Fâtîha Sûresi'nde geçen Sırât-ı Müstakîm veya Tarikat-ı Muhammediyye'dir. Ancak tabir, ferden değil, ancak cemaaten, müminlerle birlikte bu yolun tutulabileceğini ifade eder. "Ehl-i sünnet ve cemaat" tabirindeki "cemaat"ın sosyolojik karşılığı "sürü" ve "mahalle"dir. "Sürüden ayrılanı kurt kaptığı" gibi, "Müminlerin yolu"ndan, "ehl-i sünnet ve cemaat"ten ayrılanı da İran, FETÖ veya İlhâd, kısaca, sürüden ayrılanı kurt, cemaatten ayrılanı cemiyet kapar.

Emre, hakkında İrancı intibâna yol açabilecek fikirleri yazılarında dile getirmişti:

“Tahran’da soğuk bir Şubat günü uçağın kapısından görüldüğü andan itibaren taşları yerinden oynatan, dünyanın tüm mustazafları adına konuşan, şahadeti ve adaleti gündemine koyan bu yaşlı adam gerçekte ne söylemişti? Vakur ve sakin duruşuyla milyonları sokağa döken bu ihtiyar devrimci şahı kovarken hangi güçlere kafa tuttuğunu, İslam kardeşliği derken yüzlerce yıllık parçalanmışlığı elinin tersiyle bir kenara ittiğinin farkındaydı şüphesiz” (Emre 2009). “Bir devrim lideri olmasından önce bilge bir kişilik olarak düşünceleri, bir âlim olarak Şiiliğin siyasal görüşlerinde yaptığı yorumlar bugün de konuşulması, tartışılması eksik kalmış bir konudur. Humeyni’nin Sünnî refleksle mezhebi paranteze sıkıştırılmak istenmesi, aslında onun evrensel söyleminin ve özellikle soğuk savaş şartlarında Batı karşıtı söyleminin bastırılması amacıylaadır

(...) Bugün İran İslam Devrimi’ni gerçekleştirenlerin aynı idealleri savunup savunmadıkları kuşkuludur. Benzer biçimde Türkiye’de varlığını İran düşmanlığı üzerine inşa eden cemaatlerin hala bu ayrımı daha da körükleyici bir dile sarılmalarının Müslümanlara ne getirdiği de ortada. Yine Türkiye’de bir zamanlar her İslami talepte bulduklarında Humeynicilik’le suçlanmış olanların bugün hem taleplerinin hem de eski konumlarının neresinde durduklarına bakmak ilginç olabilir. İran yöneticilerinin bir yanda içine çekildikleri ulusdevlet refleksiyle Ortadoğu’da siyaset yaparken aynı zamanda sekter bir dile savrulmaları da çeyrek yüzyıl sonra yaşanan boşluğun resmidir” (Emre 2009).

İran veya FETÖ rüzgârına kapılan aydınların hüsrana uğradıktan sonra “Zamanında hangimiz kanmadı ki” yollu entelektüel günah çıkarma seansları kanıksandı artık. Peki, o zaman sormak lazım: Aynı devirde yaşayan Ahmed Yaşar, Esad Coşan veya Sezai Karakoç, İsmet Özel, niçin bu fitne rüzgârına kapılmadılar, bu tuzaklara düşmediler? Onların istikametlerinin sırrı neydi? Müminin istikameti firasete, firaset ise sadakate, müminlerin yoluna, sünnet ve cemaate sadakate bağlıdır.

“Tevvâb” olan Rahman’ın kulları için tevbe kapısı daima açıktır. Ancak “Allah’a düşen tevbe, bir cahillikle bir kabahat yapıp da çok geçmeden tevbe edenler içindir, işte Allah bunların tevbelerini kabul eder. Allah alîmdir, hakîmdir” (Nisâ, 4/17-18) âyetinde buyurulduğu gibi tevbe,

daha ziyade fık denen geçici amelî kusurlarda geçerlidir. İrancılık, Fetöcülük vs. ise ölümcül virüse benzeyen akidevî sapmalardır. Nasıl bir küp süt, düşen bir damla sirkeden temizlenemezse, denebilir ki, zamanında Afgânî, İran veya FETÖ'ye zerre sempati duyan biri de bir daha kalbini bu virüsten temizleyemez, istikamet bulamaz. Hatta bu süt/sirke münasebeti bir kader mi, istisnası olabilir mi diye çok düşündükten sonra şöyle bir sonuca vardım. Biz, zahire göre hükm ederiz. Eğer her şey, hidayet ön ve son tahlilde Allah'tan ise elbette bu hükmün istisnası olabilir.

Akif Emre, sünnet-tasavvuf menşeinden dolayı bu kaderin istisnası olarak görülebilirdi. Tasavvuf sayesinde sünnete bağlılık, onun aslı, İrancılık bir gençlik arızasıydı, bu arızanın zevalinden sonra özüne dönecekti, nitekim döndü; “Aslı ve nesli; Her şey aslına döner” sözlerinin belirttiği gibi. Hakikaten kimse onun gibi soyu ve özü temiz birine İrancılığı yakıştıramazdı. Zira İrancılık, bir Müslümanın kimliğini, dinini ve tarihini inkâr etmesi demekti. Emre gibi iyi İngilizce bilen, dünyayı yakından takip eden biri nasıl olur da, yakında belgeleri ortaya çıktığı gibi, sözde İran İslâm Devriminin Amerikan yapımı olduğunu fark edemezdi (Haber Sol 2016)?

Sanırım onun İran meyli, umumî mânâda idealizm ve devrimcilik olarak solculukla açıklanabilirdi. Emre, umumî “zulme muhalefet” mânâsında sol zihniyetli, idealist ve devrimciydi; bunun modern çağda tezahürü ise “kapitalizm ve emperyalizm karşıtlığı” idi. Bu emperyalizm, kapitalizm karşıtlığının muhtevası, ne (Marksizm veya İslâm) adına yapıldığı ise alınan ideolojik tutumun sağ kutbunu belirliyordu. Lütfü Oflaz (2017), vefatından kısa bir süre önce tanıştığı Akif Emre'nin kendisine, “Sizin vicdanî öncülüğünüz, vicdanî bakış açınız, emperyalizme, kapitalizme karşı duruşunuz ve mütevazı yaşam tarzınız beni çok etkiledi” dediğini aktarıyor. Bu, onun son nefesine kadar sürdürdüğü idealizm ve devrimcilik olarak solculuğun tipik ifadesidir. Onun sözde İran İslâm Devrimine sempatisi de bundan kaynaklanır. Nitekim İsmet Özel, İslâmcı kesimin İran Devrimi rüzgârına kapıldığı 1985 yılında “Tahran, Müslümanların Moskova'sı olmak istiyor”

yazısıyla bu gerçeğe dikkat çekmişti. Sol tarafta Moskova, sağ tarafta Tahran romantizmi!

Şahitliği Makbul Adam

Dünyayı altüst eden Fransız İhtilali ile gelen komünizm ve İslamizm gibi ideolojiler, siyasî modernizm olarak radikalizmin, radikal siyasî zihniyetin dünyayı değiştirme vesileleriydi. Görünüşte paradoksal bir şekilde komünizm, bizzat kapitalizmin ürünü sayılan “devleti imha”, tam aksine İslamizm ise “İslâm devletini inşâ” idealine dayanıyordu. Bu mânâda komünizm, feodal ve kapitalist emperyal ve ulusal devletler öncesine dönüşü hedefleyen, ideolojiliği reddeden bir ideoloji, tam aksine İslamizm, bir ulus-devleti ideolojisi olarak doğmuştu. Ancak ikisinin de ortak ideali, geçmişte kalmış bir ‘Asr-ı Saadet’in, Mutlu Cemaatin ihyasıydı. Nitekim Seyyid Kutub’un 1952-53 yıllarında *el-Müslimûn* dergisinde tefrika ettiği *Nahve Mücteme’ İslâmî* (İslâm Toplumuna Doğru) kitabının başlığı da “İslâm devleti”nin ötesindeki bu asıl ideali ifade eder.

Eşyanın tabiatı icabı bir uç olarak radikalizmin bir başka uca düşmesi kaçınılmazdır. “Büyük güzeldir” sloganına dayalı radikalizm “Küçük güzeldir” ucuna düşecekti. “Büyük güzeldir” sloganına dayalı radikalizm=solculuk, idealizm ve devrimcilik olarak tarif edilebilirken “Küçük güzeldir” zihniyeti o kadar kolay tarif edilemez. Analitiklik adına “Küçük güzeldir”in üç mânâsını ayırt edebiliriz.

Birincisi, “Salah olmadan ıslah olmaz” hakikatine rağmen biz nefsimizi düzeltmeden âlemi düzeltme, düzelmeden düzeltme yanlısına düşmüşüz” muhasebesiyle asıl, sahici muhafazakârlık olarak sünnet ve tasavvufa, Necip Fazıl misalinde *İdeolocya Örgüsü*’nden *İman ve İslâm Atlası*’na, İsmet Özel misalinde *Halkın Dostları*’ndan *Mızraklı İlmihal’e*, öze dönüştür. “Küçük güzeldir”in ikinci mânâsı, sinizm (eyyamcılık) ve hatta nihilizmdir. Üçüncüsü, “Biz ideal peşinde koşarken hayatı (nefsimizi) ıskalamışız, dünyayı kurtaralım derken kendimizi kurtarmayı ihmal etmişiz” diye lümpen bir realizm olarak kendini gösteren, “medeniyet tasavvuru” diye bilinen seküler bir muhafazakârlığa kayıştır.

Âlem-i kebîrin zübdesi âlem-i sagîr olduğu için insanın zihnindeki fikirler ile harîçteki ayınlar dünyaları arasında sıkı bir etkileşim vardır. Dolayısıyla seküler-lümpen muhafazakârlık yönündeki zihnî değişim, “sonradan görmelik” denen köksüzlük ve hazımsızlığa yol açan hızlı içtimaî değişimden kaynaklanır. Bazılarının sandığı gibi asalet, mutlak mânâda şehirlilik ve zenginlik, aristokrasi demek değildir. Asalet, lafzen köyde veya şehirde köklülük demektir. Asil insan, hiçbir şeyi olmasa da asildir, gariban değildir. Asilde bir nimetin yokluğu belli olmaz, varlığı metâ olarak sırtmaz, tam aksine sonradan görmede nimetler metâlar olarak sırtır. Asalet, dünyevî metâları ilahî nimetler olarak görerek hazm etmek, içselleştirmek ve dolayısıyla kendini bilmek, tevazuya erişmek demektir. Buna göre asaletin göstergesi, kendini bilme ve tevazudur. Birinde kibir varsa, isterse asırlık İstanbullu olsun, o gene sonradan görme bir sefih, kendini bilmezdir.

Asalet, camiamızda Sezai Karakoç, Saadettin Ökten, İsmet Özel, Nabi Avcı, Ahmet Kot, Numan Kurtulmuş ve Akif Emre gibi çok az kişide bulunan bir fazilettir. Zira yaşanan hızlı içtimaî değişim, asaletle birlikte ahlakını da hızla yok etmiştir. Halkımız, 1980 ve bilhassa 2000’li yıllardan itibaren giderek köylerden şehirlere göç etti, ani belde ve sınıf değiştirmeye sonradan görme oldu. İşte bugün yaşadığımız bütün ahlakî çürümenin kaynağı, bu sonradan görmeliktir; “Sonradan görme, gâvurdan dönme” atasözünün belirttiği gibi. Eskiler, “Bir servet yedi nesilde hazm edilir” derler; hazm edilmeyen bir servetin sahibinden, sonradan görmeden her rezillik beklenir. Yani bazılarının sandığı gibi, “Eski mücahit, yeni müteahhit” tabiriyle anlatılan yozlaşmanın sebebi, ideolojik döneklilik değil, sonradan görmeliktir; ideolojik döneklilik, yozlaşmanın asıl sebebi değil, yozlaşmanın asıl sebebi olarak köksüzlüğün, sonradan görmeliğin sonucudur.

Bilhassa son yirmi yılda sonradan görmelik, adeta bir hortum gibi herkesi içine çeken derin bir ahlakî çürüme sürecine vücut verdi. “Bu ülkede düzgün tek bir adam kalmadı mı Allah aşkına?”, bizim İmam-Hatip neslinden en idealist bildiğimiz arkadaşlarda bile derin ahlakî zaafı görmekten kaynaklanan hayal kırıklıklarının tesiriyle sıkça dilimizden

dökülen sözdür. İşte Akif Emre ve onun gibi az sayıda insan, o düzgün tek adamdı. O, sonradan değil, asalet sahibi olarak önceden görmeydi, gören herkeste bir asalet ve nezahet hissi uyandırırđı.

Bir insanın şahsiyeti, asalet ve edebi, her hareketine yansır, teferuat olarak görülen şeylerdeki dikkatinden belli olur. Bilhassa elektronik iletişim teknolojisi geliştikçe içtimâî görgüsüzlüğümüz daha aşıkâr hale geldi, ne telefon, ne eposta kullanma âdâbı oluştu. Sizden bir fikir veya dosya isteyen üstelik de ilim ehli biri, istediği şeyi epostayla ilet-tiğinizde hiç bir karşılık vermediği için ayrıca telefonla arayarak alıp almadığını teyit etme zorunda bırakır. Hâlbuki muhatap, aldığı me-saj/dosya için sadece teşekkür ettiğinde bir taşla iki kuş vurmuş, hem adalet, hem fazilet göstermiş, hem aldığını haber vermiş, hem nezaket göstermiş olacak ama maalesef bu kadar incelikten mahrum hale geldi toplumumuz. İşte üstelik de çoğu topluma örnek olması gereken aka-demisyenlerden oluşan yazıştığım binlerce kişi içinde diyebilirim ki sa-dece Emre bu inceliği gösterirdi.

O asaletinden dolayı tok gözlüydü, iktidar devrinde gözü dönen-lerden, dünyevî metâlar peşinde koşanlardan asla olmadı. Ondaki gibi köklülük, önceden görmelik ve düzgünlüğün göstergesi tevazu, tok göz-lülük ve hasbîlik, köksüzlük, sonradan görmelik ve yamukluğun göster-gesi tekebbür, aç gözlülük ve hesabılıktır. O, insanlara mevki-makam-larına göre değil, sadece zâtî değerlerine göre yaklaştı. Mesela Emre'nin en yakın arkadaşlarından biri Kudret Büyükçoşkun'du. Bir makamı ol-mayan bu bilge ve kalender kişiyle ancak Emre gibi hasbi kişiler dost olabilirdi. Bir gün sanıyorum cumhurbaşkanı olduğunda hemşeri ol-malarına binaen tanışabilecekleri zannıyla Abdullah Gül ile tanışıp ta-nışmadıklarını sormuştun; zamanında Kayseri'de onunla bayağı samimî oldukları mânâsına gelen "tabii canım" diye cevap verdi. "Şimdi görü-şüyor musunuz" diye sorduğumda ise cevap vermedi, uzaklara baktı.

Emre'nin birinin arkasından konuştüğünü görmedim. Sanıyorum bu son devresinde Gül ile hiç görüşmemişlerdi. İktidardakilerin hepsi arkadaşlı olmasına rağmen şahsiyetinden taviz verebileceği iktidar-men-faat münasebetlerine hiç girmede, eyvallah etmedi. Birinin bir mevkiye

gelince en yakın arkadaşından bile uzaklaşma saiki, münasebetteki hasbîliğin hesabîliğe dönüşebileceği endişesinden kaynaklanır. Omurgasızlar tanımadıkları bir mevki sahibine yanaşmaya çalışırken omurgalılar mevki sahibi olan tanıdıklarından uzaklaşırlar.

Bu yüzden radikal İslâmcılık-İrancılık macerası, sağlam manevî arkaplanından dolayı Emre'yi nesli kadar uçlara savurmadı. O, asla namazsız İslâmcılardan olmadı, sağlam manevî arkaplanından dolayı hep istikametini korudu. Sünnicilik yapmadığı halde “ehl-i sünnet ve cemaat” tabirindeki “cemaat”in sosyolojik karşılığı “mahalle”ye sadakatten hiç ayrılmadı, Müslüman mahallesinden hiç çıkmadı. Zira mahalleden, sürüden ayrılanı kurt kapardı. O, bu mahalleye sadakati sayesinde FETÖ gibi pisliklere hiç bulaşmayan çok az kişiden biri oldu.

Onun kumaşı buna müsait değildi; tasavvufla genç yaşta kuşandığı manevî zırh onu koruyordu. Belki de bu zırhın göstergesi sakalıydı. O, tanıdığımdan beri hep sakallıydı. Bizde genelde espri diye bilinen “Sakalım yok ki sözümüz dinlensin” sözünün mânâsını öğrenince ben de sakal bırakmıştım. Sakal, erkeğin fitratı olduğu için İslâm'da ve muhtemelen bütün kadim topluluklarda sakalsız bir erkeğin şahitliği kabul edilmezdi. Yani sözün aslı, “Sakalım yok ki şahitliğimiz kabul edilsin”di! Dolayısıyla Emre, şahitliği makbul ender insanlardan biriydi.

Bu yüzden sakalıyla sözü dinlenen “mahallenin abileri”nden oldu. Hasanali Yıldırım, onun için “ağabeylik makamı” diye bir tabir kullanır. O, Zâhid Kotku gibi bir şeyhi, mürşid-i kâmilî tanıma bahtiyarlığına erişmiş nadir kullandı. Abilik makamı, hocalık ile şeyhliğin arasında veya ikisinin karışımı bir şeydi. Ahir zamanda böyle abiler, nesli tükenen mürşid-i kâmillerin işlevini telafi ederek gençlere yol gösterir, ufuk gösterirler. Bir gün sohbetimiz esnasında aydınlarımızın güncel rutin işlere kapıldıklarından kalıcı eserler veremediklerinden yakınmıştım. Emre, bunu üzerine alınarak bana bozuldu. Ben ise kesinlikle kendisini değil, akademisyenleri kasd ettiğimi söyleyerek durumu açıkladım. Gerçekten ikna oldu ve alınganlığı geçti mi bilmiyorum ama gıyabımda “Bizim Bedri” diye bahs ettiğini duyduğum sürece gönül defterinden, mahalle kütüğünden isminin düşmediğini bilerek sevindim.

İdeolojik Medeniyetten İnsanî Medeniyete

Bir insan, bir anda değil, belli bir süreçten geçerek dava adamı, aydın olur. Bunu “idrak→dert→ideal→ideoloji→dava” zinciriyle anlatabiliriz. Fıtratındaki selamet ve hakkaniyeti az-çok koruyan biri, yaşadığı dünyaya bakınca gördüğü haksızlıklardan vicdanen rahatsızlık duyar. Bu idrak sürekli hale geldiğinde bir zulüm kaygısına, derde dönüşür. Dertli adam, gafletten uzak, şuuru uyanık adamdır; bu yüzden tasavvufta “Allah derdini arttırsın” denir. Bilahare entelektüel gayretle bu zulmü anlamlandırma arayışıyla kaygı ideale, zulüm kaygısı adalet idealine dönüşür. Dertli adam, bilahare adalet idealini gerçekleştireceği bir ideolojiye bağlanınca dava adamına dönüşür; dava, ideoloji sayesinde ideali gerçekleştirme mücadelesi sürecidir. Âdî ferdi dert, insanı rahatsız eder, moralini bozar; tam aksine âlî millî dert olarak dava, hayata mânâ katar, moral güç verir. Burada ideal maksat, ideoloji vesiledir; yani asl olan maksat=idealdir. İdeolojiler değişir, hatta yok olur, ancak ona vücut veren idrak ve dert bâkî kaldığı sürece ideal de bâkî kalır.

Emre, iktidar devrinde “ideoloji”siyle birlikte “ideal”ini, derdini, davasını, kimliğini kayb edenlerden olmadı. İslâm devleti ütopyaları tükendikten sonra da ideallerini korudu, “eski mücahit yeni müteahhit” nesli gibi kaba gerçeklere teslim olmadı. Zamanla eğreti idealizmden lümpen realizme kayanlar, derdini ve ideallerini koruyanlara “Sen hâlâ orada mısın?” diye müstehzi bir soruyla artık İslâm devleti ütopyalarını aşarak kapitalist gerçeklerin dünyasına postu serdiklerini ima ederler. O zaman Emre gibilerce onlara şöyle cevap verme hakkı doğar: “Sen zaten orada mıydın?” Sağlam bir ideali olan ondan dönmez.

Söz konusu idealizmden realizme, radikalizmden seküler muhafazakârlığa geçiş sürecinde anahtar kavram “medeniyet”tir. Stanislaw Jerzy Lec (1969: 49)’in “İçlerine tüm milletlerin haps edilebileceği kadar boş kelimeler vardır” (There are words empty enough to imprison whole nations) sözü, medeniyet kavramının 150 yıldır İslâm dünyasında gördüğü igvâ işlevini de güzel anlatır. Hâkim trende göre artık “İslâm devleti out, İslâm medeniyeti in”dir! Mazrufu devlet ve medeniyet olarak değişse de zarf, ütopya değişmemiştir. Daha da kötüsü mevcut laik ile

ütöpik İslâm devletinin karşılaştırmasından bir entelektüel dinamizm doğabiliyordu; “Medine Vesikası” misalinde olduğu gibi. Hâlbuki İslâm medeniyetinin karşılaştırabileceği bir fiili seküler medeniyet yoktu; bu yüzden Müslüman aydınlar, medeniyet diye tamamen soyut bir kavramın, gölgenin peşinde koşuyorlardı.

Çağımızda gerek İslâm devleti, gerek İslâm medeniyeti denen şeyler, Medine-i Münevver’e de temelleniyordu. Ashâb-ı Kirâm, hicretten sonra Medine-i Münevver’e Dârü’s-Sünne demişti. Bu, dinin “köyde âdet, medinede sünnet” olarak yaşandığı mânâsına geliyordu. 1960 yılından sonra “Küçük Amerika” olma hayaliyle hızla köyden kente göçen Müslümanlarda ise ne medine, ne sünnet şuuru kalmıştı. Karşılaştırmak üzere ne şehrin, ne sünnetin dinî ve seküler türlerine vakıftılar; Müslümanların diyalektik olarak ötekileştirecekleri ve benimseyecekleri bir şehir ve kültür mefhumları yoktu. Onlar için medenileşmek, olabildiğince daha fazla ve yüksek bina dikmekti. O yüzden medeniyetçilik, ex-İslâmcı, “eski mücahit yeni müteahhit” neslin, sonradan görme-lik olarak dünyevîleşmenin ideolojisi olmuştu.

Onların bu dizginlenemez bina dikme şehveti içinde Turgut Cansever gibi hakikî medine/medeniyeti hatırlatacak bilge seslere kulak verecek halleri yoktu. Bedenini ve ruhunu tamamen kaybetmiş bir şehirde, İstanbul’da restore edilen medrese gibi tarihî eserlerin de vakfiyelerinde belirlenen aslî kuruluş gayesine uygun olarak kullanılmaları beklene-mezdi. Bu mânâda medinesiz medeniyetçilik, bedeni olmayan bir gölgenin peşinde koşmak demektir. Müslümanlar, en azından yıkıcı sonuçları bakımından sonunda sekülerleşmeyi başarmışlardı!

Sekülerleşme, ‘Âlim/‘Âlem münasebetinin kopması ve ters dönmesine bağlı inkısam ve inkılablar sürecidir. Belki de bu sürecin sonucu, “cüz’isiz küllcilik”tir; bunu İsmail Hakkı Bursevî’nin izahıyla açmakta fayda vardır: “Cüz’î, küllînin ‘aynıdır. Kaçan küllî teşahhus etse cüz’î, etmezse küllî derler. Mefhûm-i insan küllîdir, efrâd-ı insan onun cüz’üdür. Her bir ferd-i insan, mefhûm-i küllînin ‘aynıdır, teşahhusuyla bile” (Seyyid 2008: 948). Yani cüz’î bir insan ferdi, küllî insan nev’inin ‘aynıdır. Küllî insan nev’i, cüz’î insan ferdi olarak teşahhus edince “marifet”

kavramının mânâsınca cüz'iden küllîye giderek insanı tanıyabilir, bir insan ferdini severek insan nev'ini sevebiliriz. Aslında Allah'a münhasır olan "ilim" kavramının mânâsınca cüz'î olmadan küllîyi tanıyamayız.

Ancak modern Batı, vâcibü'l-vücûd Allah'ı tanıma imkânını kaybedince mümkün'l-vücûd İnsan'ı tanıma imkânını da kaybetti ve cüz'îsiz küllîcilik yanılışına düştü. Aliya İzetbegoviç, Batı'nın geldiği cüz'îsiz küllîciliği, insansız insanîciliği şöyle ifade eder: "Tek tek insanları sevemeyenler, hümanizm kavramını icat etmişlerdir, hem istismar, hem teselli için." Medinesiz medeniyetçilik, insansız insanîcilik (hümanizm) gibi sekülerleşmenin bir tezahürüdür. Bunun bütün şehirlerimizi, tarihimizi, yeşilimizi mahv eden belediyelerin "medeniyet okulları" açmasından daha çarpıcı, trajik-komik bir misali olamaz.

Umumî olarak bakıldığında Akif Emre'de de "devlet" ütopyasından "medeniyet" ütopyasına kayış görülebilirdi: "İslam dünyasında büyük heyecan ve dalgalanmalara neden olan İran İslam devrimi sonuçta önemli bir deneyim ve derstir. İran'dan çıkarılacak temel dersin şu olduğunu düşünüyorum: Her türlü sorunu politik sistemin ele geçirilmesine indirgeyen bir yaklaşımın yetersizliği ortaya çıkmıştır. İslam dünyasının içinde bulunduğu durumu medeniyet sorunu olarak ele alıp çok boyutlu düşünmeyen her hareket eksik ve başarısız kalmaya mahkûmdur" (Emre 2009).

Buna rağmen o, emsali Müslüman aydınlar gibi boş medeniyet hamaseti yapanlardan, medinesiz, insansız medeniyetçiliğin tuzağına düşenlerden olmadı. Çağımızda daha ziyade muhafazakâr meşrepli aydınlar arasındaki entelektüel etki/tepki münasebetiyle medeniyet kavramına muhteva kazandırıldı. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir* kitabıyla Yahya Kemal'in soyut seküler bir ideale dönüşebilecek medeniyetçiliğini şehir medeniyeti anlayışına oturttu, şehir estetiğine çevirdi. Sezai Karakoç, Necip Fazıl ve Mâlik Binnebî gibi Müslüman aydınların ideolojik devlet ve medeniyet kavramlarına karşı kültürel bir İslâm medeniyeti kavramı geliştirdi. Mâlik Binnebî'ye göre medeniyet bir sistemdir. Karakoç'a göre:

"Medeniyeti ırkla açıklayan (*rasist*) teoriler varsa da kabulü mümkün değildir. Çünkü: medeniyet, tamamı itibarıyla bütün insanlığa hitap

eden tarih olgusudur. Tek kişiye ya da insanlığa dönük cephesiyle medeniyet, insanın sadece fizikî ya da fizyolojik ihtiyaçlarına cevap veren bir sistem olmakla kalmaz, aynı zamanda manevî-ahlakî, metafizik ve kültürel isteklerini de karşılamak amacını taşır. Her ne kadar bazı medeniyetlerde maddî ihtiyaçlar, bazı medeniyetlerde de manevî ihtiyaçlar ön plana geçerse de, her medeniyette, az veya çok, bu iki cephe için de bir teklif getirildiği gerçeği değişmez. Bütün ruhî faaliyeti, sonuç itibariyle, maddeye indirgeyen, onun bir yansıması gibi gören, ona bağlayan ya da ondan bağımsız varsaymayan materyalizmi ve özellikle tarihî materyalizmi, ayrıca, her türlü manevî olguyu “kan”a irca eden *rasist* görüşü bir tarafa bırakırsak, medeniyet olgusunda, ruhî ve maddî faaliyet ve eserlerin tümünü görmek mümkündür. Bu olgu kabul edildikten sonradır ki, insanların, biraz da çağlarının etkisinde kalarak, maddî ya da ruhî faktörü baskın faktör olarak tercih ettikleri gözlemlenebilir.”

Başka bir yerde de medeniyeti şöyle tarif eder: “Medeniyet, bir topluluğun maddî ve manevî alanlarına, edebiyat, güzel sanatlar, fikir ve felsefe, müsbet bilgiler, teknik ve ahlâk alanlarına, aynı yönü, aynı neşeyi, aynı hüznü, aynı hızı, aynı ölülüğü, diriliği, aynı motifleri aynı dozlarla veren ruhî güçtür” (Kirenci 1997: 209). Yani denebilir ki Karakoç’a göre medeniyet, bir sistem olarak medeniyetin kültürel-entelektüel boyutudur; İslâm medeniyeti, özünde Mevlânâ, Sinan, Fuzulî, Gâlib, İtrî’nin eseridir.

Ancak burada pek fark edilmeyen derin bir problem vardı. Çağımızda Karakoç gibi bütün Müslüman aydınların tarihe atıfla tasvir ettiği medeniyet, bir tecrübeydi (*diyanet*), norm (*din=sünnet*) değildi. Herakleitos’a atf edilen “Aynı nehirde iki kere yıkanılmaz” sözüyle Arapçadaki “Denenmiş denenmez” (el-Mücerrebü la yücerrebü) sözünün ifade ettiği üzere, tecrübe (*diyanet*), aynen tekrar=ihyâ edilemez, norm (*din=sünnet*) edilebilir. O halde aslında “tecrübî” olduğu halde “normatifleştirilmiş” bir medeniyet kavramının asıl “norm” olarak *din=sünneti* gölgeleyen ideolojik-ütopik bir vasıf kazanması mukadderdi.

Buna karşı biz, sünnetin dinde asıl ihyâ edilecek evrensel norm, medeniyetin ise tecrübe olduğunu anlatmak için çırpındık, ama görünen o

ki insanların yaşadıkları gibi inandıkları, fitrattan=sünnetten tamamen uzaklaştıkları bir gurbet çağında sesimiz fazla yankı bulmadı. Medeniyetin “(asıl) norma karşı (sahte) norm” olduğunu anlatmanın bu zorluğu karşısında ümit, Turgut Cansever gibi fitrî medineye vakıf aydın mimarların gayretleriyle medeniyetin özünde tecrübe olduğunun keşfindeydi. Kadim fitrî medinenin keşfiyle medeniyetin de aynen tekrar=ihyâ edilemeyecek, ancak örnek alınacak bir tecrübe olduğu anlaşılacaktı.

Akif Emre, Sezai Karakoç’un estetik medeniyet anlayışını bilge mimar Turgut Cansever’in fitrî medine görüşüyle terkip ederek zenginleştirdi. O, Cansever’in dar mânâda bir mimar, profesyonel olarak görülerek geniş entelektüel vizyonundan yararlanılmamasını entelektüel-kültürel hayatımız adına vahim bir ihmal, büyük bir kayıp olarak gördü (Emre 2012b):

“Her şeyden önce Turgut Cansever’in bir mimar ya da mimarlık üzerine sözleri olan bir isim olarak sınırlandırılmasının, anlaşılmasının önünde en önemli engel olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Hayata Müslümanca bakmanın varlık meselesi olduğu şuuruyla hareket edenler nezdinde o, her şeyden önce bir mütefekkir olarak kabul gördü. Bu yönüyle mimarlığı aşan hayata Müslüman bir düşünür olarak bakan ve bu yönde fikir üreten bir değer olarak algılandı. Bu yaklaşımın isabetli olduğunu, Turgut Cansever’e dair yazılıp çizilenlerin şimdiden yekununa bakıldığında mimarlık düşüncesinden öte Müslümanca bir hayatın, şehrin, daha geniş anlamda medeniyetin ipuçlarını bulmamızdan anlayabiliriz. Cansever hocaya dair ilk söylenecek söz onun bir mimar olmaktan öte İslam düşüncesi üzerinde gelenekten beslenerek ufuk açıcı perspektif sunmuş olmasıdır (...) Dinin en önemli misyonlarından birinin “dünyayı güzelleştirmek” olduğu, sanat tarihi bilinmeden dinin de tam anlaşılamayacağı; önemli bir kalkış noktası olarak mütalaa edilmesi gereken tespitleridir.”

Dahası Akif Emre, Karakoç ve Cansever’in kültürel ve estetik medeniyet anlayışına tecrübî-içtimaî (sosyolojik) bir boyut katarak ideal bir senteze oldukça yaklaştı; şiirli ve medineli medeniyeti insanlı medeniyetle tamamladı. Geçmiş bir medeniyet nostaljisiyle avunmak yerine,

dikkatli bir sosyolojik müşahedeyle medeniyetimizin medinede (İstanbul'da) tecessümünün ve tefessühünün izini sürdü; bu hususta sözde muhafazakâr belediyelerin sözleri ile özleri arasındaki çelişkileri de çekinmeden dile getirdi: “Yüzyılların birikimini taşıyan, İstanbul'un kimliğiyle özdeşleşen bir semtteki mahalle ve sokak isimleri teker teker değiştiriliyor, kaldırılıyordu. Bu cümle bile insanın kanını dondurmaya yetecek derecede ürkütücü. Böylesi bir tarih, kültür kıyımını gerçekleştirenler ne hakla Sezai Karakoç üzerine toplantı düzenlemeye yelteniyordu? Yoksa işledikleri cinayeti kapatmak için ismi medeniyet düşüncesiyle özdeşleşen bir düşünürü mü öne sürüyorlardı” (Emre 2008).

Böylece o, bu tecrübî-insanî yaklaşımıyla belki de çağdaş Müslüman aydınlarınkinden daha sağlam bir “yaşayan medeniyet” tasavvuru geliştirme imkânı buldu. Maalesef süreli yayınlardaki dağınık çalışmalarının sistematik kitabî incelemelere dönüşmemesinden dolayı onun bu husustaki meziyeti ancak vefatından sonra fark edilebilmiştir; Süleyman Seyfi Ögün (2017)'ün tespit ettiği gibi:

“Akif Emre'yi ilgilendiren daha “derin” meseleler vardı. Bunu bir çırpıda “medeniyet” meselesi olarak vasıflandırmak mümkündür. Doğrusu; “medeniyet” vurgusu beni hayli ürküten bir vurgudur. Üzerinde son derecede hesapsız spekülasyonların yapılabildiği, abartılı bir kavram olarak gözükmüştür bu kavram bana (...) Emek yüklü, sessizce yürüttüğü çalışmalarında Akif Emre'de dikkat çeken de buydu. İnsansız, psikolojist ve sosyolojist bir medeniyet kabalamasının çok dışındaydı yazdıkları. O'nun ölçüleri kaynağını doğrudan hayattan alıyordu. En çok dikkat ettiği insan-tabiat, çevre, insan-eşya ve nihâyet insan-insan ilişkileriydi. Hayata saygı hep odağındaydı. Ama hepsinden mühimi, yâni yaşamak kadar “yaşatmaya” verdiği öncelikti. Hâsılı O'nun medeniyet telâkkisi çok canlı ve çok ufuklu bir telâkkiydi.”

Dinin tecrübî boyutu olarak medeniyet, ancak bir medinede temellenir; bir şehre izafeten kullanılabilir: “Bağdat, Kurtuba, İstanbul, Bursa medeniyeti” tabirlerinde olduğu gibi. Batı'da medeniyetin sekülerleşmesi süreci, tecrübiden normatif ve özsel bir kavrama dönüşmesi yönünde iki merhaleden geçmiştir. Medeniyet, din gibi mutlak olarak kullanıldığında

normatifleştirilmiş, Yahudilik, Hristiyanlık, İslâm gibi dinlere izafeten kullanıldığında ise özelleştirilmiştir. Emre, tecrübe olarak medeniyeti “yaşayan medinede” aradığı gibi, seküler, normatif mânâda İslâm medeniyetini de İslâm dünyasındaki “yaşayan medinelerde” aramıştır. İşgal, savaş ve sefalet altında yaşayan Bağdat tanınmadan romantik medeniyet imajının sembolü geçmiş Bağdat tanınmazdı.

Akif Emre, entelektüel ve ahlakî bir saikle, hem İslâm medeniyeti denen şeyin yaşayan medinelerdeki izlerini bulmak, hem Müslümanların dertleriyle dertlenmek için Batı dünyasını olduğu gibi İslâm dünyasını gezdi. Önce İslâm dünyasının en mazlum ve sancılı ülkeleri Pakistan (İslamabad) ve Afganistan’da bulundu, sefalet ve işgale direnen çileli Müslümanlarla hemhal oldu, cihad önderleriyle yaptığı röportajlarla onların ibretlik tecrübelerini aktardı. Bunlar, rutin bir gazeteciliğin ötesinde bir dava adamının, Müslüman aydınının empatik müşahedeleriydi. Mesai arkadaşı Hamit Kardaş’ın tespitleriyle:

“Ondan, kısa sürede ses getiren fakat uzun vadede fikriyatımıza hiçbir katkı sağlamayan hadiselerin peşine takılmamayı öğrendik. Filistin, Keşmir, Doğu Türkistan, Balkanlar ve Arakan başta olmak üzere mazlum Müslüman coğrafyalar konusunda ayrı bir hassasiyet gösterirdi. Müslüman coğrafyaların sadece acılarını değil, hayat tarzlarını, kültürlerini ve diğer hikayelerini Türkiye kamuoyu ile paylaşmak için uğraşrdı. *Dünya Bülteni* ve bu ayın başında kurduğu *Haberiyat*’ta bunu büyük ölçüde başardı. Vietnam’da inşa edilen bir cami veya Latin Amerika ülkelerinin birinde Müslümanlara tahsis edilen bir mezar yeri onu heyecanlandırır. 29 Nisan’da yazdığı ‘Erguvanlar da yanar’ yazısında bu yıl İstanbul’da erguvanların mevsimsel bir etkiyle yandığını yazmış ve bunu her şeyin altüst olduğuna bağlamıştı. Erguvanları çok severdi ve bir erguvan mevsiminde vefat etti. Bir mümin olarak yaşadığına şahitlik ediyorum” (Diriliş Postası 2017).

Emre’de daima idealler ideolojilere, “küçük güzeldir” “büyük güzeldir”e ağır bastı; bütün ideolojik tahavvüllerin içinde hep kalıcı olanın izini sürdü. Radikalizm devrinin İslâm devleti ütopyasından sonra gizli-seküler muhafazakârlık devrinin İslâm medeniyeti hamasetine

prim vermediği gibi, buna tepki olarak artan dinî muhafazakârlığın sünniyet vurgusuna da katılmadı. Kısaca o, mâruf mânâda ne şeriatçılık (İslâmcılık), ne medeniyetçilik, ne sünnetçilik yaptı. Seküler zihniyetin pejoratif mânâda “selefilik” dediği sahih-dinî muhafazakârlık olarak sünniciliğin öze dönüş davetini evrensel “yerlilik, fitrat ve hikmet” gibi kavramlara atıfla yaptı:

“Yerlilik önemlidir. Yerli olmak yerelliği aşmaktır. Yerlilik özgüvenlidir, aidiyettir. Tutunduğu, kök saldıği bir mekânı, tarihsel derinliği, kültürel aidiyeti olmayanlar evrensel düşünemezler. Kendi insanlık macerasından habersiz kalanların tüm insanlığa anlatacakları bir hikâyeleri de olamaz. Yerel kalmak içe kıvrılmak demektir. Yerli olmak kök saldıği yerden evrensele açılmayı getirir zorunlu olarak. Yerliliğin faziletlerine dair çok şey söylenebilir. Ama insan fitratı ile yerlilik ilişkisi üzerinde de durmak gerekir. Yerlilik tabii olanı, fitratı yakalama hissiyatı, ölçüsü de verir. Belki de yerel olanla yerli olmayı başaranların bulunduğu ortak noktalardan biri doğallığı yakalama hissiyatıdır... Üzerinde düşünmeye değer. Fitrat üzere yaşamak ile hikmeti bulmak arasında doğrudan bir ilişki var mıdır bilemem ama fitratı bozulmamış toplumların hakikati bulma kabiliyetine sahip oldukları kesin. Yerli deyince aklımıza Amerikan yerlilerinin yani Kızılderililerin gelmesi küreselleştirilen Amerikan popüler kültürünün bir neticesi. Yerlilik düşüncesinin bile popüler kültürün şekillendirdiği bir ortamda ne kadar yerli kalabiliriz? Yerli ve yerel farkının en keskin ayrımı bu sorunun cevabında saklıdır” (Emre 2016).

Temsilden Tenkide

Burada “temsil”den kasdımız, idealleştirme, ideolojilerin tükenişi çağında ideallerini koruma, “tenkit”ten kasdımız ise bu ideallere istinaden bir tenkit cephesi açmaktır. Bu ikisi hakkaniyet=haklılık kelimesiyle birleştirilebilir. Herkesin dünyevileştiği bir zamanda akıntıya karşı durarak hak mücadelesi vermek kolay bir şey değildir. Bu, ancak tasavvuf kaynaklı bir manevî kuvvetle ifa edilebilecek zorlu bir misyondur.

Derinden bakınca Emre'nin bütün hayat seyrinde Zâhid Kotku Hazretlerinden aldığı tasavvufî-Nakşibendî vizyonun izi görülebilirdi: Halvet der-encümen; yani, Halkın içinde Hakla beraber olmak, her halükarda hakkı söyleyebilmek, bunun için de kaçınılmaz sonucu yalnızlığı göze alarak bağımsızlığı seçmek.

İslâm devleti rüyalarının bittiği Müslümanların iktidar devrinde ideolojik müdafaa, İslâmcılık yapma imkânı kalmamıştı. Artık Emre gibilerin Necip Fazıl gibi çok-cepheli bir ideolojik mücadele vermesi, İslâmcılık veya Sünnicilik yapması beklenemezdi. Nebvî yol olarak asıl İslâm'ı savunmak, sünnet mücadelesi vermek, bizim gibi birkaç garibe kalmıştı. Her radikalizm gibi İslâmcılığın da iki uca düşmesi kaçınılmazdı; ya iktidarla yozlaşmak, ya münzevi veya yıkıcı muhalefete geçmek. Emre, bu iki uca da düşmedi. İktidarla yozlaşan İslâmcılar çoğunlukta idi. Atasoy Müftüoğlu ve Abdurrahman Arslan gibi İslâmcılar ise inzivaya çekilerek, belli bir mesafeden sisteme tenkitlerini sürdürdüler. Diğer taraftan İsmet Özel, "mahallenin delisi" olarak görülme pahasına sistemle bütün köprüleri attı, masayı devirerek radikal bir muhalefete geçti.

Sanıldığı gibi insanlar, bilhassa siyasetçiler, bütün doğrulara değil, duymak istedikleri doğrulara açıktırlar. Dolayısıyla o, yalnızlığa itilmedi, hakkaniyet uğruna bağımsızlığı ve yalnızlığı kendi seçti. Dahası, inzivaya çekilerek değil, mahallesi, kalabalık içinde yalnızlığı göze alarak hakkı söylemeye devam etti. "Hak talebi gariplikdir" hadisinin belirttiği gibi, bu, işin tabiatı icabıdır. Zamanında Gazâlî veya Birgivi de yalnızdı, sorsanız Karakoç ile Özel de yalnızdır. Emre için, iktidar veya muhalefet, sırttan bir solculuk oynayan bazı ilahiyatçıların sandığı gibi, ilkesel değil stratejik tutumlardı; bir insan, sırf iktidar veya muhalefette olduğu için haklı olamazdı. Mutlak ilke, hakkaniyetti. Herkese veya birilerine yaranmaya çalışan sonunda hiç kimseye yaranamaz, aksine Hakka yaranan sonunda herkese yararır. Vefatının ardından istisnasız tüm mahalleler tarafından faziletinin takdiri, hakkaniyetin nihâî zaferinin tipik göstergesidir. Arkasından bu kadar hüsn-i şehadet, çok az kişiye nasib olur.

Bir bakıma Sezai Karakoç'un sahaya inmiş gibi davranarak mahalenin ortasında tenkit misyonunu üstlenen Emre, hem fitrata aykırı gidişatı, hem bu gidişatın doğrudan veya dolaylı fâillerini tenkit etti. Fıtrata aykırı gidişatın adı modernleşme ve sekülerleşmeydi. Basitçe modernleşmeyi müminin "inandığı gibi yaşamaması", sekülerleşmeyi "yaşadığı gibi inanması" olarak tanımlayabiliriz. O, bir taraftan genelde modernleşme ve sekülerleşmeye, diğer taraftan özelde bunun muhafazakâr reel siyasete yansımalarına ve bu yozlaşma sürecinde rol alan halk, aydınlar ve siyasilere eleştiri oklarını yöneltti. Dahası şahsiyetine uygun olarak üslupta mutedil ama özünde radikal olduğu için tenkidi daha etkili oldu. Saydığımız sebeplerle yaşarken pek hissedilmeyen bu tesirin derecesi vefatından sonra tebellür etti. Böylece o, yaşadığımız derin çürüme sürecinde kamunun vicdanı oldu.

Bütün dertli Müslüman aydınlar gibi Emre'nin ana derdi de Müslümanların giderek sekülerleşmesi, zihni işgale uğraması, seküler kavramlarla düşünür, dünyaya bakar hale gelmesiydi. Bunu röportajlarında daha net ifade ediyordu: "Artık bugün faizle ilgili, finans sistemi, finans kapitalizmiyle olan ilişkilerde maalesef Müslümanların çekinceleri ortadan kalkmış vaziyette. Daha temel düzeyde, sekülerizmle kurduğumuz ilişki biçimi artık çok daha farklı boyutlara gelmiş durumda. Hayatımızı, kendimizi sekülerleştirdiğimiz gibi, sekülerlikten ne anladığımız, zihniyetimizi de dönüştürmüş vaziyette (...)

Şu anda liberal dünyanın, demokratik dünyanın, kapitalist dünyanın hayat tarzı ve kavramlarını içselleştirme sorunuyla karşı karşıyayız. Bu kavramlarla düşünüyoruz, bu kavramlarla hayatımızı, bireysel hayatımızı, aile hayatımızı, hatta biyolojik yapımızı bile bunlarla belirlemeye, değerlendirmeye başlıyoruz artık. Kendi kavramlarımıza geri dönmeden hayatı yeniden anlamlandıramayız (...) Bazen bakıyorum, yahu bu insanlar hiç Kur'ân okumuyor mu diyorum. Çok açık, net hükümlerde bile, bırakın fikhî yorumlar veya içtihatları, çok açık, net ilkelere bile insanlar bir sivil toplum savaşçısı olarak çıkıyor karşımıza. Yahut Batılı herhangi bir hümanist insan tipi çıkıyor karşımıza. Müslüman kılıklı, Müslüman olduğunu söyleyen, ama dünyaya bakışı, olaylara modernitenin paradigmalarıyla yaklaşan tipler var" (Emre 2012a).

Akif Emre (2012a), bu gidişatta asıl vebalin pragmatist tavrından dolayı mazur görülebilecek halktan ziyade seçkinlerde (aydınlar ve siyasîlerde) olduğunu düşünüyordu:

“Bütün bunlara baktığımızda, Müslümanlar sadece Türkiye’yi yöneten zihniyetin değil, küresel sistemlerin de parçası olmaya hazır hale getirildi. Bunun sosyolojik, siyasal nedenlerini tartışabiliriz, bir günde olmadı bu zihinsel dönüşüm. Fakat bunun pratik sonuçlarını da görünce kendi hayatında insanlar bunun doğru bir yol olduğunu varsaydılar. Belki sokaktaki insan için ben bunu yadırgamam, elindeki alternatifler içerisinde tercihini yapıyor. Fakat âliminden aydınına, entelektüelinden düşünürüne bu işe kafa yoran, insanları uyarması, yol göstermesi gereken insanların da bu süreçte gönüllü destekçi, hatta sürecin savunucusu haline geldiklerini maalesef gördük. Bir yanda İslamcılıktan muhafazakârlığa doğru evrilirken, diğer taraftan hızlı bir sekülerleşme süreci yaşanıyor. Dünya konjonktürü gereği Başbakanın Mısır’a, Tunus’a gittiğinde laiklik önermesi kendinin bileceği bir iş. Fakat ne düşünürlerden, ne yazarlardan bunun bir Müslüman için ne anlama geldiğine, Müslümanın nerede durması gerektiğine, bunun nasıl okunması gerektiğine dair ciddi eleştiriler yapıldığını hatırlamıyorum. Sesi çıkanlar da çok cılız kaldı. Hatta şu işi halletseniz de biz de sekülerizmi, rahatlıkla savunsak türünden yazıları da hayretler içerisinde okuduğumu hatırlıyorum.

Dolayısıyla, bu sürece değer miydi, değmez miydi, ciddi olarak gelinen bu noktada düşünülmesi, tekrar konuşulması lazım. İslamî düşünüş ve yaşayış anlamında Müslümanlar nereye gelmiştir? Evet, toplumda görsel olarak bir muhafazakârlaşma görülüyor, fakat içi boş. Zaten muhafazakârlık da böyle bir şeydir aslında. Batı tarihine, Batı’daki gelişmelere de baktığımızda; kapitalizmin siyasal muhafazakârlık üzerinde geliştiğini görürüz. Batıda büyük dönüşümler muhafazakâr kadrolar eliyle yapılmıştır. İngiltere’de de böyle olmuştur, Amerika’da da böyle olmuştur. Türkiye’de kapitalizmin yeni haliyle bütün kurumlarıyla yerleştiği bir süreç yaşıyoruz ve bu da kendi kimliğini Müslüman olarak vurgulayan insanlar eliyle yaptırıldı neticede. Bunun karşılığında ne oldu? Hem sistem kendini yenilemiş oldu, biraz sancılı da olsa çok

fazla sorun olmadan bu sistemin yönetim erkini elinde tutan kadrolar kısmen el değiştirdi zaten kaçınılmaz olarak el değiştirmek zorundaydı. Fakat bunun karşılığında Müslümanların, evrensel ölçekte, yerel ölçekte Müslümanlıklarına dair var olan tasavvurlarından, ideallerinden de vazgeçilmiş oldu.”

Bu kadar karamsarlık verici gidişata rağmen Emre (2012a), tasavufi arkaplanından kaynaklanan bir hümanizm ve iyimserliği koruyordu: “Her şey bitmedi diyen, kenarda köşede küsuratlar düzeyinde de olsa, marjinal gibi görünse de var olan ve gerçekten bu toplumun da vicdanını, namusunu, akıl özgürlüğünü, fikir özgürlüğünü savunan insanların var olduğunu düşünüyorum. Şahsen gittiğim yerlerde hiç ummadığım reflekslerle karşılaştığım oluyor. Her şey bitmiştir mantığına Müslümanlıkta zaten yer yoktur. Yani hiç ummadığınız yerde yeni bir açılım yapar, yeni bir çıkış yapar.”

Onun 18 Mayıs 2017 tarihli “Çürüme de Umut da Hep Olacak” başlıklı sondan üçüncü yazısı, Müslüman cemaatin manifesto ile vasiyet karışımı, en keskin nefis muhasebesiydi: “Elimizi uzattığımız her şey çürüyor. Belki de dokunduğumuz için biz çürütmekteyiz (...) Bunca karamsarlık kuşatmasına maruz kalmamızın asıl nedeni de birilerinin bunları hiç düşünmüyor olması, tam anlamıyla şenlikli bir zafer havasını yaşıyor olmaları. Çürürken bile zafer takı kurduğunu düşündüren bir muhayyile hâkim (...) Oysa hayat bulmak, yaşanmaya değer hayatı sunmak iddiasındaydık gençliğimizin o delişmen günlerinde (...) Evet, hiç bu kadar sahtelikler, ikiyüzlülüklerle kuşatılmamıştık” (Emre 2017).

Bu durumlarda hep Tefvik Fikret’in “Cevab” başlıklı şiirini hatırlarım:

Böyle bir zehre karşı sen: “Mes’ûd
Olabilirdim” desen de hulyâdır,
Olamazsın; o pek zılâl-âlûd
Bir tevehhüm ki ‘ayn-ı rüyâdır
Olmaz anlıyan, gören mes’ûd!

Ketum Değil Sırlı

Akif Emre, günlük konuşmalarında kısa cümleler ve mimiklerle az konuştuğu için kimilerine göre ketumdu. Mesela döndüğünde “İngiltere’de ne yaptın abi?” soruma “gezdiim” cevabını vermişti! Hâl-buki o “ketum” değil, “sırlı”ydı. Günlük konuşmalarında kısa konuşan Emre, muhatabını bulunca, havaya girince tam açılırdı. Mustafa Runyun (2017), onun “yazdığından daha iyi konuştuğu” kanaatini dile getirir. El-hak, doğrudur; çünkü o, şifahî kültürden, sohbet-tekke geleneğinden geliyordu.

Son yıllarda Emre’nin mütebessim çehresi tamamen gitmişti; kasvetli bakışlar, asık çehresiyle dikkat çekiyordu. Elbette bu, çektiği hususî ve umumî dertlerin birikiminin yansımasıydı. Bu aciz dâhil herkesin içi yarılrsa bir dert ummanı fıskırır! “Çürüme de Umut da Hep Olacak” başlıklı yazısı, onun karamsarlığının umumî sebebini ortaya koyar. Hususî sebeplere gelince, bir insanın sevdiği işi yapamaması, hayat boyu ızdırıp vesilesidir. Kerhen mühendislik tahsili, gazetecilik, köşe yazarlığı, namerde muhtaç olmadan geçinme mücadelesi, onun karamsarlığının hususî sebepleri olarak sayılabilir.

Ben de âcizane hak (sünnet) mücadelesi veren biri olarak onun gibi entelektüel camiada kendimi hep yalnız hissetmişimdir. Ancak hiç olmazsa devletten maaşlı bir akademisyen olarak namerde muhtaç olmadan çalışmayı nasib eylediği için Rabbime hep şükr etmişimdir. Emre’nin ise entelektüel bağımsızlık ve yalnızlığına karşılık piyasa şartlarına bağımlılığından, birilerinin “ağız kokusunu çekerek” geçinmek zorunda kaldığından dolayı imtihanı daha büyüktü. Tabii takdir-i ilahî, kade-rin önüne geçilmez ama, o, bir sosyal bilim akademisyeni olsaydı, Allah bilir çok daha mutmain ve verimli olabilirdi.

Akif Emre’nin hayat hikâyesi, ihlas ve samimiyetin er-geç muhakkak karşılığını bulacağıнын canlı bir misalidir. Hz. Mevlânâ der ki: “İnsan, namazda kıyâma durunca elif (ل), rükûya gidince dâl (د), secdeye varınca mîm (م) olur. Bu şekilde namazı tamamlayınca elif, dal ve mîm’den oluşan âdem (ادم), yani adam olur.” Kulun Rabbine en yakın olduğu

secdede, mîm makamında ölüm, güzel ölümdür. İşte Emre, elif gibi yaşadı, mim gibi öldü. Müteakip görüşmemizin cennette olması duasıyla.

Kaynakça

- Bilge, Muhittin (1996) *Sezai Karakoç'un Diriliş Düşüncesinde Medeniyet Anlayışı* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi).
- Diriliş Postası (2017) "Merhum Akif Emre'yi Arkadaşları Anlattı," *Diriliş Postası* 24 Mayıs 2017
- Emre, Akif (2008) "Ne Hakla!" *Yeni Şafak* 09 Ekim 2008.
- Emre, Akif (2009) "Bir Devrim Kaç Yılda Anlaşılır," *Yeni Şafak* 12 Şubat 2009.
- Emre, Akif (2012a) "Müslümanlar Hiç Kur'an Okumuyorlar mı?" Konuşan: Şükrü Hüseyinoğlu, *İslam ve Hayat* 14 Mart 2012.
- Emre, Akif (2012b) "Turgut Cansever ve Dini Düşünce," *Yeni Şafak* 03 Mart 2012.
- Emre, Akif (2014) "Mezhepçilik Aynasında Humeyni," *Yeni Şafak* 05 Haziran 2014.
- Emre, Akif (2016) "Yerlilerin İşgali," *Yeni Şafak* 24 Kasım 2016.
- Emre, Akif (2017) "Çürüme de Umut da Hep Olacak" *Yeni Şafak* 18 Mayıs 2017.
- Gencer, Bedri (2017) "Akif Emre Elif Gibi Yaşadı Mim Gibi Öldü," *Star Açık Görüş* 4 Haziran 2017.
- Haber Sol (2016) "BBC, Gizli ABD-Humeyni Müzakerelerini Yazdı," 04 Haziran 2016 haber.sol.org.tr <http://haber.sol.org.tr/dunya/bbc-gizli-abd-humeyni-muzakerelerini-yazdi-158130>
- Kardaş, Hamit (2017) "Akif Emre'nin 40 Yıl Öncesinden Kalan Notları," *Haberiyat* 12 Haziran 2017.
- Kirenci, Mustafa (1997) *Diriliş Akımının Ekseni: Medeniyet Perspektifi* (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi).

- Lec, Stanislaw Jerzy (1969) *More Unkempt Thoughts*. New York: Funk & Wagnalls.
- Oflaz, Lütfü (2017) "Bana Havlayacağına Karşımdakine Havlasın!" *Star Gazetesi* 30 Mayıs 2017.
- Öğün, Süleyman Seyfi (2017) "Âkif Emre İçin," *Yeni Şafak* 25 Mayıs 2017.
- Runyun, Mustafa (2017) "Bir Aslan Göçtü Diyeler: Akif Emre'ye Bir Vefa," *Haberiyat* 28 Mayıs 2017.
- Sakr, Muhammed İbrahim eş-Şirbeynî (2014) *el-Fikru't-Tasavvufi 'inde'l-İmâm el-Bennâ*. İstanbul: Nida.
- Seyyid Mustafa Râsim Efendi (2008) *Tasavvuf Sözlüğü: Istilâhât-ı İnsân-i Kâmil*. İhsan Kara (yay.), İstanbul: İnsan.
- Şeyh Bedreddin Simâvî (564) *Vâridât*. Musa Kazım (trc.), İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, no: 564.
- Willis, John Ralph (1967) "Jihâd fi Sebîl Allah-Its Doctrinal Basis in Islam and Some Aspects of Its Evolution in Nineteenth-Century West Africa," *The Journal of African History* 8/3: 395–415.

Avrupa Birliği'nin Uluslararası Politikada Etkili Olma Aracı: Yumuşak Güç

Zekeriyya AKDAĞ¹
Süleyman EKİCİ²

Öz

Avrupa Birliği, çok büyük yıkımlara yol açan iki dünya savaşının merkezi olan Avrupa'da Immanuel Kant'ın "ebedi barış" düsturunu temel olarak kıta büyüklüğünde bir alanda barış ve istikrarı tesis eden bir projedir. Avrupa Birliği küresel bir güç olma bağlamında yumuşak güç unsurlarını etkin bir şekilde kullanmaktadır. Avrupa Birliği uluslararası politikada karşılaştığı meydan okumaların üstesinden gelebilmek için sert güç yerine yumuşak güç unsurlarına öncelik vermektedir. Bu çalışmada Avrupa Birliği'nin sert güç unsurlarını kullanarak uluslararası politikada yapabileceği etkiden çok daha fazlasını çok daha düşük maliyetle yumuşak güç unsurlarıyla yapabilmekte olduğu iddia edilmektedir. Çalışmada Avrupa Birliği'nin yumuşak güç unsurlarının neler olduğu ve bunların uluslararası politikada nasıl bir etki oluşturduğu üzerinde durulacaktır. Avrupa Birliği'nin kendine özgü bir yumuşak güç unsuru olan genişleme sürecinin etkileri incelenecektir. Son olarak Avrupa Birliği'nin yumuşak gücünün sınırlarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Yumuşak Güç, Sert Güç, Kamu Diplomasisi, Genişleme Politikası

- 1 Araştırma Görevlisi, İnönü Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, zekeriyya.akdag@inonu.edu.tr
- 2 Yardımcı Doçent, İnönü Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, suleyman.ekici@inonu.edu.tr

1. Giriş

Nevi şahsına münhasır bir örgütlenme olan Avrupa Birliği (AB), yüzyıllardır çatışma ve savaşların mekanı olan bir kıtada barış ve istikrarı tesis edebilmiştir. Dünyanın diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında Avrupa Kıtası'nın bu bağlamda bir istisna teşkil ettiği söylenebilir. Avrupa Birliği maddi refah, teknolojik ve bilimsel ilerlemeler hususunda olduğu gibi demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti alanlarında önemli bir aşama kat etmiş bir yapı olarak büyük bir çekiciliğe ve prestije sahiptir.

Global otoriterleşme ve korumacılık eğilimine karşı AB, liberal demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin bayraktarlığını yaparak uluslararası politikada evrensel normların oluşturulmasını çabalamaktadır. AB sert gücünden ziyade evrensel normlar oluşturan yumuşak gücüyle uluslararası politikada etkili olmaya çalışmaktadır. AB yumuşak güç unsurlarıyla diğer ülkeleri ikna etmede ve davranışlarını değiştirmede eşsizdir. Avrupa Birliği, kaos ve karmaşanın arttığı günümüz uluslararası sisteminde askeri güçten ziyade yumuşak güç unsurlarıyla barış ve istikrarı tesis etmeyi hedeflemektedir. AB'nin sert güç araçlarına yani güçlü bir orduya sahip olmaması sert güç kullanma kabiliyetini sınırlamaktadır.

AB dünyanın en büyük pazarı olmasının yarattığı çekim gücüne sahiptir. Milyonlarca insan AB'ye gelmek, orada yaşamak ve çalışmak istemektedir. AB dünyada gıpta ile bakılan bir refah sistemine sahiptir. Yaşadığı birtakım krizlere rağmen ülkeler AB'ye katılmak için sıraya girmektedir. Avrupa'nın kültürü, modası ve değerleri dünyanın her bölgesinde büyük bir kitle tarafından benimsenmektedir. Ayrıca Avrupa spor ligleri milyonlarca insan tarafından izlenmektedir.

Kimileri tarafından ekonomik bir dev, siyasi bir cüce ve askeri bir solucan olarak değerlendirilen AB'nin uluslararası politikada nasıl bir rol oynadığı yoğun tartışmalara neden olmaktadır. Küresel bir aktör olarak hareket edemeyecek kadar çok fazla adem-i merkezîyetçi bir yapıya sahip olduğu söylenen AB, uluslararası politikada nasıl etkili olacaktır? Bu çalışmada, AB'nin yumuşak gücünü kullanarak uluslararası politikada nasıl etkili olabildiği incelenecektir. Öncelikle yumuşak güç

kavramı üzerinde durulacak, ardından AB'nin yumuşak güç kaynaklarına değinilecek, kendine özgü bir yumuşak güç unsuru olarak genişleme incelenecek ve son olarak da AB'nin yumuşak gücünün sınırları üzerinde durulacaktır.

2. Yumuşak Güç

Joseph S. Nye (2005: 5) yumuşak gücü, istediğini zor kullanmak veya para vermek yerine kendine çekme yoluyla elde etme becerisi olarak tanımlamaktadır. Bir ülkenin kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının cazibesinden dolayı eylemleri, başkalarına meşru görüldüğü zaman yumuşak gücü artırıyor demektir. Yumuşak güç, tehdit etmeden veya kandırmadan amaçların meşru olduğuna inandırarak bir şeyleri yapmaya ikna edilebilme kapasitesidir. Başkalarının üstünde herhangi somut bir güce sahip olmadan istenilen sonuçları elde etmektir.

Dünya siyasetinde istenilen sonuçları elde etmek isteyen bir güç, kendi değerlerine hayran olan, örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen diğer ülkeler, onu izlemek isteyecekleri için de elde edebilir. Yumuşak güç, diğerlerinin senin istediğin sonuçları istemelerini sağlamak, insanları zorlamak yerine kendi yanına çekmek, dünya siyasetinde gündemi oluşturmak ve onları kendine çekmektir. Yumuşak güç; çekici bir karakter, kültür, siyasi değerler ve kurumlar ve meşru görülen ya da ahlaki otoritesi olan politikalar gibi soyut değerlerle başkalarının tercihlerini şekillendirme becerisine dayanır. İş birliği sağlamak için ortak değerlere çekme ve bu değerlere ulaşmada katkı sağlamanın doğruluğu ve sorumluluğu gibi yöntemleri kullanır. Yumuşak güç, herhangi bir açık tehdit ya da değış tokuş olmadan diğerlerinin amaçlarını kabul etmeye ikna eden soyut cazibe tarafından kararların şekillendirilmesidir (Nye,2005: 14-16). Temelde, kültür, değerler, tarihi kayıt ve politikalar gibi maddi olmayan kapasiteye dayanan (Volten,2016: 93) yumuşak güç, tercihlerini kabul ettirme becerisine bağlıdır. Kendi çıkarlarını genelin çıkarı olarak sunabilme becerisi olan yumuşak güç, bunu başarabilmek için evrensel bir söylemin inşasını ve global ölçekte ahlaki ve kültürel alanda öncü olarak görülmeyi gerektirmektedir. Tehdit, zor

ve aldatma yerine kalplerin ve beyinlerin kazanılması yoluyla istediğini elde etmektir yumuşak güç. Amaçların meşru görülmesi sonucu olarak çekicilik, ikna ve rıza yoluyla uluslararası politikada etkili olmaktır.

Sert güç ve yumuşak güç başkalarının davranışlarını etkileyerek hedeflerine ulaşmanın farklı yöntemleridir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, aralarındaki fark, hem davranış türünden hem de kaynakların somutluğundandır. Sert gücün en ileri noktası, emretme olmak üzere zorlama ve ikna davranış kalıpları vardır. Yumuşak güç ise, en uçta yanına çekme, yer almak üzere gündem belirleme ve cezbetme gibi davranış kalıpları bulunmaktadır. Zor kullanma, ekonomik yaptırımlar uygulama, rüşvet vb. sert güç kaynaklarını oluştururken; kültür, siyasi değerler, politikalar, kurumlar vb. yumuşak güç kaynaklarını oluşturmaktadır.

Tablo 1. Sert Güç ve Yumuşak Güç

	Sert	Yumuşak
Davranış Spekturumu	zorlama ikna etme Emir	Gündemi cazibe yanına yaratma çekme
En Uygun Kaynaklar	Baskı ödemeler Yaptırımlar rüşvet	Kurumlar değerler kültür politikalar

Kaynak: Nye (2005: 17)

3. Avrupa Birliği'nin Yumuşak Güç Kaynakları

Bir ülkenin kültürü, evrensel değerler içerdiğinde ve politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde, yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığını artırır (Nye,2005: 20). Yurt içi ve yurt dışındaki hükümet politikaları, potansiyel bir yumuşak güç kaynağıdır. Bir hükümetin yurt içindeki, uluslararası kuruluşlardaki ve dış politikadaki tavrıyla savunduğu değerler, başkalarının tercihlerini oldukça etkiler. Hükümetler icraatlarıyla insanları kendilerine çekebilir ya da kendilerinden uzaklaştırabilirler (Nye,2005: 22-23). Bir ülkenin içeride insan hakları ve demokrasi değerlerini özümsemiş olması, uluslararası politikada kendi

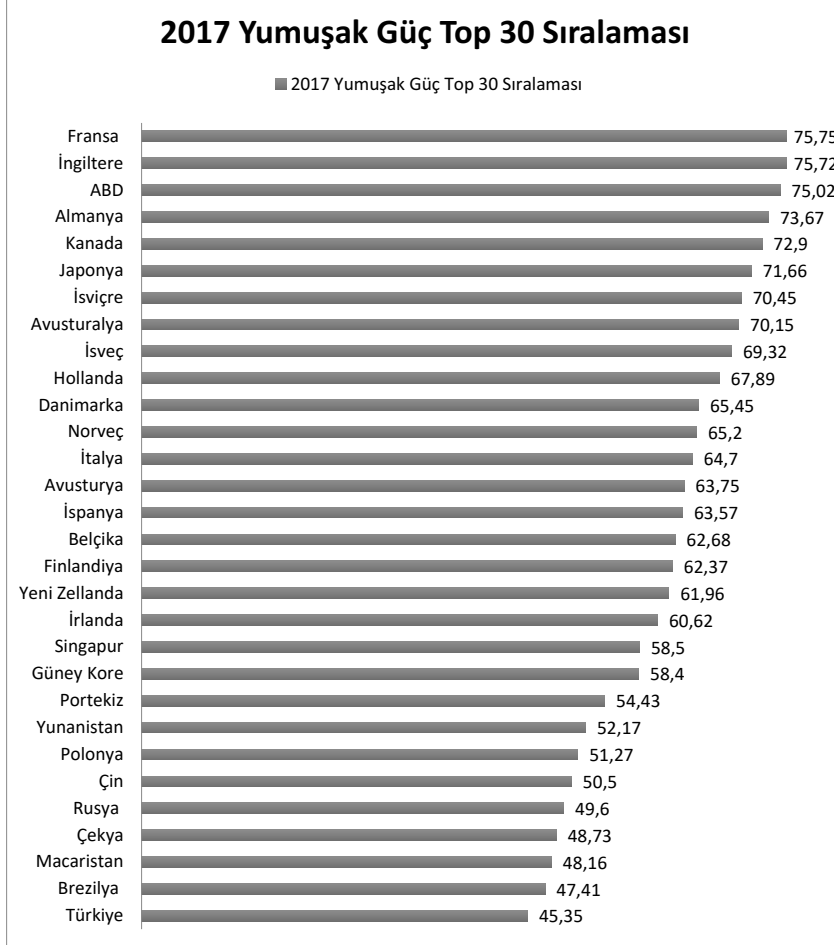
başına hareket etmeyip diğer aktörlerle birlikte hareket etmesi ve uluslararası barışın gelişmesi yönünde çaba sarf etmesi büyük bir çekicilik kaynağı olmaktadır.

Çekicilik, reformlar için sıkı çalışmada gönüllülük, hüsnüniyet ve güvenirlilik; Avrupa Birliği'nde işbirliği ve entegrasyon için hayati önemdeki bileşenlerdir (Volten,2016: 93). Resmi ve gayri resmi politika koordinasyonu, AB hükümetlerine dış dünyayı etkilemede birlik içinde hareket etme olanağı sağlamaktadır. AB bir gönüllüler koalisyonudur (Moravcsik, 2017). Bir ülkenin kültürü ve ideolojisi çekici olduğunda, diğerleri istekli bir biçimde onu izleme yoluna gitmektedir. AB'nin çekiciliği ve prestiji her şeyden önce Birliğin kendisinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar bazı düşünürler adem-i merkezietçi yapısının küresel bir aktör olması önünde engel olduğunu savunsa da Birliğin çok aktörlü kurumsal yapısı entegrasyon için çok önemli bir işlev görmektedir. AB, kendi çıkarlarını ve değerlerini evrensel değerler olarak sunabildiğinden eylemleri, başkalarının gözünde daha meşru olarak görünmektedir. AB ülkeleri arasındaki eşgüdüm içerisinde çalışabilme geleneği ve paylaşılan ortak değerler, Birliğin bir gönüllüler koalisyonu olmasına neden olmaktadır. AB'nin kültürü, evrensel değerler içerdiğinden ve politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinden, yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığı daha artmaktadır.

Kamu diplomasisi alanında çalışmalarla ünlenen Portland, 2017 yılı için "Yumuşak Güç 30 Global Yumuşak Güç Sıralaması 2017" adlı bir rapor yayımladı. Bu raporda yumuşak güç alanında dünyanın önde gelen ilk 30 ülkesi sıralanmıştır. Portland'ın hazırladığı Yumuşak Güç 30 İndeksi, dünyanın en kapsamlı ve karşılaştırmalı global yumuşak güç değerlendirmesi olmayı hedeflemektedir. Objektif verilerle uluslararası kamuoyu araştırmalarını birleştirek global yumuşak güç verileri hakkında en net resmi çekme arayışındadır. Kamuoyu yoklamaları global ölçekte ve bütün bölgelerde yapılmaktadır. Objektif veriler: Yönetim, dijital, kültür, girişim, sözleşme ve eğitim alanlarını kapsamakta ve indeksin yüzde 70'lik kısmını oluşturmaktadır. Anket verileri ise, mutfak,

teknolojik ürünler, arkadaşlık, kültür, lüks mallar, dış politika ve yaşanılabilirlik alanlarını kapsamakta ve indeksin kalan yüzde 30'luk kısmını oluşturmaktadır (Portland,2017: 11). Bu veriler ışığında oluşturulan tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo2. 2017 Yumuşak Güç İlk 30 Sıralaması

Kaynak: Portland (2017: 41-42)

Portland raporunda da görüldüğü üzere, AB ülkelerinin büyük çoğunluğu yumuşak gücü en yüksek ilk otuz ülke arasında yer almaktadırlar. Rapora göre yumuşak güç alanında 2017 yılında en çok öne çıkan aktör, aynı zamanda AB üyesi olan Fransa'dır. Fransa tek başına diğer

devletlerden daha çok yumuşak güç üretebilmektedir. AB üye ülkeleri bir bütün olarak ele alındığında ise, bunun yarattığı yumuşak güç etkisi en yakın rakiplerini defalarca katlayabilecek seviyeye erişmektedir. Bu rapor, daha çok ülke bazlı bir değerlendirme yaptığından bir bütün olarak AB'nin oluşturduğu yumuşak güç etkisini değerlendirmede eksik kalmaktadır. Raporun sağladığı eksik verilere rağmen raporda yer alan AB üyelerinin yumuşak güçleri toplandığında Birlik ile diğer rakipleri arasında kapatılması neredeyse imkansız bir uçurumun olduğu çok açık bir şekilde görülebilmektedir.

AB küresel rolünü, belirli değer ve normları uluslararası topluma kazandırma üzerine inşa etmektedir (Terzi,2014: 547). AB'nin kendisine yönelik algısının kapsayıcı bir barış projesi olduğundan, öncelikli görevini kendi barış ve istikrar alanını çevresine yaymak olarak belirlemiştir. İki dünya savaşını başlatmış olan Avrupa devletleri arasındaki rekabetin yerine kalıcı bir barış sistemi inşa etmeyi sağlamış olan Avrupa, bütünleşmesi modelini dünyanın çatışma ve istikrarsızlık olan diğer bölgelerine ihraç etmektedir. Ulus devletler tarafından izlendiğinde “rejim ihracı” olarak adlandırılacak olan bu hareket, AB tarafından ulvi bir modelin yaygınlaştırılması olarak görülmektedir (Terzi,2014: 562). AB kıta büyüklüğünde bir coğrafyada barış ve istikrar inşa etmiş bir aktör olarak bölgesel entegrasyonda öncü ve eşsiz bir konumdadır. Dünyanın bir çok bölgesi AB deneyimini gönüllü olarak takip etmek istemektedir. Bu bağlamda AB'nin dünya siyasetinde norm belirleme ve norm yayma görevini üstlenmiş bir yumuşak güç olduğunu söylenebilir.

Habermas(2007: 88)'a göre, sosyal anayasaları ve ekonomik ağırlıkları, yumuşak ve askeri olmayan güçleri, Avrupalılara küresel güçler dengesi içinde azımsanmayacak bir etkiyi garanti etmektedir. AB, Avrupalı ulus devletlerin savaş yanlısı geçmişleriyle verimli bir hesaplaşmaya girmiş olmalarının bir örneğidir. Anayasa oluşturulması aşamasına gelen bu proje başarısız olmazsa, AB “ulus devlet ötesi yönetim” biçimine bir model olabilir (Habermas,2007: 54). Avrupa ülkelerinin göreceli olarak daha eşitlikçi, demokratik ve müreffeh toplum yapıları büyük bir çekicilik ve dolayısıyla yumuşak güç kaynağı olmaktadır. Uzun

süre birbirleriyle savaşmış olan aktörler arası entegrasyonun sağlanması, AB'nin sorunlarını barışçıl yol ve yöntemlerle çözüme uzmanlaştığının bir göstergesidir.

Eleştirel teorinin öncü isimlerinden Robert W. Cox'a göre, Avrupa Birliği siyasal otoritenin çok katmanlı bir sistem halinde yeniden yapılandırılması itibarıyla Vestfalya sonrası; beşeri ihtiyaçların doyurulduğunda izlenebilecek farklı izleklerin meşruiyetinin kabulü itibarıyla küreselleşme sonrası bir düzeni inşa etmektedir (Cox,2016: 240). Ulus devlet modelinin ortaya çıktığı bölge olan Avrupa, aynı zamanda ulus devlet sonrası siyasal örgütlenme biçimine yönelik arayışlarda da en başarılı bölgedir. Bu da siyasal örgütlenme modelleri oluşturmada Avrupa'nın öncü rolünü devam ettirmekte olduğunun kanıtıdır. AB, nevi şahsına münhasır yapısıyla küreselleşmenin ortaya çıkarmakta olduğu meydan okumaların üstesinden gelebilecek en başarılı siyasal örgütlenmedir.

Brzezinski'ye göre; Avrupa, ulus-devletlerin ortak bir uluslar-üstü ekonomik ve sonunda da bir siyasi birlik içinde bütünleşmesine öncülük etmekle, milliyetçilik çağının tahrip edici tutkularının ve dar görüşlülüğünün ötesinde, milliyetçilik sonrası örgütlenmenin daha kapsamlı biçimlerini göstermektedir. Şu anda çok yönlü olarak dünyanın en örgütlü bölgesidir. Böyle bir Avrupa kaçınılmaz olarak bir küresel güç olacaktır (Brzezinski, 1998: 54). Uluslararası sistemde en örgütlü bölge olan ve bu alanda öncülüğü bırakmayan AB, karmaşa ve kaosun artmakta olduğu günümüz dünyasında ortaya çıkan meydan okumaların üstesinden gelebilme potansiyelini gösteren tek yapı konumundadır.

Yüzyıllardır kırsal alan ve kent; kilise ve laik güçler arasındaki çatışmaların, inanç ve bilimin arasındaki rekabetin, siyasi iktidarlar ve antagonist sınıflar arasındaki kavganın ortasında bütün diğer kültürlerden daha fazla sıkışıp parçalanmış olan Avrupa, farklılıkların nasıl iletişim içinde olabileceğini, karşıtlıkların nasıl kurumsallaştırılabileceğini ve gerilimlerin nasıl dengelenebileceğini acılar çekerek öğrenmek zorunda kalmıştır (Habermas,2007: 46). AB farklılıkların barış içinde bir arada yaşayabileceğinin en güzel örneğini oluşturmaktadır.

AB serüveni çatışmaların, çelişkilerin ve sorunların nasıl barışçıl yol ve yöntemlerle çözülebileceğinin en güzel örneğidir.

AB'nin karşılaştığı en büyük problem, karar alma süreçlerindeki zorluklardır. Fakat bu problem olumlu bir bakış açısıyla da yorumlanabilir. AB üyesi her ülke kendi söz hakkına sahip ve görüşlerini ve isteklerini özgürce dile getirebilmektedir. Etkinlik ve demokrasi arasında optimum bir denge hala büyük bir sorun olarak görülse de, sistemin etkinliği ve işlevselliği için katlanılması gereken bir durumdur (Grecukhina, 2017). AB'nin karar alma mekanizması ve karmaşık doğası, AB'nin ilerlemesi için bir engel olmaktan çok global bağlama adaptasyonun bir sonucu olmaktadır. AB, karşılıklı bağımlılığın artmakta olduğu bir dünyada bağımsızlığını koruyarak güç paylaşımına gidebilme konusunda dünyanın geri kalanı için bir model oluşturmaktadır (Cini,2007: 445). AB neredeyse bütün bir kıtada barış ve refahı sağlayabildiği için global çekiciliği ve prestiji muazzam derecededir. AB'nin onayladığı bir uluslararası görüşme daha etkili olmaktadır (Peterson,2008: 208). Bağımsızlık ve güç paylaşımı arasında optimum bir denge sağlayabildiğinden uluslararası görüşmelerde daha etkili olabilmektedir. Dünyada barış içinde bir arada yaşama konusunda bir model oluşturarak kendi hedeflerinin başkaları tarafından da benimsenmesini sağlayabilmektedir. Zamanın ruhuna uygun hareket edebildiğinden ve bu alandan öncü bir rol oynadığından global politikada görünürlüğü, etkisi ve prestiji daima artmaktadır.

Almanya Dışişleri eski bakanlarından Joschka Fischer'e göre, AB Avrupası'nın sert gücü "Vestfalya Avrupası"nın sert gücüne göre belirgin biçimde gerilemiştir. Ancak yumuşak gücü geometrik olarak artmıştır. Fischer'e göre, AB'nin yumuşak gücünün sonuçları, en sert güvenlik politikası diliyle ifade edildiğinde bile, gerçekten de mükemmeldir. AB en azından bütün bir kıtayı hayata geçirilmiş bir "ebedi barış" temelinde bir araya getirmiş, ayrıca demokrasi, hukuk ve özgürlük temelinde yeni bir küresel güç yaratma yolunda kendine özgü bir politik çekicilik oluşturmaktadır (Fischer,2006: 224). Sınırlı bir sert güce sahip olan AB, kendisinden çok daha fazla sert güce sahip ülkelerden daha etkili

olabilmektedir. Avrupa Birliği, sert gücü kullanmadan uluslararası politikada etkili olabilmenin en iyi örneğini teşkil etmektedir.

AB'nin genişlemeden sorumlu komisyon eski üyelerinden Olli Rehn'e göre, AB'nin elinde para, ticaret, diplomasi, barışı ve aynı zamanda hukukun üstünlüğünü korumak için sivil misyonlar ve sivil kriz yönetiminin diğer türleri gibi birçok yumuşak güç aracı bulunmaktadır. Avrupalılar, devletlerin davranışlarını değiştirmek için, gönüllü olarak benimsenen ve kabul edilen kanunları ve kurumları kullanmayı tercih etmektedir. Bu durum, birçok ülkenin işleyen demokrasilere ve pazar ekonomilerine dönüşümü için ilham vermektedir (Rehn,2007: 24). AB'nin politik hedeflerini direk olarak dayatmak yerine, evrensel değerler olarak sunabilmeyi başarabilmesi, dünya politikasında eşsiz bir güce sahip olmasına yol açmaktadır. AB barışçıl yöntemleri kullanarak daha az maliyetle daha çok etkili olabilmektedir.

AB küresel resmi kalkınma yardımlarının yüzde 69'unu sağlamaktadır. AB'nin en yakın rakibi olarak ABD yüzde 21 seviyesinde iken Çin çok daha az seviyede kalmaktadır. Dış yardımlar, AB'nin stratejik hedeflerini yerine getirmede önemli bir rol oynamaktadır (Moravcsik, 2017). Yoksul ülkelere yapılan denizaşırı kalkınma yardımının %70'ini Avrupalılar yapmaktadır ki bu da Amerika'nın yaptığından dört katıdır. AB, ticaret ve yardım yoluyla demokrasi ve kalkınmayı destekleyerek denizaşırı ülkelerde etkisini kullanmaktadır (Nye,2005: 84). AB bir yandan kendi dış politika hedeflerini evrensel değerler olarak görülmesini sağlayabilmekte bir yandan da dış yardımlar yoluyla kendi etki alanını genişletebilmektedir. AB dış politika amaçlarını yerine getirirken uluslararası kuruluşlara yoğun katılımıyla uluslararası toplumla birlikte hareket ettiğini göstermektedir. Böylece eylemlerinin meşru olarak görülmesini sağlamaktadır.

Nye'e göre, yumuşak güç kaynakları açısından ABD'nin en büyük rakibi Avrupa'dır. Avrupa'nın sanatı, müziği, tasarımları, modası ve yemekleri tüm dünyada kültürel mıknatıs vazifesi görmektedir. Aynı ayrı birçok Avrupa ülkesinin kültürel açıdan güçlü bir cazibesi bulunmaktadır. Üstelik Avrupa'yı birleştiren bir sembol olan Avrupa Birliği, kendi

başına oldukça fazla yumuşak güce sahiptir. Yüzyıllar boyunca şiddetli şekilde çarpışan ülkeler arasında artık savaşın olanaksız olduğu ve Avrupa'nın bir barış ve refah adası haline geldiği görüğu, dünyanın birçok yerinde olumlu bir imaj yaratmaktadır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle Doğu Avrupalılara ekonomik büyüme, eşitlik, demokrasi ve kişisel özgürlükler açısından hangi ülkelerin gelecekleri için bir model oluşturduğu sorulduğunda, Batı Avrupa yanıtı, ABD'nin önüne geçmiştir (Nye,2005: 79-81). Uluslararası arenada Avrupa Birliği ABD'ye oranla çok daha büyük bir prestij ve çekiciliğe sahip olmaktadır. ABD'nin özellikle tek taraflı politikaları ve emperyal tavrı, dünya politikasında etkisini sınırlamaktadır. Tam tersine AB'nin çok taraflılığa önem vermesi ve uluslararası toplumla birlikte hareket etmeye özen göstermesi cazibesini arttırmaktadır.

Avrupa çekici kültürün ve yerel politikaların yanı sıra, çoğu zaman tüm dünyada kamu yararına katkıda bulunan dış politikalarından da yumuşak güç elde etmektedir (Nye,2005: 84). Son dönemlerde AB üyesi devletlerin, birlikte aracılık yaptığı anlaşma sayısı gittikçe artmaktadır (Rehn,2007: 181). Avrupalılar, çok yanlı kuruluşları kullanma konusunda da Amerikalılardan daha rahat ve beceriklidir (Nye,2005: 84). Katılmayı çekici kılan çok taraflı kurumların inşa edilmesi önemli bir yumuşak güç unsurudur. Bölgesel ve küresel kurumların desteklenmesinde dünyanın en önde gelen aktörü kuşkusuz AB'dir (Moravcsik, 2017). Tek yanlılığın fazlasıyla eleştirildiği bir dünyada, Avrupa'nın çok yanlılığa eğilimi, Avrupa ülkelerinin politikalarını, diğer birçok ülke için çekici hale getirmektedir. Yine AB'nin uluslararası toplumla birlikte hareket etmeye özen göstermesi, eylemlerinin meşruluğunu arttırmaktadır.

AB demokrasi, insan hakları ve uluslararası ilişkilerin barış içerisinde yürütülmesi konularında tavizsiz koşulların parçaları olarak her geçen gün daha fazla kullanılmaktadır. AB'nin dış ilişkilerindeki felsefesi "yumuşak güçten söz etmek ve koşulları eksiksiz yerine getirmek" şeklinde özetlenebilir (Rehn,2007: 179). Avrupa küresel iklim değişikliği, uluslararası hukuk ve insan hakları anlaşmalarındaki yeri dolayısıyla güvenilirlik kazanmaktadır. Üye ülkeleriyle birlikte AB dünya kalkınma

yardımlarının yarısından fazlasını yapmaktadır (Peterson,2008: 204). AB küresel gündem belirleme ve küresel sorunlara çözüm bulma hususunda öncü konumundadır. Uluslararası normların belirlenmesinde büyük bir katkı sağlamaktadır.

3.1. Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi, diğer ülkelerdeki toplumları hedef almaktadır. Daha spesifik olarak resmi olmayan gruplar, örgütler ve bireylere ulaşmaya amaçlamaktadır (Melissen,2005: 5). Ülkelerin askeri ve ekonomik güç kullanmak yerine diğer ülkelerin kamuoylarının desteğini alabilmek amacıyla gerçekleştirdikleri kamu diplomasisi, yumuşak gücün en önemli unsurlarından birisidir. Devletlerin uluslararası politikada tek aktör olma konumlarının aşınmasıyla başka ülkelerin yöneticileri kadar halklarını etkilemek de giderek önem kazanmaktadır.

Nye'ye göre, akıllı bir kamu diplomasisi güvenirlilik, özeleştirme ve yumuşak gücün üretiminde sivil toplumun rolünü anlamayı gerektirmektedir. Kamu diplomasisi yozlaşarak propagandaya dönüşürse ikna etmede başarısız olmakla kalmaz, aynı zamanda yumuşak gücün de altını oyar (Nye,2008: 108). Kamu diplomasisinin etkili olabilmesi için, özellikle güvenilirliğinin olması gerekmektedir. Diğer toplumların kalplerini ve beyinlerini kazanmak hedefinde olan kamu diplomasisi, pejoratif anlamda propagandaya dönüşmemelidir.

Avrupalılar, kamu diplomasisi alanında da daha çok yatırım yapmaktadırlar. Özellikle de uluslararası kültürel ilişkilerde Avrupa geleneksel olarak daha fazla harcama yapmaktadır. Bu alanda en çok para harcayan ülke, kişi başına 17 dolarla Fransa'dır ve bu oran ikinci gelen Kanada'nın harcadığının dört katından daha fazladır. Üçüncü sırada İngiltere, dördüncü sırada da İsveç gelmektedir. Bununla kıyaslandığında, Amerikan Dışişleri Bakanlığı Fonu'nun, uluslararası kültürel programlar için harcadığı miktar kişi başına sadece 65 senttir. Bunun yanı sıra, Avrupa ülkeleri okullarına ve üniversitelerine dünyanın diğer yerlerinden öğrenci toplamak için en çok çaba harcayan aktörlerdir (Nye,2005: 85). Uluslararası toplumu etkilemek ve yönlendirmek için büyük bir önem taşıyan kamu diplomasisi alanında AB ülkeleri daha

çok kaynak ayırmaktadırlar. Kamu diplomasisi alanına yoğunlaşarak AB, zor kullanmadan kendi politikalarını benimseyen kuşaklar yetiştirebilmeyi hedeflemektedir.

Çok aktörlü ve büyük oranda demokratik bir çevre olarak, uyumlu bir dizi ortak değerle ve devletler arası müthiş bir işbirliği ile Avrupa, yapısal olarak dış dünya ile en başarılı ilişkilerin kurulabildiği bir coğrafyadır. Avrupa sivil toplumunun çeşitli yapısı dünyanın diğer bölgeleriyle karşılaştırıldığında çok açık bir üstünlük kaynağıdır. Avrupa içindeki sivil toplumun çeşitli ve yoğun dokusu çok boyutlu ağ pratiklerinin gelişmesine olanak tanımaktadır (Melissen,2013: 209). Dünyada sivil toplumun en güçlü ve en örgütlü olduğu yer kuşkusuz Avrupa'dır. Devletlerden bağımsız politikalar geliştirebilen güçlü ve çeşitli bir sivil toplumun varlığı büyük bir prestij ve çekiciliğe yol açmaktadır. Dünyanın birçok bölgesindeki sivil toplum örgütleri Avrupa'daki hemcinsleri örnek almakta ve birlikte çalışmaya özen göstermektedir. Hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve azınlık haklarına verdiği önem dolayısıyla Avrupa, dünyanın diğer bölgelerinde kendi ülkelerinde barınmayan birçok muhalif kesimin sığınak yeri olmaktadır.

Her ne kadar gerektiğinden az bir dikkate mazhar olmuşsa da şehirler kamu diplomasisinin yükselen bir aktörü olmaktadır. Sivil nüfusla her daim hemhal olmaları, dünyanın diğer kısımlarındaki emsalleri ile ilişkilerini pratik olarak tanzim edebilmeleri ve onların sorunlarını çözüme yardımcı olabilmeleri, şehirlerin kamu diplomasisi kapasitelerini ve meşruiyet çıktılarını önemli ölçüde arttırmaktadır. Şehirlerin değer temelli söylemleri, Avrupa'nın iyi yönetim, hukukun üstünlüğü, ayrımcılık karşıtlığı vb. değerleri ile iyi bir uyum sergilemektedir (Melissen,2013: 210). Dünyanın birçok bölgesinde insanlar tatillerini yapmak, yaşamak ve çalışmak için Avrupa'yı tercih etmektedir. Mülteci ve göç akımlarının nihai hedeflerinin Avrupa olması, AB'nin iyi yönetim, refah, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi temel değerlerde göreceli olarak üstün olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle de bazı Avrupa şehirleri, bu alanlarda markalaşarak buldukları devletlerden de daha fazla prestij ve çekiciliğe sahip olmuşlardır.

Uluslararası sivil toplum örgütlerine ev sahipliği yapan şehirler arasında, Brüksel, Londra ve Paris; Washington ve New York'un önündedir (Nye,2005: 93). Bu da Avrupa Birliği ülkelerinin uluslararası politikadaki prestij ve etkinliğinin göstergesi olarak ele alınabilir. Avrupa güçlü ve çeşitli sivil toplum yapısıyla dünya meselelerinde gündem belirleyebilmede ve sorunlara çözüm bulabilmede öncü konumundadır. AB dünyanın çatışma bölgelerindeki taraftarları bir araya getirmede ve çatışmalara çözüm bulmada tarafsızlığı ve başarısı genel kabul görmüş arabuluculuk kuruluşlarına ev sahipliği yapmaktadır. Zamanımızın getirdiği tüm sorunlara rağmen, AB oldukça sağlam ekonomik ve sosyal bir model oluşturma, temel olarak işleyen kurumsal bir yapı kurma ve dış ilişkilerde temel olarak etkili bir şekilde yumuşak güç kullanma yeteneği ile büyük bir prestij ve çekiciliğe sahiptir.

Diğer bir yumuşak güç unsuru ise eğitimidir. AB iki eğitim süper gücünden biridir. Dünyanın en iyi 100 üniversitelerinden 27'si Avrupa'dadır. Avrupa yabancı öğrencileri eğitme hususunda ABD'yi geçmektedir (Moravcsik, 2017). Yabancı öğrencileri çekme hususunda AB, diğer küresel aktörler olan Çin, Hindistan ve Rusya'dan açık ara önde iken en yakın rakibi ABD'dir. Dünyanın her tarafından çok sayıda öğrenci AB'ye eğitim için gelmektedir. AB, eğitim yoluyla kendi değerlerini paylaşan kuşakların yetişmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda AB değerlerinin evrensel değerler olarak kabul edilmesinde eğitim önemli bir işlev görmektedir.

3.2. AB'nin Kendine Özgü Bir Yumuşak Güç Aracı: Genişleme

Avrupa Birliği'nin yumuşak güç alanında diğer küresel aktörlere göre en çok avantaja sahip olduğu husus, genişleme sürecidir. Daha doğrusu diğer aktörlerin hiçbiri genişleme gibi bir politikaya hiçbir şekilde sahip değillerdir. AB, uluslararası alanda genişleyebilen tek aktör konumundadır. Nevi şahsına münhasır bir örgütlenme olarak AB'nin en özgün ve uluslararası politikada en çok etki doğuran yumuşak güç unsuru kuşkusuz genişleme politikasıdır.

AB yumuşak gücünü özellikle aşamalı, katı ve dikkatli bir şekilde yönetilen üyelik süreci yoluyla uygulayarak Avrupa'nın barış, özgürlük ve refah alanını genişletmektir (Rehn,2007: 23). AB'nin genişleme politikası; barış, özgürlük ve demokrasi getirmesi açısından önemini kanıtlayan son derece önemli bir alandır. Genişleme, AB'nin yumuşak gücünü tam anlamıyla yansıtan en etkili politika araçlarından biridir. AB'nin nüfuzu, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin, iyi işleyen demokrasilere geçmelerine büyük katkı sağlamıştır. Çok yakın zamanda ise, Türkiye, Hırvatistan ve Batı Balkanlar'da olağanüstü reformların yapılmasını sağlamıştır (Rehn,2007: 69-70). Barışı, istikrarı, zenginliği, insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü Avrupa'nın her yanına yayan dikkatle yönetilen bir katılım süreci temin etmek AB açısından hayati bir önem taşımaktadır. Bu süreç AB'nin hem kendi sınırları içerisinde hem de uluslararası alanda prestij ve çekiciliği arttırmaktadır.

Soğuk Savaşın bitmesiyle, AB'ye üye olma hedefi, Doğu Avrupa'daki bütün bölgeleri Brüksel'e yönelten bir mıknatıs haline gelmiştir (Nye,2005: 81). Genişleme, yumuşak bir güç olarak AB'nin belki de en önemli özelliğini yansıtmaktadır. Barış ve istikrar alanını genişleterek, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü, refahı ve ilerlemeyi destekleyerek, AB şimdiye dek zor kullanarak başarabileceklerinden çok daha fazlasını başarmıştır (Rehn,2007: 24). AB, zor kullanmadan çevresini kendi çıkarlarına uyacak biçimde şekillendirmeye çalışmada en çok başarı gösterebilen aktördür. Eğer AB sert gücüne öncelik vermiş olsaydı, bugüne kadar elde ettiği başarıların hiçbirini elde edemezdi.

AB'nin genişlemesi, sistematik yumuşak güç kullanımı yoluyla uluslararası etki oluşturma konusunda olağanüstü bir örneklik teşkil etmektedir. AB, devlet inşa etme meselesi üzerinde daha önce tasavvur edilmemiş ölçüde başarı kazanmıştır. AB, ülkelere iç yönetimlerini ve ekonomilerini iyileştirmelerinde yardım etme konusunda uzmanlaşmıştır (Rehn,2007: 81). Birliğe katılım süreci, dünyanın en istikrarsız bölgelerinden biri olan Balkanlar'da istikrarın sağlanmasına yardım etmekte ve üyelik adayı ülkelereki siyasi ve ekonomik reformlarda olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Balkanlar'a katılım süreci yoluyla istikrar ihraç

etmek, mülteciler ve suç eylemleri şeklinde istikrarsızlık ithal etmekten daha yararlı olmaktadır. Balkanlar'da kurumların inşası için kullanılacak fonlar ayrılması, barışı sağlamak için bölgeye asker göndermekten çok daha etkin sonuçlar doğurmaktadır (Rehn,2007: 98). Güvenilir bir AB perspektifi ile istikrarsız bölgelerde istikrarın sağlanması hem AB'nin prestijini artırmakta hem de istikrarsızlığın kendisine olabilecek maliyetini en düşük düzeyde tutabilmektedir. Dünyanın başka hiçbir büyük gücü, diğer ülkelerin kendisinin politikalarını izlemeleri ve değerlerini benimsemiş olmaları konusunda AB kadar başarılı olamamaktadır.

AB, kaydedilecek yeni ilerlemeler sayesinde istikrar ve güvenliğe daha az yoğunlaşma imkânına kavuşmaktadır. Bunun yerine ekonomik ve sosyal kalkınma için diğer küresel aktörlere göre çok daha fazla kaynak sağlama imkânına kavuşabilmektedir (Rehn,2007: 124). AB'nin yumuşak gücü kullanarak elde ettiği başarılar, kaynaklarını daha verimli alanlara yönlendirebilmesine olanak sağlayacaktır. Sorunlarını çözebilmek için askeri araçlar dışındaki yöntemlerde uzmanlaşan bir AB, kaynaklarını kendini uzun vadede daha az veya hiç amorti edemeyen askeri alana yönlendirmek zorunda kalmayacaktır. Dolayısıyla yumuşak gücünü kullanarak elde ettiği başarılar, AB'nin kaynaklarını daha verimli alanlara yönlendirerek uluslararası politikada yaşanan güç mücadelesinde daha avantajlı bir konum elde ederek prestij ve çekiciliğini arttırmaktadır.

Sadece milyonlarca insanın değil, aynı zamanda bütün ülkelerin Avrupa'ya dahil olmak istemesi, Avrupa'nın yumuşak gücünü göstermektedir. Avrupa'nın yerel politikalarının birçoğu, modern demokrasilerde genç nüfusları çekmektedir. AB'nin artan yumuşak gücünün bir ölçütü de, dünyadaki sorunları çözmek için AB'nin olumlu bir güç olduğu kanısıdır (Nye, 2005: 81-83). Barışçıl araçlarla kendi sorunlarının üstesinden gelen bir AB algısı, uluslararası politikada AB'nin baş aktör olmasının yolunu açmaktadır. AB, kendi politik hedeflerini evrensel hedefler olarak algılabildiği müddetçe AB'nin eylemlerinin meşruluğu artacak ve yumuşak gücü artma eğiliminde olacaktır. Siyasi farkındalığın arttığı ve dolayısıyla yönlendirebilmenin çok zorlaştığı

bir dönemde AB politikalarının meşru olarak görülmesi, Birliğin yumuşak gücünün göstergesidir.

1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi, AB'nin genişlemesinin Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacağı kabul etmiş ve üye ülkelerin karşılamları gereken kriterleri belirtmiştir. Bu kriterler siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere kısımdan oluşmaktadır. Siyasi kriterler: demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarını ve azınlık haklarını güvenceye alan kurumların varlığını kapsamaktadır. Ekonomik kriter işleyen serbest bir piyasa ekonomisinin varlığından oluşmaktadır. Topluluk mevzuatının benimsenmesi kriteri ise, Birliğ'in üyelik için gerekli yükümlülükleri yerine getirebilme kapasitesini temel almaktadır (<https://www.ab.gov.tr>, 2011). AB, özellikle Soğuk Savaş sonrasında Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerini kendisine katmak yoluyla potansiyel bir istikrarsızlık bölgesine liberal demokrasi ve pazar ekonomisine geçiş sürecinde destek sağlamıştır. AB'nin üyelik kriterleri, gelecekte üye olmak isteyen ülkelere siyasal ve ekonomik reformdan geçme süreçlerinde yol göstermektedir. Genişleme süreci sayesinde AB, kendi ekonomik, siyasal ve toplumsal normlarının yakın çerçevesinde benimsenmesini sağlamaktadır. AB yakın çevresini, evrensel değerler olarak sunabildiği kendi değerleriyle dönüştürebilme lüksüne sahip tek aktör konumundadır.

AB'nin genişleme politikası, normalde herhangi bir ulus devletin dış politikasında sahip olamayacağı bir araçtır. Böyle bir politika izleyen devlet en hafifinden irredantizm (yayılmacılık) ile suçlanacaktır. Yayılmacı bir politika izlediği algısıyla çevre ülkelerde tehdit unsuru olarak görülecektir. Oysa Avrupa kıtasında yer alan devletlerin çoğu ekonomik refah, daha geniş siyasal haklar, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğünün sağlanması, serbest dolaşım hakkı ve ortak pazarın sağladığı özgürlüklerden yararlanmak için AB üyesi olmayı, kendileri talep etmektedirler. Böylelikle AB de, özellikle insan hakları ve demokrasi, siyasal ve ekonomik istikrar ve iyi komşuluk ilişkileri gibi kavramların yayılmasında genişleme politikasını bir araç olarak kullanabilmektedir (Terzi,2014: 554). Genişleme AB'nin nevi şahsına münhasır bir yumuşak

güç ögesidir. Diğer herhangi bir uluslararası ilişkiler aktörünün sahip olamadığı bir ayrıcalıktır. Diğer herhangi bir aktör böyle bir şeye yönelmek istediğinde yayılmacı bir politika izlemekle suçlanarak tepki çekmekte iken, ülkeler gönüllü olarak AB kriterlerini yerine getirme uğraşında olmaktadır. Genişleme ile AB kendi değerlerini evrensel değerler olarak sunabilme lüksünü elde edebilmektedir. Aday ülkeler, bu koşulları dayatma olarak görmekten ziyade, gönüllü olarak yerine getirmek istemektedirler. Aday ülkeler, AB üye ülkeleri gibi müreffeh bir seviyeye erişmek için kendi iradeleriyle dönüşümü gerçekleştirmektedirler. Aslında eğer ülkeler kendileri gönüllü olmasa, AB'nin kendi değerlerini dayatabilme gücü bulunmamaktadır. AB'nin çok taraflı kurumları oluşturabilmesi, katılımı teşvik eden en önemli yeteneğidir. Bundan dolayı AB, bir gönüllüler koalisyonu olarak adlandırılmaktadır.

Genişleme sürecinin faydaları uzun süreli ve genelde soyut olurken, maliyetleri kısa sürede ortaya çıkmakta ve daha somut olarak görülmekte olduğundan genişleme sürecine yönelik pek çok itiraz ortaya çıkabilmektedir. Buna rağmen genişleme öncelikle ve en önemlisi demokrasi, refah ve güvenliğe yatırım yapmak olacak ve dolayısıyla Pax Europea'nın bütün kıtaya yayılmasının garantisi olacaktır (Tsoukalis,2004: 171). Genişleme sürecinin maliyetleri hemen ortaya çıktığından, süreç hızlı ilerleyememektedir. Zaman zaman AB'nin genişlemeye değil de derinleşmeye önem vermesi yönünde baskılar yoğunlaşsa da, genişlemenin sağladığı avantajlar, vazgeçilemeyecek kadar çok fazladır.

Görülebilir bir gelecekte üyelik perspektifi söz konusu olmazsa AB'nin belirlediği koşulların yakın çevre ülkeleri tarafından yerine getirilmesi, pek mümkün olmayacaktır (Tsoukalis,2004: 181). Dolayısıyla genişleme süreci, AB için vazgeçilemez bir süreç olmaktadır. AB'nin yakın çevresi ve uluslararası arenada etkili olabilmesinin en önemli aracı, genişleme sürecidir. Bu süreç ortadan kalktığına, AB'nin gerek yakın çevresinin gerekse de dünya politikasını şekillendirme gücü de çok sınırlı kalacaktır.

AB, genişleme politikasını çevresindeki bölgeyi dönüştürmek üzere kullanmaktadır. Genişleme politikasının izlenmesinin mümkün olmadığı

coğrafyalarda ise, AB'nin dönüştürücü etkisinde önemli bir düşüş gözlenmektedir (Terzi,2014: 555). AB giriş sürecinin gerçekçi bir perspektif olmaktan çıktığı bölgelerde ve ülkelerde genişleme sürecinin yarattığı yumuşak güç etkisi, azalmaktadır. Dolayısıyla AB'nin barış ve istikrar sağlama ile hukukun üstünlüğü ve demokrasinin gelişmesini teşvik etme misyonu sınırlı kalmaktadır. Üyelik sürecine yönelik vaatlerde bir azalma meydana geldikçe, ülkelerin ekonomik ve politik reformlara yönelik motivasyonlarında da azalma meydana gelmektedir. Dolayısıyla AB her ne kadar bazı ülkelerin üyeliklerini hazmedebilme konusunda birtakım sorunlar yaşasa da uluslararası politikadaki etkinliğini yitirmemek için genişleme sürecine devam etmek zorundadır.

Avrupa kesin sınırları olmayan bir kıtadır; sadece kuzeyde ve batıda coğrafi sınırları vardır. Buna karşın, siyasi ve ekonomik topluluğun güneyde ve doğuda nereye kadar genişleyebileceği, genişlemesi gerektiği belli değildir. Zygmunt Bauman, "Avrupa Bitmemiş Bir Serüven" isimli çalışmasında Avrupa'nın sınırları, coğrafyası, kültürü, kimliği belli olan bir yer olmadığını; aksine, sürekli kendini yenileyen değişen ve yeniden yapılanan bir düşünce olduğunu vurgulamaktadır (Bauman, 2004). Kendi serüvenci karakteriyle kendisini daima yeniden inşa edebilmeyi başardığı için, sürekli değişen bir yapı arz etmektedir. Dolayısıyla AB'nin ne coğrafi ne de kültürel sınırları kesinlikten uzaktır. Dolayısıyla bugün AB üyeliği gerçekçi görülmeyen bir aktörün gelecekte çok kolay bir şekilde AB'ye üye olması olanaklıdır.

AB genişleme süreciyle, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ortaya çıkardığı güç boşluğunu, işbirliğine dayanan ve gönüllü bir imparatorluğu inşa ederek doldurmuştur (Zielonka,2007: 55-59). Soğuk Savaş döneminde Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe dâhil olması neredeyse imkânsız olarak görülürken, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla AB hayal edemediği ölçüde genişlemiş oldu. Bu tarihsel yaşanmışlık, bugün imkânsız olarak görülen üyeliklerin gelecekte mümkün hale gelebileceğini göstermektedir.

AB, gittikçe daha yoğun bir işbirliğine giderken, aynı zamanda üye olmak isteyen ülkelere açık olduğunu kanıtlayarak süper bir güce doğru

evrilmektedir. Uzun vadede Avrupa bölgesinde toprakları bulunmayan ülkeler de üye olmak için baskı yapacaklardır (Alkan,2007: 55-6). Karmaşa ve belirsizliğin artmakta olduğu günümüzde gittikçe daha çok ülke üyelik için baskı yapma yoluna gidecektir. İstikrarsız ülkeler istikrara ve düzene kavuşmak, istikrarlı olanlar da bunu garanti altına alabilmek için Birliğe dahil olmak isteyeceklerdir. Bu bölgelerden istikrarsızlık ihraç etmek istemeyecek olan AB, üyelik perspektifinden vazgeçemez. Genişleme süreci devletler arası işbirliğinin geliştirilmesi süreci olmanın yanında Birliğin kendi geleceğine yatırım yapması anlamına da gelmektedir.

AB diğer ülkeler üzerinde en büyük etkisini üyelik perspektifi ile harekete geçirebilmektedir. Pax Europea'yı yaygınlaştırmanın en etkili yolu olan bu süreç; barış, demokrasi, refah ve ilerlemiş bir ortak yönetimli karşılıklı bağımlılığı beraberinde getirmektedir (Tsoukalis,2004: 167). AB kendi barışını teminat altına almak için, yakın çevresine de barışı hakim kılmak zorundadır. Genişleme süreci, bunun en önemli aracı olmaktadır. Uluslararası sistemde karşılıklı bağımlılığın ve karşılıklı etkileşimin artmakta olması, AB'nin yakın çevresine kayıtsız kalmasını imkansız hale getirmektedir. AB, ister istemez yakın çevresiyle ilgilenmek zorundadır. Yakın çevresinden istikrarsızlık ithal etmek istemiyorsa, genişleme sürecinden vazgeçemez.

Genişleme, AB'nin yakın coğrafyasında yer alan ülkelerle ilişkilerindeki tek politika değildir. Avrupa Komşuluk Politikası, AB'ye öngörülebilir gelecekte üye olması düşünülmeyen ülkeleri içermektedir. Avrupa Komşuluk Politikası; "Avrupa Akdeniz Ortaklığı" ile Akdeniz çevresinde, "Karadeniz Sinerjisi" ile Karadeniz'e komşu ülkelerle, "AB Doğu Ortaklığı" ile Doğu Avrupa'da ve "Lome Antlaşması" ile eski sömürge ülkeleriyle kapsamlı ortaklık ve işbirliğini öngörmektedir. AB, bu politikayla yasadışı göç ile enerji arzı ve güvenliği gibi temel sorunlarına çözüm bulmayı ve aynı zamanda nüfuz alanını genişletmeyi hedeflemektedir.

Avrupa Komşuluk Politikası aracılığıyla AB, şimdiye kadar Birlik alanı olarak görülen yerlerdeki kontrol ve inşa amacını, Birlik dışı

alanlara yaymak istemektedir. Bu politikayla bölgesel krizlere, ÷lkelere iç krizlerine daha fazla ve daha etkin yaklaşarak dış politikadaki manevra alanını genişletmeyi hedeflemektedir. Avrupa Komşuluk Politikası, bölgesel işbirliği organizasyonları yoluyla, sadece komşu ÷lkelere değil, komşuların komşularını da içine alacak geniş bir alanda, AB'nin etkisini hissettirebilmesine olanak sağlayan stratejik bir araçtır (Samur 2009: 29-30).

AB'nin üye olmayacak olan komşu ÷lkelere vaadi, onlara iç pazarını açmak olmaktadır. Bunun için de bu ÷lkelerin AB'nin iç pazara yönelik mevzuatına uyum sağlamaları beklenmektedir. Bu ÷lkelerden temel beklenti siyasi reform süreçleri içerisinde demokrasiyi benimsemeleridir. Özellikle de Ortadoğu ve Kuzey Afrika ÷lkelerine yönelik politikalarında AB'nin temel güdüsü bu coğrafyanın siyasi istikrarsızlıklarından ve yoksulluğundan kaynaklanan düzensiz göçün engellenmesidir (Terzi,2014: 560). AB ile daha yakın siyasi ve ekonomik bütünleşme ve Birliğin değerlerini benimsemesi açısından hepsi şart olan serbest ticaret, siyasi diyalog ve beşeri ilişkiler için zemin hazırlayan Avrupa Komşuluk Politikası vasıtasıyla demokrasi arayışını desteklemektedir (Rehn,2007: 75). Avrupa Birliği'nin temelinde iyi komşuluk ilişkileri vardır. İyi komşuluk ilişkileri sayesinde Birlik kendine klasik anlamda herhangi bir askeri tehdit oluşturabilecek sorunları barışçıl bir şekilde çözebilmektedir. AB yakın coğrafyasında gelebilecek tehditleri önleyebilmek için komşuluk politikasını geliştirmiştir. Özellikle de Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanan düzensiz göçler kısa dönemde AB'nin karşılaştığı en aciliyet arz eden tehditlerdir. Bu bölgelerde refah seviyesinin gelişmesi, yönetimlerin demokratikleşmesi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına dayanan bir yapının oluşabilmesi tehditleri en aza indirebilecek çözüm olarak görülmektedir. AB buralarda reform yapılmasına karşılık kendi pazarını açmayı vaat etmektedir.

AB'nin komşuluk politikasının temelinde, Birlik ve komşu ÷lkeler ve halklar arasında istikrarın ve refahın artırılması yanında güvenliğin sağlanması alanlarında işbirliğine gidilmesi vardır (Füle,2011: 18).

Böylece AB'nin değerlerini ve amaçlarını paylaşan bir alanın inşa edilmesi hedeflenmektedir. Birlik yakın çevresiyle iyi ilişkiler geliştirerek kendisi için güvenli bir alan oluşturmaya çalışmaktadır. Bu birliğin silahlanmaya daha az yatırım yapmasına ve dolayısıyla ekonomik ve sosyal alana daha çok kaynak ayırabilmesine yol açan bir politikadır.

Karşılıklı bağımlılığın artmakta olduğu küresel bilgi çağında küresel normları, yerel ve uluslararası değerleri oluşturabilme kapasitesine sahip aktörler daha çekici hale gelmekte ve yumuşak güçleri artmaktadır. AB bunun en önemli örneğini oluşturmaktadır. Birliğin yumuşak güç alanında üstünlüğü, AB'nin iradesini gerek kendi sınırları içinde gerekse de uluslararası alanda hakim kılabilmesinin en önemli göstergesidir. Bunun en önemli göstergesi, teritoryal olarak genişleyebilen tek aktör olmasıdır. Siyasi farkındalığın arttığı ve dolayısıyla yönetebilmenin çok zor olduğu bir çağda üyelik süreciyle kendi politik hedeflerini benimsetme konusunda başarılı olabilen tek örgütlenmedir. Aynı zamanda kendi hedeflerini evrensel hedefler olarak benimsetebildiğinden Avrupa Birliği, uluslararası politikada etki oluşturma hususunda diğer küresel aktörlere göre çok daha avantajlı bir konumdadır.

4. AB'nin Yumuşak Gücünün Sınırları

Yumuşak güç, sert güçten daha fazla gönüllü yorumların ve alıcıların varlığına bağlıdır. Çekiciliğin çoğu zaman kolayca gözlemlenebilen spesifik bir eylemden çok genel ve dağınık etkisi bulunmaktadır. Yumuşak gücün bazen belirli amaçlar üzerinde doğrudan etkisi olmasına rağmen, daha çok bir ülkenin ulaşmaya çalıştığı genel amaçlar üzerinde etkisi vardır (Nye,2005: 25). Yumuşak gücün istenilen sonuçlara ulaşmada etkisi, duruma ve amaçların türüne göre değişebilmektedir. Aynı zamanda yumuşak gücün çıktıları, ancak uzun vadede görülebilmektedir. Kısa vadede sert güç kadar kesin belirleyici olduğu söylenemez. Yine yumuşak gücün sonuçları, kesin olmaktan uzaktır. Dekolonizasyon sürecinde Batı'nın doğrudan kontrolüne yönelik başkaldırı hareketlerini yapan liderler, genel olarak Batı'da eğitim görmüş oldukları halde Batının üstünlüğünün altını oyan kişiler olmuşlardır. Batı'da

eğitim gören birinin her zaman Batının değerlerini benimseyeceği sonucu çıkarılamaz. Bu da yumuşak gücün her zaman istenilen sonuçları doğurmadığını göstermektedir.

AB'nin yeteri kadar askeri güce sahip olmamasının yumuşak ve ekonomik gücünün etkilerini sınırladığını düşünenler de bulunmaktadır. AB'nin dış politika ve güvenlik politikalarında yumuşak gücünün sınırlarına eriştiğini iddia etmektedirler. AB; tam olarak birleşik bir aktör olmadığı için, uluslararası güvenlik hususunda karşılaşılan meydan okumalara cevap vermede yetersiz kalmaktadır. Komşuları dışındaki dış politika ve güvenlik politikalarında AB'nin çekiciliği yeteri kadar güçlü değildir. Askeri gücünün eksikliği artan bir şekilde hissedilmektedir. AB'nin askeri gücü ile bağımsız ve güçlü bir aktör olduğu algısının yetersizliği, AB'nin yumuşak gücünü ve istediği sonuçları elde edebilmesini azaltmaktadır (Gross,2017).

Bazı düşünürler, tek başına yumuşak gücün sınırlı etkisinin olduğunu iddia etmektedirler. Nye'ye göre, akıllı bir güç stratejisi, sert güç ve yumuşak güç kaynaklarının birleşimine dayanmaktadır (Nye,2008: 94). Yumuşak gücün ancak askeri ve ekonomik güç ile birlikte önemli bir etkiye sahip olacağı, genel kabul görmektedir. Benzer şekilde sert güç ve yumuşak güç arasında optimum bir dengenin sağlanmasıyla oluşan akıllı gücün uluslararası ilişkiler aktörleri için daha büyük etkiler doğurmakta olduğu iddia edilmektedir.

AB önemli bir ekonomik güç olmasaydı, yumuşak güç etkisinin sınırlı olacağı hususunda kimsenin kuşkusu yoktur. Fakat askeri güç bakımından aynı şeyler söylenemez. AB güçlü bir askeri birlik oluşturmadığı için, yumuşak güç alanında daha etkili olabilmektedir. AB güçlü bir birleşik orduya sahip olduğunda, bunun yumuşak güç etkisini artırabileceği gibi altını da oyaacağı söylenebilir. AB'nin diğer küresel aktörlerden en önemli farkı, yumuşak güç unsurlarını kullanarak askeri güç kullanma maliyetine ve bunun doğurabileceği olumsuz etkilere katlanmadan daha etkili bir şekilde barış ve düzeni hakim kılabilmesidir.

AB ülkelerinin her birinin ayrı ayrı savunmaya ayırdığı bütçe bir bütün olarak dikkate alındığında AB, dünya askeri harcamalar sıralamasında

ikinci sıraya yükselmektedir. Dünya askeri harcamalarında yüzde 40 ile ABD birinci iken, bütün olarak AB yüzde 15 ile ikinci, Çin yüzde 10 ile üçüncü, Rusya 7 ile dördüncü sırada yer almaktadır (Moravcsik 2017). Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması 1952 yılında imzalanmasına rağmen Avrupa ülkeleri bütünleşik bir askeri yapı inşa edebilme hususunda başarısız olmuşlardır. 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanan Lizbon Antlaşması ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na kurumsal yenilikler getirmiştir. AB Ortak Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ile AB'nin Dış İlişkilerden Sorumlu Komisyoneri makamlarının birleştirilmesiyle AB Dış İşleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamı oluşturulmuştur (Özgen2016: 156). AB için en önemli sorun savunma alanında üye ülkeler arasında işbirliğinin yeterince geliştirememiş olmasıdır. Savunma alanında ABD'ye bağımlılık diğer önemli bir sorun olmaktadır. Son dönemlerde ABD'nin savunma alanında AB ülkelerine yeterince güvence vermemesi AB'yi alternatif arayışlara yöneltmektedir. En son Kasım 2017 tarihinde 23 Avrupa ülkesi 5 milyar euroluk bir Avrupa Savunma Fonu oluşturmak için imza attılar (<http://www.bik.gov.tr/> 2017). Bununla savunma alanında ABD'ye olan bağımlılığın azaltılması ve AB'nin yeterlilik kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir.

Brexit ve göç krizi AB üzerinde büyük bir etkiye yol açtı. AB yumuşak gücünü tamamen yitirmese de ahlaki otoritesinin eskisi kadar güçlü olmadığını hissetmektedir (Emmott,2017). Brexit, Macaristan'ın Müslüman mültecileri reddetmesi, Polonya'nın anayasasını anayasal olmayan bir şekilde değiştirmesi, mülteci politikalarının yetersizliği vb. politikalar AB'nin yumuşak gücünde gerilediğinin işaretleridir. AB'nin daha adil ve demokratik bir dünya düzenini geliştirmek için gerekli etkiyi kaybetmesinin ve yumuşak gücünün temel değerlerine sahip çıkmadığının göstergesidir (Volten,2016: 94). Son dönemlerde artan şiddet olayları, göç hareketleri, mülteci krizi, yabancı düşmanlığı ve milliyetçilik gibi meydan okumalara AB'nin vermekte olduğu karşılık, Birliği var eden kurucu değerler olan yumuşak güç unsurlarına yönelik şüpheleri arttırmaktadır.

Yumuşak güç üzerine çalışmalar yapan Portland, 2017 için hazırladığı Yumuşak Güç 30 Sıralaması raporunda her ne kadar bir önceki sene AB'nin yumuşak gücünde bir azalma meydana gelmiş olsa da 2017 yılının Birlik için yeniden toparlanma yılı olduğundan bahsedilmektedir. 2016 yılında Avrupa güvenlik kaygılarının ve İkinci Dünya Savaşından itibaren en kötü göçmen krizinin üstesinden gelmek için uğraşıyordu. Dolayısıyla bölgede istikrarsızlık ve belirsizlik göreceli olarak daha hâkim olduğundan AB'nin yumuşak gücünde azalmadan bahsedilmektedir. 2017 yılında ise, koşulların daha pozitif yönelediği görülmektedir. Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğu Yumuşak Güç 30 Sıralaması'nda daha üste ilerlemişlerdir. Aşırı sağ milliyetçiliğın oluşturduğu tehdit, Hollanda, Avusturya, İtalya, Fransa gibi önemli ülkelerde defiledildi. Her ne kadar göçmen krizi devam etse de etkisi daha az bir şiddetle hissedilmektedir. 2017 AB'si için en önemli hikâye istikrarın sağlanabilmesi, olmuştur. Bu istikrar Avrupa devletlerinin işbirliği ve entegrasyonunun güçlendirilmesi için çok hayati bir rol oynamaktadır (Portland,2017: 47-48).

Bütün Avrupa ülkeleri, demokratik ve ekonomik olarak birbirine bağımlıdır. Aynı zamanda büyük oranda kesin ve tartışmasız sınırlara sahiptirler. Bundan dolayı Avrupa ülkeleri, yakın bir güvenlik tehdidiyle karşı karşıya değiller. Bu da Avrupalıların jeopolitik etkilerini arttıracak meselelere yoğunlaşabilme lüksünü vermektedir (Moravcsik,2017). Çin, Rusya ve Hindistan gibi yükselmekte olan diğer büyük güçlerle karşılaştırıldığında AB, göreceli olarak çok daha az güvenlik tehdidiyle karşı karşıyadır. Diğer büyük aktörlerin hemen hepsi, komşularıyla sınır problemleri yaşamaktadırlar. Her ne kadar bu sınır problemleri, sıcak çatışmalara yol açmasa da bu ülkelerin sürekli olarak askeri alana yoğunlaşmalarına yol açmaktadır. ABD ise, hegemonik gücünden kaynaklanan problemler dolayısıyla askeri alana yoğunlaşmak zorunda kalmaktadır. Dünya üzerindeki her çatışma, doğrudan veya dolaylı olarak hegemonik gücün dahil olmasını gerektirdiğinden, ABD sert güce önem vermekten kaçamamaktadır. Dolayısıyla küresel aktörler içinde orta ve uzun vadede kendini hiç veya çok az amorti edebilen askeri alan yerine

daha çok getirisi olan ekonomik ve yumuşak güç unsurlarına yoğunlaşabilme lüksüne sadece AB sahiptir.

Kaos ve karmaşanın artması, sert güce yönelik küresel bir eğilime yol açmaktadır. AB de bu küresel eğilimden nasibini almaktadır. Fakat sert güç unsurlarıyla barış ve istikrarın temin edilmesi, oldukça güçtür. Sert gücün yaygın kullanımını, mevcut kaos ve karmaşanın daha da derinleşmesine yol açmaktadır. Günümüz dünyasında sert güç unsurları çok maliyetli olduğu gibi, kesin sonuçlar doğurmaktan oldukça uzaktır. AB, sert güç unsurlarını kullanarak karşılaştığı meydan okumaların üstesinden gelemez. Bu ancak meydan okumaların daha da ciddi hale gelmesine yol açabilir. AB tarihi yumuşak güç unsurları kullanılarak daha demokratik, hukukun üstünlüğünün hâkim olduğu ve insan haklarına dayanan aynı zamanda daha müreffeh ve teknolojik olarak ilerlemiş toplumlara erişilebileceğini çok iyi bir şekilde göstermektedir.

Ekonomik karşılıklı bağımlılık, kalkınma, çevre sorunları, küresel sağlık, insan hakları, göç ve hatta terörizm gibi en önemli küresel sorunların üstesinden gelmek için askeri olmayan araçlar gerekmektedir. Askeri gücün bu tür sorunların çözümünde önemli bir rolünün olduğunu söylemek çok zordur (Moravcsik,2017). Günümüz dünyasında karşılaşılan meydan okumalarının üstesinden gelebilmek için sert güç araçları ya yetersiz kalmaktadır ya da hiç faydalı olamamaktadır.

Sıcak çatışmaların devam ettiği yerlerde AB'nin gözle görülür bir katkı sağlaması ve bunu uygulaması oldukça zor olmaktadır (Gross,2017). AB sıcak çatışmaların yaşandığı bölgelerde diğer küresel aktörlere göre daha geri planda kalmaktadır. Her ne kadar ABD ve Rusya gibi sert güç unsurlarına daha ağırlık veren küresel aktörler, uluslararası politikada daha çok ses getirseler bile, uzun vadede istikrar ve düzen tesis etmekten uzaktırlar. ABD sert güç unsurlarına dayanarak Afganistan ve Irak'ta eski rejimi yıkmakta başarılı olsa da bunun yerine yeni bir düzen kurmada başarısız olmuştur. Afganistan, Irak, Suriye, Yemen gibi sıcak çatışmanın yaşandığı ülkelerde sert güç, güç dengesini değiştirebilse de barış ve düzeni tesis etmede başarısız olmaktadır. Sert güç, otoriter rejimlerin ortadan kalmasını sağlasa da demokratik yapıların

inşa edilmesinde yetersiz kalmaktadır. Bu bölgelerde barış ve istikrarın sağlanması ile yeniden inşasında AB desteği hayati önem arz edecektir.

5. Sonuç

AB, yumuşak güç unsurlarıyla kendi değerlerini evrensel değerler olarak benimsetebilme hususunda diğer küresel aktörlere göre çok daha avantajlı bir konumdadır. AB genişleme politikasıyla özellikle de yakın çevresini kendi değerlerine göre şekillendirebilmekte eşsiz bir ayrıcalığa sahip olmaktadır. Diğer herhangi bir aktör tarafından yapılacak benzer bir uygulama en hafifinden rejim ihracı veya yayılcılık olarak görülecek ve bu uygulamaya tepki gösterilecekken, ülkeler gönüllü olarak AB'nin değerlerini benimsemektedirler. Genişleme politikası, nevi şahsına münhasır bir yapı olan AB'nin kendine özgü bir yumuşak güç aracıdır. Genişleme süreci, kimi dönemler yavaşlasa bile, AB için vazgeçilmez bir süreçtir. AB için genişleme sürecinin uluslararası politikada AB'ye kattığı güç ve prestij, vazgeçilemeyecek kadar hayatidir.

AB uluslararası politikada yumuşak güç unsurlarıyla sert gücü ile yapabileceklerinden çok daha fazlasını çok daha düşük maliyetle yapabilmektedir. AB yakın çevresinden istikrarsızlık ithal etmek yerine, üyelik süreciyle istikrar ihraç etmektedir. Yakın çevresine katılım süreci yoluyla istikrar ihraç etmek, mülteciler ve suç eylemleri şeklinde istikrarsızlık ithal etmekten daha etkili olmaktadır. Yakın çevresinde kurumların inşası için kullanılacak fonlar ayrılması, barışı sağlamak için bölgeye asker göndermekten çok daha pozitif sonuçlar doğurmaktadır. Güvenilir bir AB perspektifi ile istikrarsız bölgelerde istikrarın sağlanması, hem AB'nin prestijini artırmakta hem de istikrarsızlığın kendisine olabilecek maliyetini en düşük düzeyde tutmaktadır.

Dünyanın başka hiçbir büyük gücü, diğer ülkelerin kendisinin politikalarını izlemeleri ve değerlerini benimsemiş olmaları konusunda AB kadar başarılı olamamaktadır. Bunun en önemli göstergesi, siyasi farkındalığın artmakta olduğu ve dolayısıyla yönetebilmenin oldukça güçleştiği küresel bilgi çağında, AB'nin teritoryal olarak genişleyebilen tek aktör olmasıdır. AB evrensel norm ve değerleri oluşturabilme

hususunda diğer rakiplerine göre açık ara öndedir. Yüzyıllardır çatışmaların yaşandığı bir bölgede refah, barış ve düzeni tesis etmeyi başaran AB, istikrarsızlık ve çatışmaların yaşandığı dünyanın diğer bölgelerine başarılı ve sürdürülebilir bir model sunmaktadır. AB; insan haklarını, hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi temel alarak müreffeh seviyeye ulaşmanın en güzel örneğini oluşturmaktadır. Bundan dolayı dünyanın her bölgesinden milyonlarca insan Avrupa'ya gelmek, orada çalışmak ve yaşamak istemektedir. Ayrıca düzensiz göç hareketlerinin nihai hedefinin Avrupa olması, AB'nin sadece ekonomik gelişmişliğinden değil aynı zamanda evrensel değerler üreten bir merkez olmasından kaynaklanan çekiciliğinin göstergesidir.

Sıcak çatışmaların yaşandığı bölgelerde AB'nin yumuşak güç etkisi, sınırlı kalmaktadır. Suriye, Irak gibi çatışma bölgelerinde sert güç araçlarını daha iyi kullanabilen ABD ve Rusya'nın etkisi, daha fazla görünür iken AB daha geri planda kalmaktadır. Fakat ABD ve Rusya'nın sert güç unsurlarıyla yaptıkları müdahaleler, bu bölgelerde istikrardan ziyade istikrarsızlığın daha da derinleşmesine yol açmaktadır. ABD'nin sert güç müdahalelerinin özellikle de Afganistan ve Irak'ta doğurduğu kaos ve karmaşa ile karşılaştırıldığında AB'nin yumuşak güç unsurlarıyla Balkanlar'da istikrar ve düzen sağlaması, uluslararası politikada çok daha başarılı olduğunun kanıtıdır. Sert güç unsurları, otoriter rejimleri yıkmada başarılı olsa da demokratik ve müreffeh yapıların inşasında yetersiz kalmaktadır. Bu bölgelerde düzen ve istikrarın sağlanması ile yeniden inşası, ancak ve ancak yumuşak güç unsurlarıyla mümkün olacaktır.

Kaynaklar

- Alkan, M. Nail (2007), *The Future of Europe*, Platin, Ankara.
- Bauman, Zygmund (2004), *Europe an Unfinished Adventure*, Polity Press, Cambridge.
- Brzezinski, Zbigniew (1998), *Büyük Satranç Tahtası*, Çev. Ertuğrul Dikbaş, Ergun Kocabıyık, Sabah Kitapları, İstanbul.
- Cini, Michelle (2007), *European Union Politics*, Oxford University Press, New York
- Cox, Robert (2016), "Küresel Yönetişimin Yapısal Sorunları: Avrupa'yı Bekleyen Sonuçlar", *Dünya Düzenine Yaklaşımlar*, Robert W. Cox; Timothy J. Sincilair, Çev. Sezgi Durgun, Uluslar arası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, s.237-241
- Emmott, Robin (2017), "Missing in action? EU sees its soft power wane", <https://www.reuters.com/article/us-eu-diplomacy-analysis/missing-in-action-eu-sees-its-soft-power-wane-idUSKBN1800U8> , 04.05.2017, erişim tarihi: 28.11.2017
- Fischer, Joschka (2006), *Tarihin Dönüşü 11 Eylül'den Sonra Dünya ve Batı'nın Yeniden Yapılanması*, Çev. Evrim Güney, Merkez Kitapları Yayıncılık, İstanbul.
- Füle, Stefan (2011), "Turkey And European Neighborhood Policy", *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 10 Num. 2, Summer 2011, p. 17-21.
- Grechukhina, Olga (2017), "European Union: Strengths and Weaknesses of the Soft Power", <http://naider.com/european-union-strengths-and-weaknesses-of-the-soft-power/> 18.01.2017, Erişim Tarihi 21.11.2017
- Gross, Eva (2017), "The Limits of European Soft Power", Institute for European Studies, Free University Brussels, http://www.kiep.go.kr/cmm/fms/FileDown.do;jsessionid=fPzmMmvXuuIVXqZEGymspvvB6h-C4ESLUBmu2drPEQp7XmHiBgsMS5ujQwV1Y9V7D.KIEPWEB_NEW_servlet_engine4?atchFileId=0000000000001828170&fileS-n=13&bbsId=seminarReports , Erişim Tarihi: 25.11.2017

- Habermas, Jürgen (2007) *Bölünmüş Batı*, Çev. Dilman Muradoğlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- <http://www.bik.gov.tr/> (2017), “23 Ülke Ortak Avrupa Ordusu Kuruyor!”, <http://www.bik.gov.tr/23-ulke-ortak-avrupa-ordusu-kuruyor/>,14.11.2017, Erişim Tarihi: 24.11.2017
- <https://www.ab.gov.tr> (2011), “22 Haziran 1993 Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi”, <https://www.ab.gov.tr/302.html>, 08.02.2011, Erişim Tarihi: 23.11.2017
- Melissen, Jan (2005), “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, *The New Public Diplomacy*, Ed. Jan Melissen, Palgrave Macmillan, New York, pp. 3-28
- Melissen, Jan (2013), “Conclusions and Recommendations on Public Diplomacy in Europe”, *European Public Diplomacy*, Ed. Mai’a K. Davis Cross and Jan Melissen, Palgrave Macmillan, New York, pp.205-2012
- Moravcsik, Andrew: (2017) “Europe Is Still a Superpower”, <http://foreignpolicy.com/2017/04/13/europe-is-still-a-superpower/> 13.04.2017, Foreign Policy, Erişim Tarihi: 28.11.2017
- Nye, Joseph S. (2005), *Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu*, Çev. Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap Yayınları, Ankara
- Nye, Joseph S. (2008), “Public Diplomacy and Soft Power”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, Public Diplomacy in a Changing World (Mar., 2008), Sage Publications, pp. 94-109,
- Özgen, Cenk (2016), “Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’nda İlk Çatlak: Libya Krizi”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı 15, s. 143-176,
- Peterson, John (2008), “The EU as a Global Actor”, *The European Union How does it Work?*, Ed. Elizabeth Bomberg, John Peterson and Alexander Stubb, Oxford University Press, New York, p. 202-221.
- Portland (2017), “Soft Power 30 A Global Ranking of Soft Power 2017”, *USC Center on Public Diplomacy*, <https://softpower30.com/wp-content/>

uploads/2017/07/The-Soft-Power-30-Report-2017-Web-1.pdf Erişim Tarihi: 25.11.2017

- Rehn, Olli (2007), *Avrupa'nın Gelecek Sınırları*, Çev. Onur Şen-Hasan Kaya, 1001 Kitap Yayınları, İstanbul.
- Samur, Hakan (2009), "Avrupa Komşuluk Politikası ve Amaçları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 27, s.18-35, <http://dergi-park.gov.tr/download/article-file/70077> , Erişim Tarihi: 25.10.2017
- Terzi, Özlem (2014), "Avrupa Birliği'nin Dış Politikası: Varoluş Tartışmasından Etkinliğin Sorgulanmasına", *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, Der. Faruk Sönmezoğlu; Özgün Erler Bayır, Der Yayınları, İstanbul.
- Tsoukalis, Loukas (2004), *What Kind of Europe?*, Oxford University Press, New York.
- Volten, Peter: (2016) "Hard Power versus Soft Power or a Balance between the Two?", *All Azimuth*, V5, N2, Jul., p.91-94
- Zielonka, Jan (2007), *Europe As Empire The Nature Of The Enlargement European Union*, Oxford Universty Press, New York.

European Union's Tool of Being Effective in International Politics: Soft Power

Abstract

In Europe, the center of two world wars leading to massive devastation, the European Union is a project that establishes peace and stability in an area on a continent-wide scale which based on immanuel Kant's "perpetual peace" doctrine. The European Union effectively uses soft power elements in the context of being a global power. The European Union prioritizes the soft power elements rather than the hard power in order to get over the challenges they face in international politics. In this work, It is claimed that the European Union can do much more at much lower cost with soft power elements than the effects it can make in international politics by using hard power elements. It will focus on what the European Union's soft power elements are and how they influence international politics. The effects of the enlargement process, which is an sui generis soft power component of the EU, will be examined. Finally, the limits of the soft power of the European Union will be dealt with.

Key words: European Union, Soft Power, Hard Power, Public Diplomacy, Enlargement Policy

Yerel Siyasal Aktörlerin Belediyelerde Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı: Adıyaman Belediye Meclis Örneği

Yrd. Doç. Dr. Murat SEZİK¹

Özet

Yerel siyasetin güçlenmeye başladığı bir dünyada Türkiye de de yerel yönetimlerin güçlendirilmesine yönelik birtakım yasal düzenlemeler söz konusudur. Bu nedenle yerel siyasetin odağı durumunda bulunan belediyeler, demokrasinin tabana yayılması ve kararlara katılım boyutları ile özellikle incelenmeye değer birer araştırma nesnesi durumundadır.

Yerel siyasette etkili olan siyasal partiler, belediye başkanı, belediye meclisi, belediye encümeni, ildeki STK'lar, kent konseyi, mahalle muhtarları ve merkezi idarenin ildeki en büyük mülki amiri sıfatıyla vali, belediye meclisinde alınan kararlar üzerinde farklı düzeylerde etki edebilen aktörlerdir. Bu aktörler içinde bazıları diğerlerine göre ön plana çıkabilmektedir. Örneğin bazı belediye meclislerinde, belediye başkanının siyasal liderlik özellikleri veya siyasal yaklaşımları nedeniyle meclis kararları üzerinde etkisini doğrudan göstererek kararları etkileyebilirken, bazı durumlarda ise ildeki siyasal parti başkanları belediye meclisindeki üyeleri üzerinde nüfuz alanlarını kullanarak etkili olabilmektedirler.

Bu çalışmada yerel halkın siyasal temsilcisi olması münasebeti ile Adıyaman belediyesi meclis üyelerinin kararlarını alırken işlenen

1 Adıyaman Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü msezik@adiyaman.edu.tr

süreçler değerlendirilmiş ve meclis üyelerinin aldıkları kararlarda ne ölçüde bağımsız kalabildikleri veya hangi aktörlerin etkisinde kalarak kararlarını şekillendirdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Siyaset, Belediye Meclisi, Karar Alma

1. Giriş

Çağdaş demokrasilerin en önemli özelliği özgürlükçü ve katılımcı olmalarıdır. Temsili demokrasilerde siyasal katılım çeşitli mekanizmalar oluşturularak sağlanmakta ve siyasal katılımın artışı ile demokratik sistemde tabana yayılarak meşruiyetini sağlamlaştırmaktadır. Siyasal katılım, ister sadece oy kullanarak pasif katılım şeklinde olsun, isterse karar alma ve kararları etkileme mekanizmaları yolu ile olsun iktidar gücünü kendi arzu ettiği yöne kanalize etme arzudur.

Demokrasinin gelişimi incelendiğinde, toplumlarda siyasal düşüncelerin ve kurumların iktisadi ve sosyal gelişmelerden bağımsız olarak ortaya çıkmadığı görülmektedir. Siyasal iktidarın halkın isteği doğrultusunda ve halkın iradesiyle iktidar olması, yine onun iradesiyle el değiştirmesi çoğulcu demokrasilerde uzun yıllar almış ve önemli mücadelelerden sonra kazanılmıştır. Örneğin; İktidarın ilahi kaynaklardan değil, yönetilenlerin seçme iradesinden kaynaklandığı uzun bir değişim süreciyle ortaya çıkmıştır. Modern devleti, kendisinden önceki devlet anlayışından ayıran en önemli fark ise halkın siyasal yaşama eskiye oranla daha bilinçli ve aktif olarak katılımlarını sağlayan bir yönetim anlayışına evrilmesidir.

Yerel siyasette etkin olan aktörler literatürde, seçilmiş yerel otoriteler, siyasi partilerin yerel örgütleri, halk ve hatta merkezi yönetim (Tekeli, 1999: 196) olarak sayılmaktadır. Bu sayılanlar yanında kent konseyleri, belediyenin üst düzey idarecileri, muhtarlar ve Sivil Toplum kuruluşları da yerel siyasette etkin olan aktörler olarak kabul edilmelidir. Zira demokrasinin katılım boyutu derinlik kazandıkça bu aktörlerin etki düzeyleri de artmaktadır.

Bu çalışmada yerel siyasette katılımcı demokrasinin aktif unsurları üzerinde durularak bu unsurların siyasi kararları etkileme yolları ve güçleri test edilmeye çalışılmıştır. Çalışma alanı olarak demokrasinin okulu olarak kabul edilen belediyeler seçilmiş ve çalışma Adıyaman Belediyesi'nde gerçekleştirilmiştir. Ülkemiz özellikle iki binli yıllarla beraber yerel siyasetin güçlendirilmeye çalışıldığı ve birçok yetkinin merkezi idareden yerel yönetimlere devrinin tartışıldığı yıllar olmuştur. Yerel siyasete yönelik gerçekleştirilen yasal düzenlemeler ile güçlenen yerel siyasal aktörlerin bu güçlerini ne ölçüde kullandıkları, karar alma mekanizmaları işlerken her bir yerel siyasal aktörün kent için uygun gördüğü kararları özgür iradesi ile belediye meclisine taşıyıp taşıyamadığı bu araştırmanın merkezinde yer almaktadır. Başka bir ifadeyle, bu araştırmayla belediye meclis üyeleri ve diğer yerel siyasal aktörler meclis gündemine herhangi bir konu geldiğinde bunu bağımsız iradeleri ile değerlendirip bu yönde mi karar vermekte, yoksa hiyerarşik bakımdan kendinden yukarıda bulunan aktörlerin yönlendirmesine göre mi karar vermektedir sorusuna cevap aranmaktadır.

Yerel siyasal aktörlerden her birisinin belediyenin aldığı kararlar üzerinde etkisi olduğu bilinmekle beraber, bu aktörlerden en etkili olanlarının hangisi olduğu, belediye meclisinin ilin gündemi ile ilgili olarak farkındalık ve bilgi düzeyi, belediyelerin en önemli karar organı olan meclisin, kararları üzerinde etkili olan siyasal aktörlerin neler/kimler olduğu çalışmanın temel konularıdır. Ayrıca bir taraftan yerel yönetişimin önemli aktörlerinden kabul edilen kent konseyinin meclis kararları üzerindeki etkisi irdelenirken diğer yandan merkezi idarenin ildeki en üst idarecisi olan valinin meclis kararları üzerindeki etkisi irdelenerek yerel yönetimler üzerindeki merkezin tahakküm edici etkisinin bulunup bulunmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. Katılımcı Demokrasi Ve Yerel Siyaset

Bu başlık altında katılımcı demokrasinin özellikleri, önemi ve yerel yönetimlerin 6360 sayılı yasal düzenleme ile önemli bir unsuru haline gelen belediyelerde yönetime katılımın boyutları ele alınacaktır.

2.1. Katılımcı Demokrasi

Katılım, günlük dilde çok kullanılan fakat sınırları ve kapsamı net olmayan bir kavramdır. Seçmenlerin neye katılacağı, nerede katılacağı, ne zaman ve nasıl katılacağı gibi birçok soruya verilen yanıtı göre katılım kavramının içeriği ve sınırları değişebilmektedir (Çukurçayır,2006: 42). Konu demokrasilerde siyasal katılım şeklinde daraltıldığında; “siyasal otoritenin geniş halk kitleleri tarafından kabul görmesi, gerekli desteği bulması, bunu da ikna yolu ile sağlaması beklenir. Bu durumun demokrasilerde en görünür hali siyasal katılımıdır” denilebilir. Siyaset Bilim’inde bir konuda, karar alınma sırasında onun içeriğini oluşturmak için çalışmak, siyasal otoritelerin ortaya koyduğu kararları etkilemek, ya da karar sonrasında onun uygulanmasını değiştirmek veya toptan ortada kaldırmak için bireylerin özgür iradeleriyle yaptıkları değerlendirmelere dayanan davranışlarına siyasal katılma adı verilmektedir.

Demokrasinin olmazsa olmazı sayabileceğimiz siyasal katılma kavramı da çeşitlilik arz etmektedir. Devlet organlarının her düzeyinde, politikalarının seçimini ya da siyasi yöneticilerin seçimini etkilemek amacıyla yasal ya da yasal olmayan araçlara başvuruyu benimseyen, örgütlü ya da örgütsüz, sürekli ya da süreksiz, başarı ya da başarısızlıkla son bulan, tüm bilinçli eylemler siyasal katılma çerçevesi içinde yer alır (Çam,1984:283).

Siyasal katılımıda kişiler, kendi kaderleri konusunda karar verme sürecinde etkin olmak isteği, daha fazla güvenlik ve huzur, itibar, siyasal iktidar, adalet ve özgürlük gibi imkânlarla erişmek maksadıyla siyasal sürece dâhil olmaktadır (Ateş, 2015: 296). Katılım yerel boyutu ile ele alındığında ise yerel seçmenlerin kendi yaşamsal alanlarının ve kendi geleceklerinin belirlenmesinde etkin olmak istemelerinin yanında kentlerinde daha huzurlu, ekonomik anlamda daha müreffeh yaşamak arzusu ile de yerel siyasal sürece dâhil oldukları ifade edilebilir. Siyasal davranış, en az bağımlı kılından en aktif olana doğru sıralandığında üç düzeyden söz edilebilir. Bunlar; Siyasal bilgilenme ve siyaset üzerine konuşma, aktif eylemde bulunma ve bağımlı olma durumları olarak sıralanabilir. Siyasal davranışın boyutları konusunda Baykal’da (1970,34)

“siyasi olayları inceleme, siyasi olaylar hakkında tavır alma ve siyasi olaylara karışma” şeklinde benzer bir yaklaşım geliştirmiştir.

Siyasal katılmanın olağan dışı biçimleri, olağan yolları yeterli bulmayan çeşitli gruplarca da zaman zaman kullanılmıştır. Bazı durumlarda yasalara bilerek uymayarak, siyasal amaçlara ulaşmak hedeflenmiştir. Bu tür katılmanın en bilinen örneğini Matmaha Gandi'nin Hindistan'ı bağımsızlığa götüren direniş eyleminde bulabiliriz (Turan, 1986: 73). Klasik demokrasi kuramcılarına göre günümüz demokrasilerinde yaşayan insanların büyük çoğunluğu siyasal faaliyetlere pek az ilgi duyar. Bu durum son derece doğal görülür; çünkü insan her zaman biyolojik ve psikolojik gereksinimlerinin peşinden koşar. Bu gereksinimleri tatmin edecek araçlar genellikle siyasal yaşamın dışındadır. Zaten örgütlü siyaset insanlık tarihinin geç dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, günümüz insanı, temel gereksinimlerini giderirken siyasal bir engelle karşılaşmazsa, siyasete ilgisiz kalır. Siyasal bir engelle karşılaştığında, çıkarlarına yönelen bu tehdidi ortadan kaldırmak için siyasal alana girer, bu tehdit kalkınca yine kendi özel alanına döner (Uygun,2003:167)

Siyasal katılım bakımından insanların farklı düzeylerde bulunmaları onların, gelir düzeyleri, eğitim seviyeleri, meslek ve cinsiyet durumları ve yerleşme biçimleri gibi konum farklarına dayanmaktadır (Aydın,2002:175). Modern siyaset anlayışının siyasal katılıma verdiği önemden hareketle, siyasal katılımın istenilen bir şey olduğu ifade edilebilir. Fakat siyasal katılımı sınırlayan yasal düzenlemeler ve örgütlenme önündeki engeller modern siyasal sistemlerde sıkça başvurulan yollardan olduğu da bir gerçekliktir.

Katılımcı demokrasi ile ilgili olarak düşünürler tarafından ortaya atılan fikirler uzun yıllar tartışılmıştır. Katılımcı kuramın aşırı varyantlarından birisi olan genişlemeci siyaset kavramına göre yeryüzünde siyasal olmayan bireysel ve toplumsal alan yoktur. Her şey siyasaldır. Bu bakış açısına göre demokratikleşmenin hedef alanı hemen hemen sınırsızdır. Ailenin ve eğitimin demokratikleşmesi savunulduğu gibi, sanatın, ekonominin, okulların, kitle iletişim araçlarının da demokratikleşmesi savunulmaktadır (Schmidt,2002:167). Bunun dışında demokrasi için fırsat

eşitliğinin önemini vurgulayan ve iktidar dengesine önem veren kuram yanında, seçkin ve rekabet yönelimli kuram da aynı çatı altında yani katılımcı demokrasi kuramı altında toplanmaktadırlar.

Siyasal katılmaya insanları sevk eden bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlar kişisel bağlılık, dayanışma, çıkar ve vatandaşlığın getirdiği sorumluluk bilincidir. Kişisel bağlılığa dayanan katılımda, seçmen grupları, geleneksel liderlere kişisel bağlılıkları ve bağlılıkları sonucu, liderler tarafından siyasal katılıma yöneltirler. Dayanışma kaynaklı siyasal katılım ise ferdin, mensup olduğu gruba sadakatini göstermek üzere o grubun kararları yönünde katılım faaliyetlerine girişmesidir (Kahraman,2011: 51).

İnsanlar çıkar duygusundan hareketle de siyasal katılımda bulunmaktadır. Söz konusu çıkarlara, kayırma, iltimas, çeşitli bayındırlık işleri, eğitim hizmetleri örnek gösterilebilir. Bütün bunlara ek olarak, siyasal katılımın, toplum hafızası ile de ilgili olduğu ifade edilmelidir. Toplumun tarih içerisinde yaşadığı önemli olaylar, sakandalar ve başarılar toplumda yaşayanların geçmişten getirdiği birikimlerle birleştiğinde, ferdin bu günü oluşmaktadır (Tatar,1997:100). Bu duyguların oluşmasında etkili olan olaylar kişilerin siyasal yaklaşımını ve katılımın boyutunu da belirlemektedir.

2.2. Yerel Siyaset

Yerel siyaset, kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlik ve politikalar olarak tanımlanabilir. Daha dar bir anlamda ifade etmek gerekirse yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyen tüm etmenlerin incelenmesi yani yerel yönetimlerle devlet arasındaki ilişkileri, yerel seçimleri, yerel düzeydeki güç odaklarıyla devlet arasındaki çelişkileri ve çevre duyarlılığını kullanmak isteyen güçleri kapsamaktadır (Keleş, 2016:107). Türkiye'nin yönetim modelinde yerel siyaseti ve dolayısıyla yerel yönetimleri temsil eden üç yapı bulunmaktadır. Bunlar; belediyeler, il özel idareleri ve köylerdir. Araştırmada yerel siyasetin ve yerel yönetimin en önemli kurumu olan belediyeler işlendiği için diğer yerel siyaset ve yerel yönetim yapılarına yer verilmemiştir.

2.2.1. Belediyelerde Siyasal katılım

Günümüz dünyasında ekonomik kalkınma ve demokratikleşme ile ilgili pek çok tartışma doğrudan “ yerel yönetimler” üzerinden yapılmaktadır. Yapılan bu tartışmalardan ve yazılanlardan anlaşıldığı kadarıyla yerel yönetimlerin hem ekonomik kalkınma ve toplum demokratikleşmesinde hem de demokratik düzenin yerleşmesinde önemli katkıları olduğu görülmektedir.

Yerel yönetimler demokrasi ile birlikte anılmaktadır. Bunun böyle olmasının temelini “komün” yönetimleri oluşturmaktadır. Ortaya çıktıklarında demokrasinin en küçük yapı taşı olarak değerlendirilen komünler, o dönemin iktidarlarına karşı hep kendi kendini yönetmenin, özgürlüğün, eşitliğin katılımın örneği olmuşlardır (Görmez, 1997: 12).

Yerel yönetim kuruluşlarından, belediye halka en yakını olması nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Çünkü belediyeler halkın, temsilcileri aracılığıyla yönetimini ve çeşitli katılım kanallarıyla bizzat kendisinin yönetime katılabilmesinin mümkün olduğu bir organizasyondur.

Belediyelerde seçmenlerin, karar alan mekanizmalarına katılabilmeleri mümkün olmakla beraber bu durum dahi doğrudan demokrasiyi sağlayamamaktadır. Nüfusun kalabalıklaşması ve birtakım siyasi nedenlerle doğrudan demokrasi modeli işlevselliğini yitirdiğinden, temsili demokrasi modern dönemde ortaya çıkmış demokrasinin evrimleşmiş bir modeli olarak gündemdedir. (Aksu,2011:114).

Temsili demokrasi modern dönemde demokrasi adına ortaya konulan en önemli keşiflerden kabul edilmektedir. Siyasi temsilde halk yetkilerini doğrudan kullanmak yerine seçilmiş temsilciler aracılığı ile kullanmakta ve kararlar bireyler yerine görevlendirdikleri kişi ya da kurumlar tarafından alınmaktadır.

Belediyelerin demokratik bir yönetim tarzı olarak değerlendirilmesinde, gerek karar organları gerekse yürütme organlarının o mahalde yaşayan halk tarafından seçilerek görev yapmasıdır. Başka bir ifadeyle, belediye başkanının ve belediye meclis üyelerinin yerel halk tarafından genel oyla seçilmesi belediyelere demokratik kimliğini kazandırmaktadır (Şakacı,2009:297).

Anayasanın 127. Maddesinde yerel yönetimler “*mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir*” şeklinde tanımlanmıştır. Demokratik yerel yönetim kavramını irdeleyen Yıldırım (1993: 33) ortak ihtiyaçların karşılanmasında yerel topluluğun ortak ihtiyaçları, şeffaf ve katılımcı bir biçimde karşılandığında demokratik yönetimden söz edilebileceği vurgusunu yapmıştır.

Gerçekten de yerel yönetimler, yerelde yaşayan topluluğun, ortak ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik, kültürel ve sosyal zenginliğine ve refahına ilişkin yerel hizmetleri görmek üzere kurulduklarından; bu hizmetleri, yerine getirirken hiçbir ayırım gözetmeden açık, şeffaf, insan haklarını, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren özerk ve demokratik yönetim şeklinde tanımlanması mümkündür.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yerel yönetimin iki temel boyutu bulunmaktadır. Bunlardan ilki yerel hizmet birimi olma diğeri ise kendi kendini yönetme birimi olma boyutudur.

Kentlerde demokrasilerin güçlendirilmesi, yoksulluğun azaltılması, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve kuşatıcı (inclusive) şehirlerin oluşturulması gibi çok boyutlu çok taraflı ve gittikçe karmaşıklaşan sorunların çözümünde, vatandaşlara en yakın demokratik kurum konumundaki belediyelerin yönetim çerçevesinde yeniden örgütlendiğini ve faaliyet gösterdiğini belirtebiliriz (Öztoprak, 2012: 3).

3. Yerel Siyasal Aktörler

Yerelde siyaseti etkileyen ve siyasetin yönünü belirleyen çok farklı aktörler bulunmaktadır. Bu başlık altında yerel siyasetin önemli aktörleri ele alınmıştır.

3.1. Belediye Başkanı

Belediye başkanı, belediye yönetiminin başı, temsilcisi ve yürütme organıdır. Belediye başkanının bu sıfatla yürüteceği görevler ve kullanacağı yetkiler Belediye Kanunu'nun 38. maddesinde düzenlenmiştir.

Belediye başkanının meclise ve encümenine başkanlık etmesi onu belediye yönetimindeki en etkin kişi durumuna de getirmektedir. Belediyeyi, devlet dairelerinde ve törenlerde, davacı veya davalı olarak da yargı yerlerinde temsil etmek veya vekil tayin etmek gibi yetkiler de temsil açısından belediye başkanını güçlendiren kanun maddelerinden birisidir. Belediye meclisinin başkanı da olan belediye başkanı, meclis gündemini de belirlemektedir.

3.2. Belediye Meclisi

Belediye Meclisi belediyenin en yetkili karar organıdır. Üyeleri beş yılda bir nispi temsil yöntemiyle doğrudan doğruya halk tarafından seçilir. Belediye meclisi üyelerinin sayısı, kentin büyüklüğüne yani nüfusuna göre değişir. Belediye kanununun 18. Maddesinde, belediye meclisinin görev ve yetkileri belirtilmiştir. Bu maddeler incelendiğinde, belediyenin karar mekanizması içerisinde meclisin yetkilerinin geniş olduğu ve hizmetlerin ücretlerinin tespitinden, koşullu bağışları kabul etmeye, borçlanma kararı almaya, imar planının uygulanmasına kılavuzluk edecek belediye imar programını görüşerek kabul etmeye kadar uzanan bir görev alanı söz konusudur.

Belediye meclisinin toplantıları saydamlığı artırmak amacıyla halka açık tutulmaktadır. Meclis başkanının ya da üyelerden birisinin önerisi üzerine, meclis kapalı oturum yapılmasına da karar verebilir. Kapalı oturum kararı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla alınır. Meclis görüşmeleri tutanağa geçirilir. Tutanak başkan ve üyelerce imzalanır (Keleş,2006:240).

Meclis gündemi en az üç gün önceden hem üyelere hem de çeşitli yöntemlerle halka duyurulmaktadır.

3.3. Belediye Encümeni

Belediyenin karar organlarından birisi olan Belediye encümeni aynı zamanda, danışma organı niteliğindedir Belediye encümenine de Belediye Meclisinde olduğu gibi belediye başkanı başkanlık eder ve gündemi belirler. Encümeni oluşturan üyeler ise, seçimle gelen üyeler ve kamu görevlisi olan üyeler olmak üzere iki ayrı gruptan oluşmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre seçimle gelen üyeler her yıl meclis tarafından seçilen üyelerden oluşmakta ve nüfusu yüz binin altındaki küçük belediyelerde iki, yüz binin üzerindeki belediyelerde ise üç üyeden oluşmaktadır. Aynı durum kamu görevlisi encümen üyeleri için de geçerlidir. Encümenin toplantı yeter sayısı üyelerin salt çoğunluğudur. Karar yeter sayısı ise toplantıya katılanların salt çoğunluğudur.

3.4. Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum ile ilgili çok çeşitli kavramsal tanımlamalar bulunmakla beraber, işlevsel olarak ele alan düşünürlerden bazıları sivil toplumu, siyasal iktidarı önemli ölçüde etkileyen, onu parçalayan ve iktidarın tabana yayılması işlevini gören bir olgu olarak tanımlarken, bazıları ise bu kavramı: siyasal toplumun dışında kalan ancak siyasal toplumu etkilemek ve siyasal topluma ulaşmak için çalışan grup ve sınıflar (Tuncel, 2011: 15) olarak tanımlar.

Sivil toplum örgütlerinin bir ülkenin demokratikleşme sürecini etkileyebilmesi, önemli ölçüde siyasal alanda katılımcı bir yönetim anlayışının varlığına dayanır. Bu anlamda Türkiye, gelişmiş demokratik ülkelerin arkasından toplumsal, siyasal değişimleri gerçekleştirebilmeyi ve katılımcı demokrasi anlayışını yerleştirmeyi başaramamış ülkelerden biridir.

Sivil toplum örgütleri bireylerin, bireysel ya da toplumsal çıkarlarını, taleplerini dile getirmek üzere kurulmuş organizasyonlar olduğundan, bireyin siyasal ve sosyal alanlardaki katılım isteğini de artırarak siyasal alanda alınacak kararlar üzerinde etkili olmaktadır.

3.5. Kent Konseyi

Türkiye'de kent konseylerinin ilk uygulamaları, Yerel Gündem 21 Eylem Planı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu plan uyarınca Türkiye'nin birçok kentinde yerel aktörlerin katılımıyla, yerel demokrasi platformları oluşturulmuştur. Kentlerde kurulan ve yerel demokrasinin geliştirilmesi projesi olarak da kabul edilen Yerel Gündem 21'ler 2005 yılında kabul edilen, Belediye kanununda yer alan kent konseylerinin

ilk uygulama örneklerini oluşturmaktadır (Çukurçayır, 2012:4). Belediye kanununun 76. Maddesi ile kent konseyleri yerel yönetim yaşamının içine taşınmıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisi olarak kabul edilmiş ve hemşehriler arasında etkileşimin sağlanması için üniversiteler, meslek kuruluşları, uzman kişilerin katılımı ile oluşturulan ihtisas komisyonları gündeme alınmıştır. Ayrıca kent konseyleri ve ihtisas komisyonlarında sivil toplum kuruluşlarının görüş bildirme haklarının olduğu ifade edilmiştir.

Kent konseyi, en yetkili organ olan genel kurul, genel kurul tarafından iki yıllık süre için seçilen yürütme kurulu ve kent konseyinin görev alanlarına uygun yönetim mekanizmasına dayalı faaliyetleri yürütmesini sağlayacak meclisler ve çalışma gruplarından oluşmaktadır.

Çalışmamızın odağını oluşturan Adıyaman ilinde kent konseyinin ilk genel kurulu vali, belediye başkanı, milletvekilleri, daire müdürleri, STK'lar, siyasi parti temsilcileri ve muhtarların katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kent konseyi Meclis ve çalışma gruplarına bakıldığında ise genel kurulda kadın meclisi, gençlik meclisi, çocuk meclisi, kıdemli hemşehriler meclisi oluşturulmuş ayrıca bunlara bağlı olarak da 12 komisyon oluşturulmuştur.

Kent konseyi; kent yaşamında; hemşerilik bilincinin ve kent vizyonunun geliştirilmesi, çevreye duyarlılık, sürdürülebilir kalkınma, kentin hak ve hukukunun korunması, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışmaktadır (Çarkçı,2007:122).

3.6. Belediye Meclisinde En Fazla Üyesi Bulunan Partinin İl Başkanı

Siyasal partiler, siyasi iktidarın yasama ve yürütme sorumluluklarını bilfiil üstlenmek için mücadele ederler. Siyasal partilerin, temel hak ve özgürlükler, güvenlik, adalet, ekonomik kalkınma, refah gibi genel çıkarları tamamen ortadan kaldırmadan veya kısıtlamadan temsil ettiği kitlenin özel çıkarlarını hem merkezi idarede hem de yerel yönetimlerde artırmak için çalıştığı ifade edilebilir.

Demokrasi'nin vazgeçilmez unsurları olan siyasal partilerin siyasi yaşamdaki yeri ve önemi herkesçe bilinmektedir. Bu nedenle siyasal partiler, bir ülkede siyaseti uygulayan ve siyasi güç olarak nitelenen kurumların başında gelmekte ve siyasi partilere 19. yüzyıldan bu yana hemen hemen bütün siyasal sistemlerde rastlanmaktadır (İlgar, 2002: 23).

Siyasi partiler, demokratik süreçte, siyasal katılımın doğrudan ve en önde gelen araçları olmanın yanında siyasal kadroların oluşmasını sağlamak işlevine de sahiptirler. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru kabul edilen siyasal partilerin iç işleyişlerinin demokratik olmadığı ve lider eksenli politikaların benimsendiği sürekli ifade edilip yazılan konulardandır.

Türkiye'de siyasi partiler kendi adlarıyla ve programlarıyla değil, o partinin kurucusu ve liderlerinin adlarıyla bilinmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde seçimler partiler arasında değil liderler arasında bir yarışma haline gelmektedir. Türkiye'de demokratik değişim olanağı ve köklü siyaset geleneğinin olmayışı siyaset yapmanın ve siyasete katılmanın önemli bir engeli olarak görülmektedir (Yaltı,1997:112).

Belediye yönetimini elinde tutan siyasi partinin il başkanının il ile ilgi kararlarda etkin roller üstlenmesi ve kararları etkilemesi siyasi parti geleneğimize baktığımızda oldukça olağan bir durum olarak görülmektedir.

3.7. Belediye Meclisinde Bulunan Diğer Partilerin İl Başkanları

Siyasi partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Muhalefet partileri de aynı şekilde demokrasilerde olmazsa olmaz kurumlardan biridir. Parti sistemleri üzerine yapılan çalışmalarda; parti sistemleri yoğun rekabetli, ılımlı rekabetli ve rekabetten yoksun sistemler olarak üç grupta ele alınmaktadır (Turan,1986:121).

Ülkemiz bu değerlendirmede yoğun rekabetli parti sistemleri içerisinde yer almaktadır. Fakat bu durumun bütün siyasi tarih boyunca aynen sürdüğü ifade edilemez, tek partili yıllar ve egemen partilerin iktidarda olduğu yılları siyasi parti sistemimizin rekabetten yoksun yılları olarak kayda geçirmemizde yarar var.

Yerel siyasetin zaman zaman istisnaları olsa bile genel siyasetten ayrı düşmediği ülkemizde, muhalefette bulunan parti il başkanlarının kendi partisinin meclis üyeleri üzerinde söz sahibi olduğu ve karar alma süreçlerinde grup olarak hareket edildiği bir realitedir.

3.8. Mahalle Muhtarları

Mahalle muhtarlığı, kentlerde belediye yönetim alanında varlık gösteren bir semt örgütlenmesidir. 1930 tarihli Belediye kanunu mahallelerin kuruluşunu düzenlemiş, 1933 yılında çıkartılan başka bir yasayla bu kurum kaldırılmıştır fakat 1944 yılında tekrar ihdas edilen mahalle muhtarlığı 1945 yılından itibaren yönetim sistemimizdeki yerini almıştır (Güler,2010:298).

Muhtarların yürüttüğü başlıca görevlerde genel yönetimin yetki alanı içinde olan bir takım işlere yardımcılık niteliğinde sayılabilecek görevler bulunmaktadır. Örneğin nüfusa ilişkin işler, seçim işleri, milli eğitim, tapu kadastro, genel sağlık gibi görevlere bu mahiyettedir. Muhtarlığın yerel nitelikteki işleri ise bu denli açık tanımlanmamıştır. Yerel nitelikteki görevlerin daha çok mahalle veya belde için ilgili belediyeden ve il özel idaresinden hizmet talebinde bulunmaktan ibaret olduğu söylenebilir.

Yeni Belediye Kanunu, yönetişimin önemli unsurlarından birisi kabul ettiği kent konseylerinde mahalle muhtarlarının da temsilini öngörmüş, fakat muhtarlıklara bu yapı içinde farklı, ayrıcalıklı bir yer vermemiştir (Güler,2010:298).

3.9. Valiler

Valinin yerel yönetim organları üzerindeki yetkileri farklı yasalarda düzenlenmiştir Örneğin il Özel idaresi kanununda “Vali, il Özel İdaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir” denilerek İl Özel İdaresi teşkilatının en üst amiri olarak il Özel İdaresi teşkilatını sevk ve idare etme görevi verilmiştir.

Belediyeler üzerinde ilin valisinin idari vesayet anlamındaki müdahalesinin 5393 Sayılı Kanun ile getirilen sistem olduğu ifade edilebilir. Buna göre belediye hizmetlerinin ciddi biçimde aksaması ve bu durumun halkın sağlık, huzur ve esenliğini hayati derecede olumsuz etkilediğinin, İç işleri Bakanlığının talebi üzerine yetkili sulh hukuk hakimi tarafından belirlenmesi halinde, iç işleri bakanı makul bir süre vererek, hizmetlerdeki aksamanın giderilmesini belediye başkanından ister. Aksama konuları ortadan kaldırılmazsa, söz konusu aksamanın giderilmesini ilin valisinden ister. Bu talep üzerine vali gerek belediyenin araç gereç ve personeli ile gerekse diğer kamu kurum ve kuruluşlarının imkânlarını kullanarak hizmete ilişkin olumsuzlukları giderir (Parlak ve Ökmen, 2016: 303). Belediyeler üzerindeki idari vesayet değerlendirildiğinde, özellikle belediye meclisinin fesih nedenlerinin daraltılması ve meclis kararlarında mahallin en büyük mülki idare amiri olan valinin onayı usulünden vazgeçilmesi, idari vesayetın yumuşadığı sonucunu doğurmaktadır.

4. Araştırmanın Yöntemi Ve Değerlendirme

Araştırma, Adıyaman Belediye Meclis üyesi 31 kişi ile görüşülerek gerçekleştirilmesi planlanmış fakat 30 meclis üyesi ile görüşme gerçekleştirilebilmiştir. Görüşme yapılamayan bir üyenin meclis toplantılarına sağlık problemleri nedeni ile düzenli katılamadığı ifade edilmiştir.

Araştırmada demografik anlamda yaş, eğitim durumu, meslek bilgisi, siyaset yapılan parti ve kaç dönemdir siyaset yapıldığı ile ilgili sorulara yer verilirken diğer sorular araştırmanın odağını oluşturan belediye meclisinde karar süreçlerine etki eden aktörler üzerine yoğunlaşmıştır.

Araştırmada Belediye başkanı, Belediye meclis üyeleri, Belediye encümen üyeleri ve Belediye başkan yardımcıları iç paydaşlar olarak tanımlanırken; Vali, Sivil Toplum Kuruluşları, Kent Konseyi, Belediye meclisinde İktidarda bulunan parti Başkanı ve Belediye Meclisinde Muhalefette bulunan diğer parti başkanları dış paydaşlar olarak tanımlanmıştır. Ayrıca seçmen olarak yerel halkın, yerel yönetimlere ilişkin iş

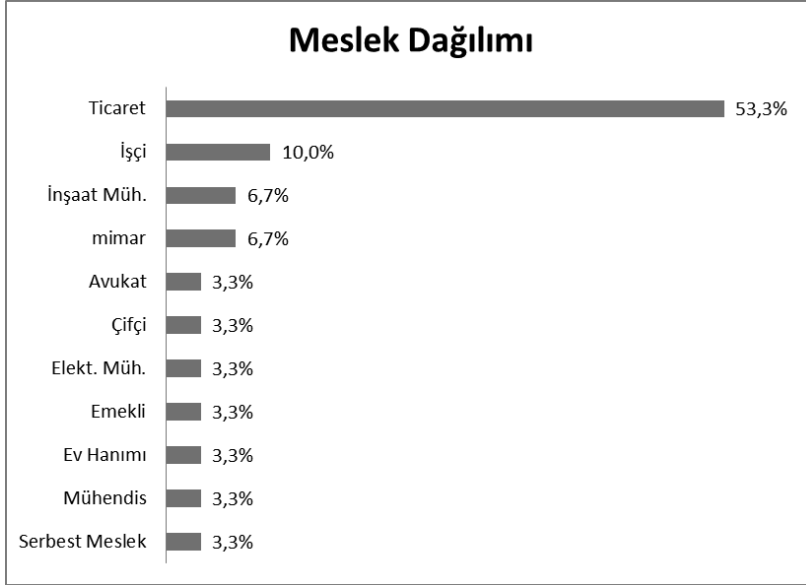
ve işlemlerini takip eden Muhtarlara da araştırmada dış paydaşlar olarak yer verilmiştir.

Meclis üyelerinin yaş aralığına bakıldığında 35-50 yaş arasında 14, 35 yaştan küçük 3, 51 ve üstü yaş aralığında ise 13 üyenin bulunduğu görülmektedir. Buna göre Adıyaman Belediyesi meclisinin genç bir üye profiline sahip olduğu söylenebilir.

Meclis üyelerini eğitim durumları açısından değerlendirdiğimizde; 3 üyenin ilkokul, 14 üyenin lise, 13 üyenin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle meclisin eğitilmiş bir üye profiline sahip olduğu ifade edilebilir. Bu durum Adıyaman ili için avantaj olup vatandaşların sorunlarına bilinçli yaklaşabilen bir üye yapısına sahip olması belediyeyi çalışmalarında deha efektif kılacaktır.

Meclis üyelerinin mesleki dağılımı incelendiğinde ticaret ile uğraşan meclis üyelerinin %53,3 ile ezici bir üstünlüğü bulunduğu görülmektedir.

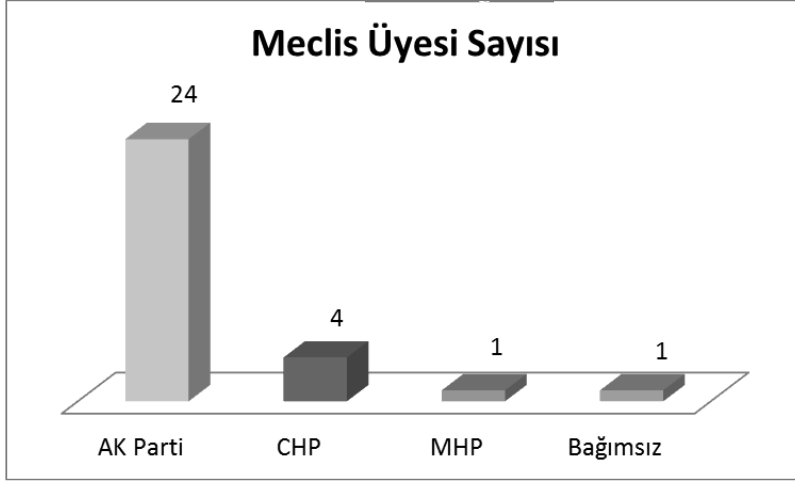
Grafik:1 Adıyaman Belediyesi Meclis Üyeleri Meslek dağılımı

Meclis üyelerinin siyasal partilere göre dağılımında ise üyelerin % 80'i AK Partili olduğu görülmektedir. Meclis üyelerinin 28'inin meclise ilk kez giren üyelerden oluşması, iki veya daha fazla dönemdir meclise

girenlerin sayısının 2 kişi ile sınırlı olması siyasete yeni solukların girdiği sonucunu vermektedir.

**Grafik2: Adıyaman Belediyesi Meclis Üyelerinin
Partilere Göre Dağılımı**

Belediye meclisine verilen önergeler açısından üyeleri değerlendirdiğimizde ise %43,3'nün hiç önerge vermediği görülmektedir.

**Grafik3: Adıyaman Belediyesi Meclis Üyelerinin
verdiği önerge sayıları**

Belediye meclisinde alınan kararlarda iç paydaşların etki düzeylerini değerlendiren soruya %63,3 gibi bir oranla birinci sırada Belediye Meclis üyelerinin geldiği görülmüş, belediye başkanının etki düzeyinin %53,3 ile ikinci sırada yer almıştır. Belediye meclisi ve başkanın orta düzeyde etkili olduğunu ifade edenlerin yüzdesi her ikisi için de %23,3 olduğu görülmüştür.

	Yanıt Yok	Yoktur	Düşük	Orta	Yüksek	Toplam
Belediye başkanı	0,0%	13,3%	10,0%	23,3%	53,3%	100,0%
Belediye Meclis üyeleri	3,3%	3,3%	6,7%	23,3%	63,3%	100,0%
Belediye encümen üyeleri	10,0%	10,0%	13,3%	30,0%	36,7%	100,0%
Belediye başkan yardımcıları	10,0%	26,7%	10,0%	30,0%	23,3%	100,0%

Belediye meclisinde alınan kararlarda dış paydaşların etki düzeylerini değerlendiren soruya %20 ile Vali'nin yüksek düzeyde etkili olduğu cevabı verilirken , %16,7 ile STK'lar ve Kent Konseyinin cevapları bunu takip etmiş, %13,3 gibi bir oranla da Belediye Meclisinde İktidar olan Partinin il başkanının etkili olduğu ifade edilmiştir.

	Yanıt Yok	Yoktur	Düşük	Orta	Yüksek	Toplam
Vali	13,3%	33,3%	13,3%	20,0%	20,0%	100,0%
Sivil Toplum Kuruluşları	13,3%	20,0%	23,3%	26,7%	16,7%	100,0%
Kent konseyi	10,0%	23,3%	30,0%	20,0%	16,7%	100,0%
Bel. Mec. İktidar parti il başkanı	10,0%	20,0%	26,7%	30,0%	13,3%	100,0%
Bel. Mec. Diğer parti il başkanları	16,7%	33,3%	36,7%	13,3%	0,0%	100,0%

Belediye meclis gündeminden haberdar olma açısından iç paydaşların bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde %80 ile en yüksek bilgi düzeyine

sahip paydaş Belediye başkanı olurken bunu %40 gibi bir oranla belediye meclis üyeleri izlemiştir.

	Yanıt Yok	Yoktur	Düşük	Orta	Yüksek	Toplam
Belediye başkanı	3,3%	3,3%	3,3%	10,0%	80,0%	100,0%
Belediye Meclis üyeleri	3,3%	6,7%	10,0%	40,0%	40,0%	100,0%
Belediye encümen üyeleri	10,0%	0,0%	20,0%	36,7%	33,3%	100,0%
Belediye başkan yardımcıları	13,3%	3,3%	20,0%	30,0%	33,3%	100,0%

Belediye Meclis kararları ile ilgili olarak kent konseyi, halk, muhtarlar ve Sivil Toplum Kuruluşları gibi dış paydaşların her birisinin alınan kararlardaki etki ve bilgi düzeylerini ölçen sorulara verilen yanıtlardan anlaşıldığı kadarıyla paydaşların kararlara etki düzeyleri ve karar öncesi süreçle ilgili bilgi düzeyleri oldukça düşüktür. Hatta bazı katılımcılara göre belediye meclisinde alınan kararlarda sayılan bu dış paydaşların etkileri hiç yoktur. İki birlikte düşünüldüğünde örneğin, Kent konseyinin alınan kararlarda etkisiz olduğunu ya da düşük derecede etki ettiğini belirten katılımcılar toplam içinde %63,3' e ulaşmakta aynı şekilde halkın belediye meclisinin gündemi hakkında bilgilerinin olmadığını veya çok düşük düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirtenler %63,3 gibi bir orana ulaşmaktadır.

Muhtarlar tarafından önerilen konuların meclis gündemine girme düzeyi de %36,7 ile düşük olduğu ifade edilirken %6,7 ile de muhtarların önerilerinin hiç dikkate alınmadığı belirtilmiştir. İldeki Sivil Toplum Kuruluşlarının görüş ve taleplerinin meclis gündemine alınması konusu da Muhtarlarınkine benzer bir şekilde %43,3 gibi bir oranla düşük olduğu ifade edilmiş, %6,7 gibi bir oranla da meclis gündeminde etkisinin hiç bulunmadığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

	Yanıt Yok	Yoktur	Düşük	Orta	Yüksek	Toplam
Kent konseyinde alınan kararlar, belediye meclisindeki kararların şekillenmesindeki etki durumu nedir	3,3%	20,0%	43,3%	30,0%	3,3%	100,0%
Seçmenlerin (halkın) belediye meclis gündemiyle ilgili önceden bilgi düzeyleri nedir?	0,0%	23,3%	40,0%	26,7%	10,0%	100,0%
Muhtarlar tarafından önerilen konuların meclis gündemine girme düzeyi nasıldır?	0,0%	6,7%	36,7%	36,7%	20,0%	100,0%
İldeki Sivil Toplum kuruluşlarının görüşleri ve taleplerinin meclis gündemine girme düzeyi nasıldır?	0,0%	6,7%	43,3%	36,7%	13,3%	100,0%

Belediye meclis üyelerinin kendilerini, “Bir konuyu belediye meclis gündemine almak için önceden belediye başkanının uygun görüşünü almak zorunda hisseder misiniz” sorusuna ve “Belediye meclisi üyesi olarak kendinizi bir konuyu belediye meclis gündemine almak için önceden mensubu bulunduğunuz siyasi partinin il başkanının uygun görüşünü almak zorunda hisseder misiniz?” sorusuna verilen cevaplar aynı sonucu vermiştir. Yani, 24 meclis üyesi hayır, 2 üye evet cevabı verirken, 4 üye bu soruyu yanıtlamak istememiştir. Toplamda 31 meclis üyesi bulunan Adıyaman belediyesinde 30 meclis üyesinin cevapladığı bir çalışmada, 24 meclis üyesinin kendi görüşlerinde bağımsız hareket ediyor olması önemlidir. Başka bir ifade ile belediye başkanının ve bağlı olduğu siyasi partinin başkanının görüşleri doğrultusunda değil kendi özgür iradeleri ile hareket edilmesi yerel demokrasinin yerleşmesi bağlamında önemli bir kazanım olarak görülmelidir.

	Sıklık (N)	Yüzde (%)
Evet	2	6,7
Hayır	24	80,0
Cevap vermek istemiyorum	4	13,3
Toplam	30	100,0

“Kent konseyinde alınan kararların belediye meclis gündemine alınır mı?” sorusuna verilen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla %80 gibi bir oranla gündeme alındığı ifade edilmiş fakat gündeme alınan başlıkların meclis kararlarını etkileme düzeyi, katılımcıların cevaplarından anlaşıldığı kadarı ile %20 gibi bir oranla etki düzeyinin hiç olmadığı, %43,3 gibi bir oranla da düşük olduğu ifade edilmiştir.

	Sıklık (N)	Yüzde (%)
Evet	24	80,0
Hayır	3	10,0
Cevap vermek istemiyorum	3	10,0
Toplam	30	100,0

5. Sonuç

Belediye meclisleri belediyelerin seçimle iş başına gelen organı olup demokrasinin yereldeki en önemli unsurlarındandır. Bu bakımdan belediye meclisinde alınan kararlar ayrıca önem taşımaktadır. Belediye yönetiminde aktif roller üstlenen meclisin başkanlığını ise belediye başkanı üstlenmekte ve başkan yürütmenin de başında yer almaktadır. Bu bakımdan belediye başkanının ve meclisin demokratik usullere uygun çalışması beklenirken zaman zaman demokratik uygulamaların dışında başkanın direktifleri doğrultusunda kararlar alınması da söz konusu olabilmektedir.

Konu, Adıyaman özelinde değerlendirildiğinde meclis gündemine alınan konularda ve alınan kararlarda belediye meclisinin etkili olduğu görülmektedir. Belediye başkanının etki düzeyinin meclisten sonra ikinci sırada gelmesi meclisin kendi iradesi ile kentin sorunlarına çözümler üretmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca belediyede iktidarı elinde bulunduran siyasal partinin il başkanı veya muhalefetteki partilerin il başkanlarının belediye meclisinin kararları üzerinde etkili olmadıkları çalışmada ortaya çıkan sonuçlar arasındadır. Bu durum Adıyaman ili belediye meclisini farklı kılan yönlerden bir diğeridir. Belediye yönetiminde bu tarz bir yaklaşımın ortaya çıkmasında başta belediye başkanının uygulamalarının etkisi olmakla birlikte siyasi parti il başkanlarının siyaset anlayışlarından da kaynaklandığı ifade edilebilir. Zira Türkiye'deki siyaset anlayışının dışında farklı bir yaklaşım olarak belediye meclis üyeleri kararlarında kendi iradelerine bırakılmışlardır. Türkiye'de siyaset hâla lider endeksli olup liderin tavrı ve yaklaşımı siyasal karar vericiler üzerinde birinci derecede etkilidir.

Araştırmada belediye meclisinde alınan kararlarda dış paydaş olarak ifade edilen valinin etki düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Yerel siyaset üzerindeki vesayetçi yaklaşım her ne kadar çeşitli düzenlemelerle azaltılmış olsa da, araştırma sonuçlarına göre vesayet makamı olarak valinin meclis üyeleri üzerindeki güçlü pozisyonunu koruduğu söylenebilir.

Konu, belediye meclis gündeminden haberdar olma bakımından değerlendirildiğinde gündem bizzat başkan tarafından hazırladığından gündemden başkanın haberdar olma oranı yüksek görülmektedir, belediye meclis üyelerinin ise meclis toplantı gündeminden daha az haberdar olması tartışılması gereken bir durumdur.

Günümüz yerel siyasetinde önemli aktörlerden birisi olan muhtarların yerel idareciler ile seçmenler arasındaki köprü vazifesi görmeleri, onları yerel siyasette önemli aktörlerden birisi haline getirmiştir. Hâl böyle olmasına rağmen muhtarların önerdiği konuların meclis gündemine girme düzeyi düşük kaldığı gibi gündeme alınan konulardan

karara dönüşenler ise çok daha düşük düzeylerde kalmıştır. Aynı durum kentteki STK'lar için de geçerlidir.

Son olarak, kent konseylerinde alınan kararların belediye meclisinde gündeme öncelikli olarak alındığı görülmektedir. Fakat gündeme alınan konuların meclis kararlarını etkileme düzeyinin çok düşük kaldığı görülmektedir.

Bütün değerlendirmeler ışığında Adıyaman Belediye meclisinin aldığı kararlarda yerel demokrasiyi hayata geçirebildiği görülmektedir. Fakat bu uygulama belediye başkanı ve meclis başkanlığını yürüten kişinin şahsi tercihi olan “meclisin kararlarına müdahale etmeme” yaklaşımı dışında bizzat bütün meclis üyelerinin kendi iradelerine sahip çıkması şeklinde gerçekleştiğinde yerel demokrasi adına bir kazanım olacaktır.

Kaynakça:

- Aksu H. ve H. Kurtuluş (2011) “Yerel Temsil Ve katılım Açısından Sivas Belediye Meclisi” Türk İdare Dergisi, Yıl:83, Sayı 470, S:113-133
- Ateş, Davut (2015), Demokratik Siyaset, Bursa: Dora yayınları
- Aydın, Mustafa (2002) Siyasetin Sosyolojisi, İstanbul: Açılım Kitap
- Baykal, Deniz (1970), Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi, Ankara: A.Ü, SBF Yayınları
- Çam, Esat (1984) Siyaset Bilimi, İstanbul:Der Yayınları
- Çarkçı, Akif (2007) Kent Yönetimine Farklı Bakışlar, İstanbul: Şehir yayınları
- Çukurçayır, M. Akif (2006) Siyasal Katılma Ve Yerel Demokrasi, 3. Baskı Konya: Çizgi Kitabevi
- Çukurçayır, Akif ve Abdullah A. Öztoprak (2012) “ Modern Katılımcı Uygulamalar ve Belediyeler” Kamu Yönetimi Sempozyumu (KAY-SEM-7) Yerel- Bölgesel kalkınma ve Kamu Yönetimi 17-18 Mayıs- Manisa
- Derdiman, R. Cengiz (2005) Yerel Yönetimler, İstanbul, Aktüel Yayınları

- Görmez, Kemal (1997) Yerel Demokrasi ve Türkiye, Ankara, Vadi yayınları
- Görmez K., M. Ökmen, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunlar. Küresel, Bölgesel ve Yerel Perspektifler, Beta Yayıncılık İstanbul.
- Güler, Birgül Ayman (2010) Türkiye'nin Yönetimi, Ankara, İmge Yayınları
- Ilgar, Yeliz (2002) “ Türkiye’de Siyasi Partilerdeki Merkezîyetçi Yapılanmaya Etki Eden Etmenler Ve Merkezîyetçi Yapılanmanın Siyasal Demokrasi Açısından Olumsuz Sonuçları” Süleyman Demirel Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Kahraman, Ahmet Burak (2011) Siyasal Katılımın Sosyolojik Analizi, Konya: Çizgi Kitabevi
- Keleş, Ruşen (2006) Yerinden Yönetim ve Siyaset, 5. Basım, İstanbul: Cem Yayınevi
- Öztoprak, A. (2012) “Yerel Yönetimlerde Yönetişim Uygulamaları”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Parlak, Bekir ve Ökmen Mustafa, (2016), Türkiye’de ve Dünya’da Yerel Yönetimler, 5. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları,
- Schmidt, Manfred.G (2002) Demokrasi Kuramlarına Giriş, Çeviren: M. Emin Köktaş, Ankara: Vadi Yayınları
- Şakacı, B. K (2009) “ Yerel Yönetim Seçim Sistemi ve Öneriler Yöntemi” Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları (Ed.) Görmez K. Ökmen M., Bursa: Beta Yayınları
- Tekeli, İ (1999) “Yerel Siyaset ve Demokrasi: Çoğulculuk- Sivil Toplum”, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, WALD, 1999, 195-232.
- Tuncel, G.(2011) Sivil Toplum Ve Devlet, Malatya: Bilsam Yayınları
- Uygun, O. (2003) Demokrasinin Tarihsel, Felsefi ve Ahlaki Boyutları, İstanbul: İnkılap Yayınları
- Tatar, T. (1997) Siyaset Sosyolojisi. İstanbul: Turan Yayıncılık
- Turan, İ. (1986) Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış, 3. Baskı, İstanbul: Der Yayınları

Yaltı B.(1997) “Yaşadığımız Yozlaşmalar Demokrasinin Olmayışından-
dır”, Yeni Türkiye, Ocak-Şubat, Yıl:3, Sayı: 13.

Yıldırım, S.(1993) Yerel Yönetim ve Demokrasi, İstanbul: IULA-EMME
(Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği)

Participation Of Local Political Actors Into Decision-Making Mechanisms In Municipalities: Adıyaman Municipal Council Sample

Abstract

In a World where local politics has gained power, there is a set of regulations to strengthen local administrations. Therefore, the municipalities, which are in the central focus of local politics, are each a research object that specifically worths being scrutinized in terms of their participation dimension into decision-making and propagating democracy in any level of the public

Political parties that are effective in local politics, Mayors, Municipal Council, Municipal Council Member, the NGOs in the Provinces, City Council, Reeves, and Mayor, the most influential chief executive person representing the central government are the actors that can have a certain effect on decisions taken by municipal councils. Among these actors are some who can be more influential than others. For instance, in some municipal councils, while some mayors can directly affect the decisions taken by the council members thanks to their political leadership traits or their political approaches, in some cases, there can be some political party presidents in the provinces who can be influential on municipal council members by using their political power.

In this study, the processes put into effect during decision-making by council members of Adıyaman Municipality are evaluated as they are political representatives of the local folk and to what extent they remain independent or under which actors' influence they form their decisions while taking decisions are studied.

Key Words: Local Politics, Municipal Council, Decision Taking

Girişimcilik Sertifikası Kursiyerlerinin Proje Yönetim Becerileri Üzerine Bir Araştırma: Kahramanmaraş Örneği

Arif Selim EREN¹

Ahmet TUNÇ²

Özet:

Bu araştırma Kahramanmaraş bağlamında girişimcilik sertifikası kursiyerlerinin proje yönetim becerilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla öncelikle detaylı bir yazın taraması gerçekleştirilmiştir. Önceki çalışmalar konu, yöntem ve bulgular bakımından incelenmiştir. Uyarlanan bir ölçek rastsal yöntemlerle belirlenen bir örnekleme uygulanmış ve 179 adet kullanılabilir anket formu elde edilmiştir.

Elde edilen anketler öncelikli (tanımsal istatistikler, güvenilirlik ve korelasyon) ve faktör analizleri ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar girişimcilik kursiyerlerinin proje yönetim becerilerinin ölçülebildiği güvenilir ve geçerli bir ölçeğin elde edilmiş olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte proje yönetim becerilerinin bir bütün halinde incelenmesi gerektiği de ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Proje Yönetim Becerileri, Kahramanmaraş

1 Yrd. Doç.Dr., KSU, Uluslararası Loj. ve Tic. Bölümü, arifselimeren@hotmail.com

2 Yrd. Doç.Dr., KSU, Siyaset Bilimi ve Ulus. İlişkiler Bölümü, atunc@ksu.edu.tr

1. Giriş

Toplumların gelişmişlik düzeylerinin bir göstergesi olarak girişimcilik faaliyetleri ülke ekonomisinin geliştirilmesi için büyük önem arz etmektedir (Marques vd., 2012: 663). Küreselleşmenin de işletmeleri yeni pazarlar, yeni ürünler ve yeni süreçler geliştirmeye ittiği ifade edilmektedir (Yeşil, 2010: 22). Ülkemizde KOSGEB, girişimcilik sertifikası veren kuruluşlar ve üniversitelerin yoğun çabaları neticesinde girişimcilik bilincinin artırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu değerli çabalar neticesinde ortaya çıkan girişimcilik kültürünün henüz istenilen düzeylere ulaşmadığı katma değeri yüksek ürünlerin üretimi ve girişimcilik faaliyetlerindeki inovasyona dayalı AR-GE çalışmalarının payı incelendiğinde görülebilmektedir. Bu nedenle daha nitelikli girişimcilerin yetiştirilmesi için girişimcilerin daha kurslara kayıt edilmeden ön incelemeden geçtiği gözlenmiştir. Proje yönetim becerileri ise girişim fikirlerinin hayata geçirilebilmesi için hayati önem arz etmektedir (Obiajunwa, 2013: 61). Bu nedenle girişimcilik kursiyerlerinin proje yönetim becerilerinin ölçüldüğü çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Büyük emek ve sermaye aktarımı ile gerçekleştirilen bu faaliyetler neticesinde ortaya çıkan işletmelerin sürdürülebilirliğinin kurulan işletme sayısı ile destek süresi bittiğinde devam etme ile ilgili rakamlar incelendiğinde genel anlamda olmadığı gözlenmektedir (Özkale vd., 2009: 245). Bu araştırma girişimcilik sertifikası kursiyerlerinin proje yönetim becerilerinin ne düzeyde olduğunu ölçmeyi Kahramanmaraş bağlamında belirlemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla öncelikle detaylı bir yazın taraması gerçekleştirilmiş ve yazındaki önceki çalışmalar konu, kapsam, yöntem ve bulgular bakımından incelenmiştir. Yazındaki çoğu çalışmanın girişimcilik özelliklerinin belirlenmesi üzerine gerçekleştirilmiş olduğu görülmüştür. Ancak, salt girişimci olmanın projelerin başarılı bir biçimde yürütülmesi için yeterli olmadığı bildirilmektedir (Iacobucci ve Micozzi, 2012: 686). Bu nedenle de proje yönetim becerileri olan girişimcilerin yetiştirilmesi yönünde çaba sarf etmenin gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Bütün bunlar göz önünde bulundurularak önceki çalışmalardan uyarlanan bir ölçek rastsal yöntemlerle belirlenen bir örnekleme uygulanmış ve elde edilen 179 adet kullanılabilir anket formu bir set haline getirilmiştir. Verinin analizinde öncelikli analizler (tanımsal istatistikler, güvenilirlik ve korelasyon) ile faktör analizleri yapılmıştır. Analiz neticesinde kursiyer kaydı yapmadan önce bireyin girişimcilik kabiliyetini proje yönetim becerisi üzerinden ölçtüğü istatistiki olarak kanıtlanan bir ölçeğin elde edildiği gözlenmiştir. Ayrıca proje yönetim becerilerinin bir bütün halinde değerlendirilmesi gerektiğine dair ampirik bulgular elde edilmiştir.

2. Yazın Taraması

İşletmeler günümüz rekabet koşullarında ayakta kalabilmek için süreçlerini sürekli olarak gözden geçirmek durumundadır. Hammadde ve işçilik maliyetlerinin yükselmesi, yeni teknolojilerin sürekli olarak piyasaya sürülmesi ve müşteri isteklerinin bunlara bağlı olarak değişmesi işletmelerin üretim yönetimini güçleştiren bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle proje yönetiminin işletmenin faydasına olacak şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu nedenle konu pek çok araştırmacının dikkatini çekmiştir ve proje yönetim becerilerinin belirlenmesine yönelik yazında pek çok çalışma olduğu görölmüştür. Bu çalışmalar konu, bağlam, yöntem ve bulgular bakımından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Cowie (2003: 256) yazın taraması mahiyetinde gerçekleştirmiş olduğu çalışmada proje yöneticileri için bireysel yeteneklerin önemini ITNET üyeleri bağlamında gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulguları bireysel yeteneklerin farkında olan proje yöneticilerinin delege etme işlerinde daha başarılı olduğunu iddia etmektedir.

Mitra vd. (2011: 462) ise betimsel bir çalışma yaparak gelişim için bilgi üretimi ve mezunların girişimciliği konusunu ele almıştır. Afrika Eğitim Ortaklığı (EPA) üyeleri üzerinden yürütölen çalışma sonucunda bireysel yeteneklerin farkında olmalarının bireylerin girişimcilik arzu-larını tetiklediği yönünde bulgular elde edilmiştir.

Rae ve Woodier-Harris (2012: 639) anket yöntemi ile İngiltere'deki yüksek lisans öğrencileri üzerinden uluslararası girişimcilik eğilimini araştıran bir çalışma gerçekleştirmiştir. İstatistiki bakımdan incelendiğinde tanımsal istatistikler ve çapraz tabloların kullanıldığı görülen çalışmanın sonucunda girişimciliğin öğrencilerin kültürel eğilimlerinin eğitim sistemine etkisinin araştırılmasında bir etken olarak kullanılabilceği ortaya konulmuştur.

Marques vd. (2012: 657) ise hem genel hem de özel eğitim alan kişilerin girişimcilik eğilimleri üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. Anket yöntemi ile toplanan verilerin tanımsal istatistikler ve Yapısal Eşitlik Modeli (SEM) ile analiz edildiği gözlenmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde girişimcilik eğiliminin demografik, sosyal ve davranışsal faktörlerden etkilendiği ile ilgili ampirik sonuçları olduğu görülmüştür.

Bunların yanında yazında kıyaslamalı çalışmaların gerçekleştirilmiş olduğu da gözlenmiştir. Örneğin, Iacobucci & Micozzi (2012: 673) İtalya bağlamında gerçekleştirdiği çalışmada, ABD ve AB ülkelerinin girişimcilik eğitimlerini üniversiteler bağlamında incelemiştir. Gözlem yönteminin kullanıldığı çalışma neticesinde ABD ve Avrupa'daki diğer üniversitelerin eğitimi ile kıyaslandığında İtalya'daki girişimcilik eğitimlerinin gelişmemiş düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Gerba (2012: 255) ise Etiyopya bağlamında üniversitelerdeki girişimcilik eğitimini ele alan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Betimsel bir yapıya sahip olan çalışmanın sonuçlarına göre Etiyopya üniversitelerinin girişimcilik eğitimleri henüz başlangıç aşamasındadır. Ayrıca, geleneksel eğitim yöntemlerinin benimsendiği de belirtilmektedir. Yine girişimcilik eğitimi ile ilgili olarak Sunny & Chandra (2013: 210) yapay girişimciler yetiştirme bağlamında girişimcilik eğitiminde yapılan yanlışları ele alan eleştirel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Anket yöntemi ile elde edilen verilerin analizinde tanımsal istatistikler, t-testi ve korelasyon analizinin kullanılmış olduğu gözlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre girişimcilik eğitimi sürecinin daha detaylı bir şekilde ele alınması gerektiği ve uygulamaya yönelik olarak tekrar biçimlendirilmesine ihtiyaç olduğu gözlenmiştir. Öte yandan, Antoncic (2007: 309) ABD ve Slovenya işletmeleri

bağlamında anket yöntemi ile iç girişimcilik kavramını konu eden bir araştırma gerçekleştirmiştir. Elde edilen verilerin tanımsal istatistikler ve SEM ile analiz edildiği gözlenen çalışma sonucunda çevre, örgütsel faktörler, iç-girişimcilik ve performans üzerine kurulan modelin doğrulandığı gözlenmektedir. Son olarak Ika vd. (2010: 61) 26 Afrika ülkesinden elde ettiği anket verilerine dayandırdığı çalışmada uluslararası gelişim endüstrisinde proje yönetimi konusunu ele almıştır. Tanımsal istatistikler üzerinden yapılan analiz sonuçlarına göre proje yönetimi ile planlama arasında istatistiki olarak anlamlı sonuçlar elde edilememiştir. Ancak proje yönetimi ile projenin niteliği değişkenleri arasında anlamlı sonuçlar elde edildiği bildirilmektedir. Fowler vd. (2015: 9) ise üniversitelerde proje yönetim becerilerini İsveç üniversite öğrencileri üzerinden betimsel bir şekilde belirlemeyi hedefleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak proje yöneticilerinin yeterli kaynakları elde ettiklerinde ve dış ilişkileri iyi yönettiklerinde başarılı oldukları ifade edilmektedir.

Öte yandan, Murphy ve Ledwith (2007: 153) KOBİ'ler bağlamında bir araştırma gerçekleştirmiştir. Yüksek teknoloji kullanan KOBİ'lerde proje yönetim tekniklerini İrlanda bağlamında anket yöntemini kullanarak belirlemeyi hedefleyen çalışmada tanımsal istatistikler ve korelasyon analizinin yapılmış olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçları ise proje yöneticilerinin proje yönetim tekniklerinden haberdar olmalarının, projelerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için önem arz ettiğini ortaya koymaktadır. KOBİ bağlamında başka bir araştırma ise Dooley vd. (2005: 466) tarafından çok odaklı proje yönetimi üzerine gerçekleştirilmiştir. Proje yönetiminin rekabet edebilmek için önemli bir husus olduğu ifade edilen anket yönteminin kullanıldığı çalışmada tanımsal istatistikler kullanılarak analiz yapıldığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre örgütsel etkinliğin artırıldığı, çatışmaların azaltıldığı ortamlarda proje yönetim tekniklerini uygulamanın kolaylaştığı belirtilmektedir. Yine KOBİ'ler bağlamında Theriou & Chatzoudes (2015: 352) girişimcilik ve performans ilişkisini Yunanistan bağlamında anket yöntemi ile araştırmıştır. Tanımsal istatistikler, regresyon analizi ve SEM kullanılan çalışmanın sonuçları yeterli finansman imkânı elde edenlerin

proje yönetiminde başarılı olup girişimcilik faaliyetlerini olumlu bir şekilde sonuçlandırdıklarını göstermektedir. Czuchry ve Yasin (2003: 39) ise büyük ölçekli firmaların CEO'ları üzerinden proje yönetim sürecinin yönetimini ele alan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Betimsel bir yapıya sahip olan çalışmanın sonuçları projelerin başarılı bir biçimde yönetilebilmesi için planlanan olayların oluş sırasına göre zamanlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Curran vd. (2009: 458) ise bio-teknolojik projeler bağlamında proje liderliği becerilerini anket yöntemi ile ele almıştır. Tanımsal istatistikler ve regresyon analizi ile incelendiği gözlenen araştırma sonuçlarına göre proje yöneticilerinin takım arkadaşları ile karşılıklı güven içinde çalışmaları gerektiği ifade edilmektedir. Yine yeni ürün geliştirme bağlamında gerçekleştirilen çalışmada Koşaroğlu & Hunt (2009: 308) telekomünikasyon endüstrisinde teknik, liderlik ve yönetsel becerilerin proje performansına etkisinin olduğunu ifade etmiştir.

Taskinen ve Smeds (1999: 1168) mülakat yöntemi ile danışmanlık firmaları üzerinden üretimde proje yönetimindeki değişiklikler konulu bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın sonuçları proje yönetimi becerilerinin geliştirilmesi ile işletmelerin değişime ayak uydurabilme kabiliyetlerinin de arttığını göstermektedir.

Hong vd. (2008: 385) proje performansının artırılmasında bilgi paylaşımının yerini anket yöntemi ile sistem entegrasyonu projeleri bağlamında ele almıştır. Elde edilen verilerin tanımsal istatistikler ve SEM ile analiz edilmiş olduğu çalışmanın sonucunda bilgi paylaşımı arttıkça proje performansının arttığı görülmüştür. Ayrıca, proje yöneticilerinin iletişim becerilerinin proje performansında etkili olduğu görülmüştür.

Longman & Mullins (2004: 54) betimsel bir yapı sergileyen çalışmalarında strateji geliştirebilmenin anahtarı olarak proje yönetimini konu edinen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde liderlik, iletişim kabiliyeti, bilgi paylaşımı, teknik yeterlik, inovasyon ve eğitimin proje yönetimi açısından önemli faktörler olduğu ortaya konulmaktadır.

Mitra & Shankar (2012: 387) mühendislik öğrencileri bağlamında anket yöntemi ile teknik eğitimde hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın sonucuna göre teknik eğitimde risklerin ortadan kaldırılmasının sistemlerin daha kullanışlı olmasını sağlayabileceği öngörülmektedir.

Bourne & Walker (2004: 226) betimsel bir yapı sergileyen çalışmalarında öğrenen örgütlerde proje yönetimi konusunu ele almıştır. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde proje yöneticisinin proje yönetim becerilerinin yüksek düzeylerde olmasının projelerin gerçekleşme olasılığını artırdığı gözlenmektedir. Yine betimsel bir yapı sergileyen bir çalışmada Roper & Philips (2007: 22) proje yönetiminde entegre edilmiş takım çalışmasını ele almıştır. Bu çalışmanın sonuçları kendi yönetim becerisini geliştirebilmiş olan proje ekiplerinin günümüz iş koşullarına ayak uydurmada daha başarılı olduklarını ifade etmektedir. Betimsel çalışma ile alan çalışması özelliklerini bir arada barındıran Fox vd. (2009: 217)'nin proje yönetimi için genel-geçer stratejiler oluşturma üzerine kurguladıkları çalışmanın sonuçları ise sistem dinamiklerini dâhil edecek şekilde yapılandırılan proje yönetimi çalışmalarının daha iyi sonuçlar verdiğini göstermektedir.

Obiajunwa (2013: 458) ise Teknoloji Kabul Modeli (TAM) üzerinden İngiltere imalat işletmeleri bağlamında anket yöntemi ile bakım projelerinde temel becerileri konu edinen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Tanımsal istatistikler üzerinden gerçekleştirilen analiz sonuçları başarılı proje yönetim becerileri sergilemenin projelerin başarı ihtimalini artırdığını göstermektedir. Ayrıca bu çalışmada belirtilen jenerik proje yönetim becerileri mevcut çalışmanın teorik altyapısının oluşturulmasında da kullanılmıştır.

Chileshe (2005: 140) Güney Afrika menşeli inşaat şirketleri bağlamında yapı projeleri yönetiminde kritik başarı faktörlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma yürütmüştür. Anket yöntemi ile elde edilen verilerin tanımsal istatistikler ve faktör analizi ile analiz edildiği gözlenmiştir. Sonuç olarak projelerin başarılı olabilmeleri için teknik hususlar kadar örgütsel hususların da proje yönetiminde etkili olduğu ifade

edilmektedir. Hartono vd. (2014: 263) da yine inşaat firmaları bağlamında Endonezya firmalarının risk olgunluğu modeli ile proje risk yönetimi becerilerini incelemeyi hedefleyen bir çalışma yapmıştır. İstatistiksel olarak tanımsal istatistikler, t-testi, korelasyonlar ve SEM gibi pek çok analizi içinde barındıran çalışmanın sonuçları risklerin azaltılmasının proje yönetimini kolaylaştıracağını göstermektedir.

Haldenwang vd. (2006: 60) öğrencilerin proje yönetim becerileri kazanmaları bağlamında araştırma projelerine proje yönetim becerilerinin entegre edilmesi üzerine betimsel bir çalışma yürütmüştür. Gözleme dayanan araştırma sonuçlarına göre proje yönetim becerileri konusunda eğitim alan kişilerin proje yönetiminde daha başarılı olabildikleri ifade edilmektedir.

Azim vd. (2010: 387) ise uzay bilimleri sektörü üzerine yapılandırılmış mülakat yoluyla karmaşık projelerde örgütsel becerilerin önemini konu edinen bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın sonuçları incelendiğinde örgütsel faktörlerin karmaşık faktörler üzerinde etkili olduğunun ifade edildiği gözlenmektedir.

Alam vd. (2010: 495) ise İngiltere bağlamında bireysel faktörlerin proje yönetimindeki önemini PMPDP programı öğrencileri üzerinden inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Anket yöntemi ile toplanan verilerin tanımsal istatistiklerle değerlendirildiği gözlenmiştir. Sonuç olarak bahsi geçen programa dâhil edilen öğrencilerin daha iyi proje yönetim becerileri sergiledikleri gözlenmiştir. Yine girişimcilik eğitimi üzerine yapılan başka bir çalışmada Ali (2013: 885), girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine etkisini incelemiştir. Anket yöntemi ile elde edilen veriler tanımsal istatistikler, t-testi, korelasyonlar ve regresyon analizi ile analiz edilmiştir. İran bağlamında bu çalışmanın sonuçları girişimcilik eğitimi alan kişilerin daha fazla girişimcilik eğilimi sergilediğini göstermektedir. Maritz vd. (2015: 1020) ise üniversitelerde sunulan girişimcilik eğitiminin incelenmesini amaçlayan Avustralya bağlamında bir araştırma yürütmüştür. Anket yöntemi ile elde edilen verilerin tanımsal istatistikler bakımından incelendiği gözlenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda girişimciliğin gelişebilmesi için girişimcilik ekosisteminin

oluşturulması gerektiği ortaya konulmuştur. Fulgence (2015: 239) de üniversitelerdeki girişimcilik eğitimini Tanzanya üniversiteleri bağlamında ele alan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Tanımsal istatistiklerle incelendiği görölen anket sonuçları girişimcilik faaliyetlerinin başlangıç düzeyinde olduğunu ve materyal eksikliği çekildiğini göstermektedir. Aynı zamanda girişimcilik eğitiminin geleneksel yöntemlerle gerçekleştirildiği de rapor edilmektedir. Benzer biçimde Mandel & Noyes (2016: 164) de üniversitelerdeki girişimcilik eğitimini ABD üniversiteleri bağlamında inceleyen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Tanımsal istatistiklerle elde edilen sonuçlar girişimcilik için yeterli imkânların sunulduğunu, bunun yanında gerekli danışmanlık hizmetlerinin de sağlanması gerektiğini göstermektedir.

Güngör (2013: 1) doktora tezi kapsamında proje yönetim ofislerinin proje yönetim becerilerine etkisini incelemiştir. Anket yöntemi ile veri toplanan çalışmadan elde edilen verilerin tanımsal istatistikler, t-testi, korelasyonlar ve SEM ile analiz edildiği gözlenmiştir. Sonuç olarak proje yönetim ofisleri ile birlikte çalışan işletmelerin faaliyetlerinde daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Bu yazın taraması ile sonuç olarak yazında mevcut çalışmanın metodolojisi, teorik altyapısı ve bulgularının karşılaştırılması için kullanılabilir pek çok faydalı bilgi elde edilmiştir. Önceki çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde kıyaslamalı, betimsel ve tanımlamaya yönelik araştırmalardan oluştuğu gözlenmiştir.

3. Proje Yönetim Becerileri

Girişim fikrinin hayata geçirilmesi için girişimcinin proje yönetim becerilerinin üst düzeylerde olması beklenmektedir (Bourne & Walker, 2004: 226). Bu nedenle de proje yönetim becerilerinin sınıflandırılması gerekmektedir. Mevcut çalışma bu sınıflandırmayı planlama yeteneği, bireysel özellikler, yönetsel yeterlikler, uygulama ve denetim becerileri üzerinden değerlendirmiştir. Benzer bir sınıflandırma Obiajunwa (2013: 62) tarafından da gerçekleştirilmiştir.

3.1. Planlama

Planlama bireyin proje yönetimi için öncelikli beceriler arasında gösterilmektedir (Rae & Woodier-Harris, 2012: 644). İyi bir şekilde planlanmış gerçekleşmesi zor olan projelerin hayata geçirilmesi kötü bir şekilde planlanmış gerçekleşmesi nispeten kolay olan projelere göre daha kolay olduğu bildirilmektedir (Bourne & Walker, 2004: 239). Bu nedenle de girişimcinin proje planlamada risk yönetimi (Hartono vd., 2014: 263), bütçeleme (Dooley vd., 2005: 467), insan kaynakları planlama (Haldenwarg vd., 2006: 64) ve çevre şartlarının analiz edilmesi (Antonic, 2007: 311) hususlarında yeterliğinin üst düzeylerde olması beklenir (Lavagnon vd., 2010: 68).

3.2. Bireysel Özellikler

Proje yönetimi perspektifinden bakıldığında girişimcilerin zaman yönetimi (Alam vd., 2010: 508), müzakere edebilme (Roper ve Philips, 2007: 28), öngörü (Obiajunwa, 2013: 62), bilgisayar ve iletişim teknolojilerini kullanma (Sunny ve Chandra, 2013: 211), iletişim (Alam vd., 2010: 509) ve teknik yeterlik bakımından beceriler geliştirmesinin projelerin başarılı olma ihtimalini artırdığı görülmektedir. Bu nedenle girişimcilik eğitiminin bu boyutları geliştirecek niteliklere sahip olarak yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardır (Iacobucci ve Micozzi, 2012: 676). Böylece, girişimcilik faaliyetleri için sağlanan desteklerin ekonomik katkılarının daha fazla gerçekleşmesi ümit edilmektedir. Yetenek temelli girişimcilik çalışmalarının daha başarılı olacağı da ifade edilmektedir (Fettahlıoğlu vd., 2016: 131). Ayrıca toplumda girişimcilik kültürünün yayılması için başarılı girişimlere özendirme bakımından yetenekli kişilerin bu işlerle uğraşmasının da yolu açılmış olacaktır.

3.3. Yönetmel Yeterlikler

Projelerin hayata geçirilmesi için proje yöneticisinin etkin yönetmel yeterliklere sahip olması gereklidir (Koşaroğlu ve Hunt, 2009: 308). Bu yeterlikler incelendiğinde liderlik (Azim vd., 2010: 397), örgütleme

(Gerba, 2012: 227), karar verme (Roper ve Philips, 2007: 25), kontrat yönetimi (Lavagnon vd., 2010: 66) ve örgütteki diğerk kişilerin yönetilmesi (Fowler vd., 2015: 25) gibi özellikler olduğu görölmektedir. Bu yeterlikler birbiri ile yüksek düzeyde ilişkili kavramları içermektedir. Böylece girişimcilik eğitiminin günümüz rekabet koşullarında hayatta kalması güç olan KOBİ'lerin yöneticilerinin bunlar gibi meziyetlerle iş hayatına atılmalarını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

3.4. Uygulama Becerileri

Yönetmel yeterliklere benzer olarak bireyin başarılı bir proje yönetimi sergileyebilmesi için uygulamaya yönelik beceriler geliştirmiş olması gerektiği görölmektedir. Giriřim fikri çevre koşullarının yönlendirmesi ile başlangıç noktasından bitiş noktasına kadar pek çok değışim gerçekleştirmektedir. Değışen piyasa koşulları, gelişen yeni teknolojiler ve bunlara bağılı olarak çeşitlenen müşteri beklentilerinin işletmeleri böyle bir değışime mecbur bırakması girişimcinin proje yönetimi açısından pek çok uygulama becerisini barındırmasını gerektirmektedir. Bu beceriler arasında çatışma yönetimi (Azim vd., 2010: 392), güdüleme (Bourne ve Walker, 2004: 229), yönetim desteğı oluşturma (Antoncić, 2007: 312) ve kaynakların yönlendirilmesi (Dooley vd., 2005: 467) gibi önemli durumların olduğu gözlenmektedir. Bu becerilerin kimisi doğuştan gelen özellikler olmakla birlikte kimilerinin deneyim ile birlikte gelişebileceğı görölmektedir. Bu nedenle de başarılı bir şekilde proje yönetiminin uygulanması için girişimcilerin deneyim elde edebilecekleri ortamlarda bulundurulmaları önem arz etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde girişimcilik eğitiminin sadece teorik olarak bırakılmasının başarılı proje yönetimi açısından güçlük doğurabileceğı öngörülmektedir (Ali, 2003: 880). Böylece girişimci adaylarının eğitiminde uygulamaya yönelik beceriler geliştirildikten sonra girişimin desteklenmesinin daha başarılı bir proje yönetiminin sergilenmesine zemin hazırlayacağı ümit edilmektedir. Bu husus toplumda girişimcilik kültürünün yayılabilmesi için de önem arz etmektedir.

3.5. Denetim Becerileri

Proje yönetim becerileri bakımından değerlendirildiğinde planlanan faaliyetlerin amaçlara ne düzeyde etki ettiğinin belirlenebilmesi için etkin değerlendirme becerilerinin sergilenmesi gerektiği görülmektedir (Ika vd., 2010: 63). Bu beceriler kontrol (Curran vd., 2009: 460), kalite yönetimi (Chilesle ve Haupt, 2005: 141), maliyet yönetimi (Ika vd., 2010: 76) ve karar destek mekanizmalarının kullanımı (Sunny ve Chandra, 2013: 210) olarak özetlenebilmektedir. İşletme içi faaliyetlerin kontrolünün sağlanması işletmenin mevcut durumu ile ilgili güvenilir bilgiler sunacağı için projelerin başarılı olabilmesinde çok önemli bir husus olarak görülmektedir (Dooley vd., 2005: 474). Ayrıca kalite yönetimi ile ilgili hususların işletme içinde çözülmüş olması, muhtemel iade ve müşteri beklentilerinin karşılanamaması gibi durumları ortadan kaldıracığı için proje yöneticisinin planlandığı gibi faaliyetlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini sürekli olarak izlemesi gerekmektedir (Bourne ve Walker, 2004: 228). Bütün bunlarla ilgili olarak maliyetlerin sürekli gözlem altında tutulması işletme sermayesi bakımından zaten dezavantajlı olan KOBİ'lerin rekabette hayatta kalabilmeleri için önemli bir husustur (Mandel ve Noyes, 2016: 165). İşletme, yaşayan bir organizma gibi, pek çok alt sistemlerin bir arada ve uyumlu çalışması ile başarılı olabilecek bir yapıya sahiptir. Bu nedenle de pek çok fonksiyon her an yorumlanması gereken bilgiler oluşturur ve bunlar işletme yöneticisinin verdiği kararlarda etkilidir. Her fonksiyondan gelen verilerin anlık değerlendirilmesi işletmenin çalışmaya başlaması ile birlikte kontrolü hayli zor bir hal almaktadır. Bu nedenle de işletme yöneticilerinin karar destek sistemlerinden haberdar olmaları ve bunları etkin bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Mevcut yapısı bakımından değerlendirildiğinde girişimcilik eğitiminin işletme kurma ile ilgili kısımlarla ilgilendiği görüldüğü için girişimcilerin gerçek hayat şartlarına yakın simülasyonlarla eğitilmelerinin proje yönetim becerilerinin geliştirilmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir (Sunny ve Chandra, 2013: 210; Haldenwarg vd., 2006: 62; Ali, 2013: 869; Taskinen ve Smeds, 1999: 1168; Oberer, B. ve Erkollar, 2011: 1).

4. Ampirik Çalışma

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında konu ile ilgili yazın taranmış ve araştırmanın teorik altyapısı oluşturulmuştur. Bu kısımda ise teorik olarak ortaya atılan faktörlerin bireylerin proje yönetim becerileri olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edilebilmesi için ampirik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi ile araştırmanın bütün amaçlarının tamamlanması öngörülmektedir.

Ampirik kısımda öncelikle yazındaki proje yönetim becerileri incelenmiş ve Lavagnon vd. (2010: 68)'in belirtmiş olduğu jenerik proje yönetim becerileri benimsenmiştir. Bu beceriler Obiajunwa (2013: 61)'nın belirttiği hususlar bakımından incelenmiş ve bir ölçek tasarlanmıştır. Ölçek tasarımına yaş, cinsiyet, iş kurmayı planladıkları sektör ve mevcut gelir durumları gibi demografik faktörler elde edilerek anket taslağına son hali verilmiştir. Taslak halindeki anket akademisyen ve girişimcilik kursiyerlerine uygulanarak anlaşılmayan noktalar açıklığa kavuşturulmuştur (Curran vd., 2009: 461). Elde edilen ölçek, rastsal yöntemlerle belirlenen örnekleme uygulanmış ve 187 adet kullanılabilir anket formu toplanmıştır. Kimi anket formlarında gerek demografik gerekse önermeler bakımından cevapların tam verilmediğinin gözlenmesi ile bunların veri setinden çıkarılması sağlanmıştır. Birgün ve Güngör (2014: 45) te olduğu gibi ekonometrik analizlerin de gerçekleştirilebileceği de düşünülmüş ancak anket yönteminin çok daha fazla kullanıldığı görüldüğü için bu analiz yönteminden vazgeçilmiştir.

Analizin ilk kısmında elde edilen örneklemin gerçeği temsil edip etmediğinin anlaşılmasına yönelik olarak demografik bakımdan değerlendirilmiştir. Anketi cevaplayanların yaşlarının 21 ila 54 arasında olduğu görülmüştür. Bu da girişimcilik sertifikası almak için istenilen şartların yerine getirilmiş olduğunu göstermektedir. Erkeklerin yoğun olarak cevapladığı (%83,8) görülen anket kursiyerlerin yoklama listeleri ile kıyaslandığında gerçeği yansıttığı görülmektedir. AB uyum yasaları çerçevesinde son yıllarda yoğun olarak gerçekleştirilen girişimcilikte cinsiyetlerin eşit temsil edilmesi ile ilgili daha çok yol kat edilmesi gerektiği de anlaşılmıştır. Sektörel bazda incelendiğinde en fazla talebin

tekstil (%29,6), gıda (%22,3), emlak ve sigorta danışmanlığı (%17,9) ve oto halı yıkama (%12,3) sektörlerine olduğu görülmüştür. Hizmet sektörünün bu kadar ilgi görmesi her ne kadar ekonomik kalkınmanın göstergesi olsa da AR-GE sektörüne talebin (%5) düşük olarak gerçekleştiğinin görülmesi il bazında ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için katma değeri yüksek ürünlerin üretimine yönelik olarak çalışmalar gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Son olarak gelir düzeyleri bakımından incelendiğinde ekonomik olarak herhangi bir sıkıntının olmadığı anlaşılacakla birlikte en fazla katılımın aylık 2001 ila 3000 TL (%45,8) arasında gelir elde edenlerden oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 4.1. Demografik Faktörlerin Dağılımı

	f	%	Kümülatif %
21 ila 31 arası	101	56,4	56,4
Yaş			
32 ila 45 arasında	78	43,6	100
Cinsiyet			
Kadın	29	16,2	16,2
Erkek	150	83,8	100
Sektör			
Oto/halı yıkama	22	12,3	12,3
Ar-GE	9	5	17,3
Enerji	9	5	22,3
Kimya	3	1,7	24
Eğitim	4	2,2	26,3
Tekstil	53	29,6	55,9
İletişim	4	2,2	58,1
Taşıma	3	1,7	59,8
Gıda	40	22,3	82,1
Emlak/Sigorta Danışmanlığı	32	17,9	100
Gelir			
0-1000	17	9,5	9,5
1001-1500	37	20,7	30,2
1501-2000	27	15,1	45,3
2001-3000	82	45,8	91,1
3001 ve üzeri	16	8,9	100
Toplam	179	100	

Demografik verilerin KOSGEB girişimcilik kursiyerleri bağlamına uyduğunun anlaşılmasından sonra elde edilen verilerin güvenilirliği Cronbach Alfa skorları ile ölçülmüştür (Bakan vd., 2015: 159; Chileste ve Haupt, 2005: 147). Bu testin gerçekleştirilmesinde önermelerin ölçmeyi hedeflediği değişkenin diğer önermeleri ile birlikte değerlendirilmesi sağlanmıştır.

	Önerme Sayısı	Cronbach Alfa Skoru
Planlama	5	0,821
Bireysel Özellikler	6	0,855
Yönetmel Yeterlikler	5	0,805
Uygulama Becerileri	4	0,905
Denetim Becerileri	4	0,828

Test sonucuna göre değişkenlerin tümünün güvenilirliğinin olduğu görülmüştür (Hong vd., 2008: 395). Buna göre güvenilirlik değerlerinin 0,805 ile 0,905 arasında değiştiği gözlenmiştir. Güvenilir olduğu gözlenen değişkenlerin birbiri ile nasıl ilişkilendiğinin incelenmesi için verinin de kolay yönetilebilmesi için değişkenin ölçümü hedeflenerek ankette sorulan önermelerin aritmetik ortalamaları alınmış ve bunlar arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir (Marques vd., 2012: 664; Ika vd., 2010: 77).

	Planlama	Bireysel Özellikler	Yönetmel Beceriler	Uygulama
Bireysel Özellikler	,582**			
Yönetmel Beceriler	,674**	,610**		
Uygulama	,464**	,549**	,478**	
Değerlendirme	,620**	,595**	,627**	,470**

**=p<0.01 düzeyinde korelasyon anlamlıdır.

Test sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde bütün değişkenlerin birbiri ile istatistiki bakımdan anlamlı şekilde ilişkili olduğu

görülmüştür. Daha detaylı bir şekilde incelendiğinde planlama kabiliyetinin en çok yönetsel beceriler ile ilişkili olduğu görülmüştür (.674; $p<0.01$). Bireysel yeterlikler ise en fazla yönetsel becerilerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (.610; $p<0.01$). Uygulamaya yönelik beceriler ise en çok bireysel özelliklerle ilişkili olarak rapor edilmiştir (.549; $p<0.01$). Bu sonuçlar incelendiğinde proje yönetim becerilerinin tümünün birbiri ile entegre bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

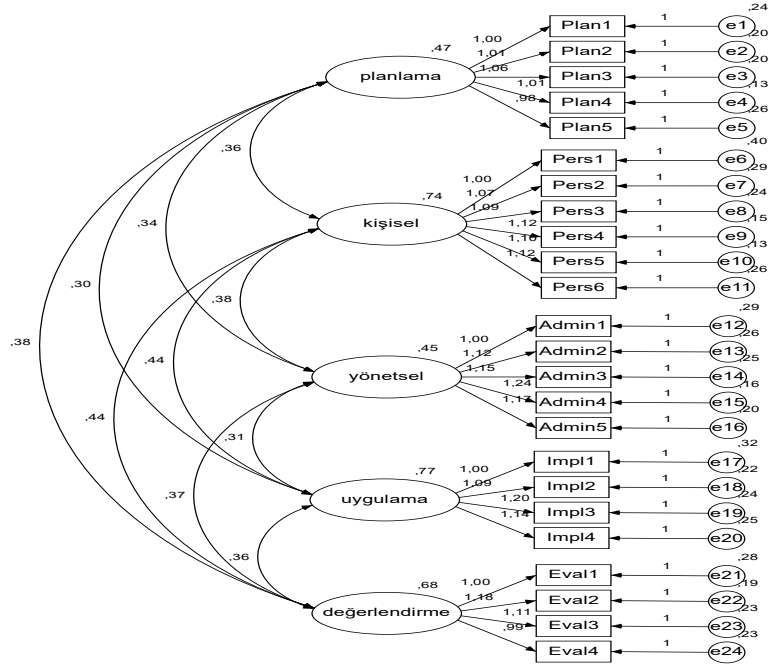
Ankette yer alan demografik faktörlere göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi için ANOVA testi gerçekleştirilmiştir (Obiajunwa, 2013: 68). Her ne kadar sektör bağlamında denetim becerileri ile ilgili önermelerde istatistiki olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiş olsa da, bu sektörlerin örnekleme eşit bir şekilde temsil edilmediği gözlemlendiği için yorumlama yapılmamıştır. Dolayısıyla bu test neticesinde anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Bu test ile ilgili anlamlı sonuçlar elde edilemediği için t-testi de gerçekleştirilmemiştir.

Elde edilen verinin güvenilirliğinin yüksek olması ve değişkenler arasındaki ilişkilerin kuvvetli olması araştırmanın teorik altyapısının ve ride doğrulanıp doğrulanmadığının sorgulanmasına yol açmıştır. Bu nedenle de hem Keşif Amaçlı Faktör Analizi (EFA) (Theriou ve Chatzoudes, 2015: 362) hem de Doğrulamalı Faktör Analizi (CFA) (Marques vd., 2012: 663)'nin yapılmasına karar verilmiştir.

EFA yapılmadan önce yeterli örneklem büyüklüğünün elde edilip edilmediğinin test edilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği testi gerçekleştirilmiştir. Bu test sonucunda elde edilen değerin .831 olduğu gözlemlenmiştir. Bu da faktör analizi gerçekleştirilebilmek için yeterli örneklemin elde edilmiş olduğunu göstermektedir (Hartono vd., 2014: 271). Ayrıca müştereklik tablosundaki verilerden her bir önermenin başka herhangi bir önerme ile benzerlik gösterdiğine dair tatmin edici sonuçlar elde edilmiştir. EFA sonucunda elde edilen Açıklanan Toplam Varyans (TVE)'in %80,914 olduğu görülmüştür. Bu da verinin kapsam geçerliğinin olduğunu göstermektedir (Ika vd., 2010: 77). Toplamda 5 faktör elde edilmiştir ve bunları Eigen değerleri öngörülen eşğin üzerinde (>1) (Hartono vd., 2014: 271; Theriou ve Chatzoudes, 2015: 363).

Tablo 4.4. Döndürölmüş Yapılar Matrisi					
	1	2	3	4	5
Plan1		,746			
Plan2		,773			
Plan3		,750			
Plan4		,799			
Plan5		,724			
Pers1	,797				
Pers2	,785				
Pers3	,814				
Pers4	,812				
Pers5	,817				
Pers6	,805				
Admin1			,702		
Admin2			,821		
Admin3			,759		
Admin4			,751		
Admin5			,727		
Impl1				,844	
Impl2				,843	
Impl3				,850	
Impl4				,843	
Eval1					,754
Eval2					,814
Eval3					,844
Eval4					,710

Bu analiz sonucunda önermelerin ölçmeyi hedeflediği değişkenin diğer önermeleri ile alt alta sıralandığı gözlenmiştir. Buradan araştırmanın teorik altyapısının veride doğrulandığını göstermektedir. Bununla birlikte aynı önermeler kullanılarak CFA ile verinin geliştirilen ölçüm modeline uyup uymadığının testi de gerçekleştirilmiştir (Chileste ve Haupt, 2005: 140; Hong vd., 2008: 395). Ölçüm modelinin oluşturulmasında AMOS 16.0 programı kullanılmıştır (Marques vd., 2012: 663). Öncelikle değişkenler oluşturulmuş ve bu değişkenleri ölçmek için kullanılan önermeler eklenmiştir. Değişkenler arasında kovaryans çizgilerinin oluşturulması ve önermelere hata terimlerinin eklenmesi ile modele son hali verilmiştir (Chileste ve Haupt, 2005: 143).

Şekil 4.1. CFA Ölçüm Modeli

Modelin testi gerçekleştirilmiş ve verinin modele uyum sağladığı gözlenmiştir (CMIN/DF=2,003; NFI=.902; RFI=.907; IFI=.943; TLI=.934; CFI=.942 ve RMSEA=.045) (Marques vd., 2012: 663; Antoncic, 2007: 317; Hong vd., 2009: 396).

Tablo 4.5. Geçerlik Testleri Sonuçları

	CR	AVE	MSV	ASV	değerlendirme	planlama	yönetsel	uygulama	kişisel
değerlendirme	0,929	0,766	0,445	0,382	0,875				
planlama	0,923	0,705	0,527	0,399	0,662	0,839			
yönetsel	0,925	0,712	0,527	0,420	0,667	0,726	0,844		
uygulama	0,935	0,783	0,336	0,277	0,501	0,501	0,519	0,885	
kişisel	0,955	0,782	0,438	0,386	0,627	0,615	0,662	0,580	0,884

Her ne kadar güvenilirlik testini ve TVE ile kapsam geçerliği kanıtlanmış olsa da araştırma kapsamında kullanılan ölçeğin uyarlanmış olması nedeniyle ayrışım ve benzeşim geçerliğinin de Açıklanan Ortalama Varyans (AVE) ile ölçülmesi sağlanmıştırdır (Hong vd., 2009: 396; Chileste ve Haupt, 2005: 147). Buna göre Açıklanan Ortalama Varyans (AVE), Birleşik Güvenirlik Değeri (CR), Paylaşılan En Yüksek Varyans (MSV) ve Paylaşılan Ortalama Varyans (ASV) hesaplanmıştırdır. CR'nin bütün değişkenler için AVE'den büyük olması benzeşim geçerliğinin olduğunu göstermektedir. Ayrışım geçerliği için de AVE'nin ASV ve MSV'den büyük olması gerekmektedir. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde ölçeğin hem ayrışım hem de benzeşim geçerliğinin olduğu görülmüştür (Marques vd., 2012: 663; Antoncic, 2007: 315; Hartono vd., 2014: 270). Böylece KOSGEB ve girişimcilik sertifikası veren diğer kuruluşların kursiyer kaydından önce kullanabilecekleri hem güvenilir hem de geçerliği olan bir ölçeğin geliştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

5. Sonuç, kısıt ve öneriler

Bu araştırma Kahramanmaraş bağlamında KOSGEB'in desteklediği girişimcilik sertifikası kursiyerlerinin proje yönetim becerilerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla öncelikle detaylı bir yazın taraması gerçekleştirilmiş ve önceki çalışmalar konu, kapsam, yöntem ve bulgular bakımından incelenmiştir. Bu tarama neticesinde elde edilen veriler ışığında proje yönetim becerileri ile ilgili teorik alt-yapı oluşturulmuş ve kullanılan ölçekler gözden geçirilmiştir. Bu ölçeklerden uyarlanan önermelerle yeni bir ölçek oluşturulmuş ve ön-testi akademisyen ve kursiyerlere gerçekleştirilmiştir. Tatmin edici verilerin elde edilmesi ile anket kursiyerlere uygulanmıştır. Elde edilen 179 adet anket formu bir set haline getirilmiştir.

Verinin analizinde ilk önce elde edilen örneklemin gerçeği yansıtıp yansıtmadığının anlaşılması için demografik faktörler bakımından incelenmesi sağlanmıştırdır. Bu testler sonucunda örneklemin temsil kabiliyeti olduğu anlaşıldığı için önermelerin güvenilirlikleri test edilmiştir. İstatistiki olarak tatmin edici sonuçların elde edilmesi ile bunların

ölçmeyi hedeflediği değişkenin diğer önermeleri ile birlikte aritmetik ortalamaları alınmış ve korelasyonlar incelenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde bütün değişkenlerin birbiri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç proje yönetim becerilerinin bir bütün olarak geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir (Debnath ve Shankar, 2012: 387). Ayrıca bu sonuç girişimcilik eğitiminde bu hususların birbirini tamamlayacak şekilde yapılandırılması gerektiğini de ortaya koymaktadır (Mitra vd, 2011: 467).

Analizin bir sonraki aşamasında verinin geçerliğinin test edilmesi ve araştırmanın teorik altyapısının doğrulanıp doğrulanmadığının sorgulanabilmesi için EFA ve CFA uygulanmıştır. EFA sonuçlarına göre anketin kapsam geçerliği olduğu ve KMO sonucundan da yeterli düzeyde örneklem elde edildiği görülmüştür. CFA sonuçları incelendiğinde araştırmanın teorik altyapısının doğrulandığı ve ölçeğin ayırım ve benzeşim geçerliğinin olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlardan kursiyer kaydı yapan kuruluşların kullanabilecekleri hem güvenilir hem de geçerli bir ölçeğin oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın kısıtları incelendiğinde her ne kadar KMO testi sonuçları yeterli düzeyde bir örneklemin elde edilmiş olduğunu gösterse de sonuçlarının genele yayılması için daha büyük örneklemler olan çalışmaların yapılması gerektiği görülmektedir. Araştırmanın bir başka kısıtı ise yazında geçen proje yönetim becerilerinin çok fazla olmasından dolayı ancak gruplandırılarak analiz edilebilmesidir. Bu nedenle proje yönetim becerilerinin ölçümünde kullanılan önerme sayısı kısıtlı kalmaktadır. Ancak bu durum aynı zamanda gelecekte yapılacak olan çalışmalara yol gösterici niteliktedir. Konu ile ilgilenen araştırmacıların önerme sayısını artırarak konuyu daha iyi bir şekilde ele almaları mümkündür. Ayrıca bu çalışmada kullanılan değişkenler arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesinin ülkemizde proje yönetim bilincinin yerleşmesi açısından fayda sağlaması ümit edilmektedir. Bununla birlikte proje yönetim becerilerinin üretim faaliyetlerinin gerçekleştiği başka bağlamlarda bu araştırma deseninin kullanımı ile test edilmesinin de yazına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu bilimsel araştırma projesi KOSGEB Kahramanmaraş İl Müdürlüğü ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi tarafından altı ay süre ile desteklenmiştir.

Kaynakça

- Alam, M., Gale, A., Brown, M. & Khan, A.I., (2010),”The importance of human skills in project management professional development”, *International Journal of Managing Projects in Business*, 3(3), 495 - 516.
- Ali, D.F., (2013),”The process of impact of entrepreneurship education and training on entrepreneurship perception and intention”, *Education + Training*, 55(8/9), 868 – 885.
- Antoncic, B., (2007),”Intrapreneurship: a comparative structural equation modeling study”, *Industrial Management & Data Systems*, 107(3), 309 – 325.
- Azim, S., Gale, A., Lawlor-Wright, T., Kirkham, R., Khan, A. & Alam, M., (2010),”The importance of soft skills in complex projects”, *International Journal of Managing Projects in Business*, 3(3), 387 – 401.
- Bakan, İ., Sezer, B. ve Erşahan, B., 2015, “Bankacılıkta Mesai, Hedef ve Güven Olgularının Performans ve Mobbing Üzerindeki Etkisi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 159-172.
- Birgün, S., & Güngör, C. (2014). A multi-criteria call center site selection by hierarchy grey relational analysis. *Journal of Aeronautics and Space Technologies*, 7(1), 45-52.
- Bourne, L. & Walker, D.H.T., (2004),”Advancing project management in learning organizations”, *The Learning Organization*, 11(3), 226 – 243.
- Chileshe, N. & Haupt, T.C., (2005),”Modelling critical success factors of construction project management (CPM)”, *Journal of Engineering, Design and Technology*, 3(2), 140 – 154.

- Cowie, G., (2003), "The importance of people skills for project managers", *Industrial and Commercial Training*, 35(6), 256 – 258.
- Curran, C-S., Niedergassel, B., Picker, S. & Leker, J., (2009), "Project leadership skills in cooperative projects", *Management Research News*, 32(5), 458 – 468.
- Czuchry, A.J. & Yasin, M.M., (2003), "Managing the project management process", *Industrial Management & Data Systems*, 103(1), 39 – 46.
- Dooley, L., Lupton, G. & O'Sullivan, D., (2005), "Multiple project management: a modern competitive necessity", *Journal of Manufacturing Technology Management*, 16(5), 466 – 482.
- Fettahlioğlu, Ö.O., Seyhan, S. ve Afşar, A., (2016). Yetenek Yönetimi Uygulamaları ile Kendini Arayan İç Girişimcilere Yönelik Alan Araştırması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6 (2), 131-148.
- Fowler, N., Lindahl, M. & Sköld, D., (2015), "The projectification of university research", *International Journal of Managing Projects in Business*, 8(1), 9 – 32.
- Fox, S., Jokinen, T. Lindfors, N. & Ylén, J-P., (2009), "Formulation of robust strategies for project manufacturing business", *International Journal of Managing Projects in Business*, 2(2), 217 – 237.
- Fulgence, K., (2015), "Assessing the status of entrepreneurship education courses in higher learning institutions", *Education + Training*, 57(2), 239 – 258.
- Gerba, D.T., (2012), "The context of entrepreneurship education in Ethiopian universities", *Management Research Review*, 35(3/4), 225 – 244.
- Güngör, D.Ö., (2013), "Proje Yönetim Ofislerinin Performansının Değerlendirilmesi İçin Bir Model Önerisi", İTÜ, FBE, Doktora Tezi, İstanbul.
- Haldenwang, R., Slatter, P. & Pearce, C., (2006), "Integration of project management skills to manage a fourth year research project", *Journal of Engineering, Design and Technology*, 4(1), 60 – 70.

- Hartono, B., Wijaya, D.F.N. & Arini, H.M., (2014), "An empirically verified project risk maturity model", *International Journal of Managing Projects in Business*, 7(2), 263 – 284.
- Hong, H-K., Kim, J-S., Kim, T. & Leem, B-K., (2008), "The effect of knowledge on system integration project performance", *Industrial Management & Data Systems*, 108(3), 385 – 404.
- Iacobucci, D. & Micozzi, A., (2012), "Entrepreneurship education in Italian universities: trend, situation and opportunities", *Education + Training*, 54(8/9) pp.673 – 696.
- Ika, L.A., Diallo, A. & Thuillier, D., (2010), "Project management in the international development industry", *International Journal of Managing Projects in Business*, 3(1), 61 – 93.
- Koşaroğlu, M. & Hunt, R.A., (2009), "New product development projects and project manager skill sets in the telecommunications industry", *International Journal of Managing Projects in Business*, 2(2), 308 – 317.
- Longman, A. & Mullins, J., (2004), "Project management: key tool for implementing strategy", *Journal of Business Strategy*, 25(5), 54 – 60.
- Mandel, R. & Noyes, E., (2016), "Survey of experiential entrepreneurship education offerings among top undergraduate entrepreneurship programs", *Education + Training*, 58(2), 164 - 178.
- Maritz, A., Jones, C. & Shwetzzer, C., (2015), "The status of entrepreneurship education in Australian universities", *Education + Training*, 57(8/9), 1020 – 1035.
- Marques, C.S., Ferreira, J.J, Gomes, D.N. & Rodrigues, R.G. (2012), "Entrepreneurship education", *Education + Training*, 54(8/9), 657 – 672.
- Mitra, J., Abubakar, Y.A. & Sagagi, M., (2011), "Knowledge creation and human capital for development: the role of graduate entrepreneurship", *Education + Training*, 53(5), 462 – 479.
- Mitra, R. & Shankar, D.R., (2012), "Improving service quality in technical education: use of interpretive structural modeling", *Quality Assurance in Education*, 20(4), 387 – 407.

- Murphy, A. & Ledwith, A., (2007),”Project management tools and techniques in high-technology SMEs”, *Management Research News*, 30(2), 153 – 166.
- Oberer, B. J., & Erkollar, A. (2011). “Monitoring Of Sustainable Development: On The Way To A Sustainable Austria”. In 3rd International Conference on Governance, Fraud, Ethics and Social Responsibility, Ürgüp-Nevşehir, Turkey.
- Obiajunwa, C.C., (2013),”Skills for the management of turnaround maintenance projects”, *Journal of Quality in Maintenance Engineering*, 19(1), 61 – 73.
- Özkale, L, Bolat, B., Akay, M. Ve Ankay, A.E., (2009), “KOBİ’lerin finansal yapı ve üretim tekniklerinin Avrupa Birliği destek programlarının algılanması üzerindeki etkisi: Gaziantep ve Kayseri uygulamaları”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 35 (Özel Sayı), 245-279.
- Rae, D. & Woodier-Harris, N., (2012),”International entrepreneurship education”, *Education + Training*, 54(8/9), 639 – 656.
- Roper, K.O. & Phillips, D.R., (2007),”Integrating self-managed work teams into project management”, *Journal of Facilities Management*, 5(1), 22 – 36.
- Sunny, S-J. & Chandra, Y.Y., (2013),”Growing artificial entrepreneurs“, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 19(2), 210 – 237.
- Taskinen, T. & Smeds, R., (1999),”Measuring change project management in manufacturing”, *International Journal of Operations & Production Management*, 19(11), 1168 – 1187.
- Theriou, G. & Chatzoudes, D., (2015),”Exploring the entrepreneurship-performance relationship: evidence from Greek SMEs”, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 22(2), 352 – 375.
- Yeşil, S., (2010), “Küreselleşme ve İşletmelerin Küreselleşme Süreçleri: Karşılaşılan Fırsatlar ve Tehditler”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 22-72.

A Research On Identification Of Project Management Skills Of Entrepreneurship Course Trainees: Kahramanmaraş Example

Abstract:

This research is conducted in order to define the project management skills of entrepreneurship courses trainees in Kahramanmaraş context. In order to do so, initially a detailed literature review is carried out. Prior research are analyzed in terms of subject, methodology and findings. An adopted scale is applied to a randomly defined sample and usable 179 questionnaire forms are obtained.

Obtained data is analyzed via the use of preliminary (descriptive statistics, reliability and correlation) and factor analyses. The results of the study depicts that a reliable and valid scale that measures the project management skills of entrepreneurship course trainees is obtained. Besides these, the project management skills should be examined as a whole.

Keywords: Entrepreneurship, Project Management Skills, Kahramanmaraş

Malatya'nın Şehir Pazarlaması Açısından Yerel Halk Tarafından Değerlendirilmesi*

İbrahim Atilla KARATAŞ¹
Mevlüt TÜRK²

Özet

Günümüzde insanların büyük bir bölümü şehirlerde yaşamaktadır. Bu durum bir takım sorunları beraberinde getirmektedir. Sorunların çözülmesi, refah düzeyi yüksek ve yaşanılabilir şehirlerin inşa edilmesi oldukça önemlidir. Bunu sağlamak için şehirlerin yönetiminin profesyonel olarak yapılması kaçınılmazdır. Geleceğin cazibe merkezli şehirlerinin oluşmasında pazarlama kültürünü benimseyen, şehrin değerlerine sahip çıkmada ortak akılla hareket eden şehrin paydaşları (yöneticiler, yerel halk, ziyaretçiler, iş dünyası, öğrenciler vb.) büyük rol oynayacaktır. Binlerce yıllık kültür ve tarih mirasına sahip olan, bulunduğu coğrafya itibarı ile stratejik bir konumda bulunan Malatya, zenginlikleri ile marka şehir olmaya adaydır. Bunu başarmak için şehrin değerlerine sahip çıkan şehir paydaşlarının, bu ortak hedef doğrultusunda sürdürülebilir, uzun vadeli çaba içerisinde olmaları gerekir.

Anahtar Kelimeler: Marka Şehir, Şehir Pazarlama, Destinasyon Marka İmajı.

* Makale 29.06.2017 tarihinde kabul edilen "Şehir Pazarlaması Açısından Marka Şehir Göstergelerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma Malatya Örneği" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

1 Dr. Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü ibrahimatillakaratas@gmail.com

2 Doç.Dr. İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bölümü

1. Giriş

Hızla gelişen dünyamızda pazarlama, kapsam olarak her geçen gün değişmekte ve genişlemektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile ekonomilerin global boyutlara ulaşması artan ürün ve markalar, var olan rekabet ortamını daha da artırmış sonuçta pazarlama bilimi daha önemli bir konuma ulaşmıştır. Bu gelişmelerin nihayetinde işletmeler, tüketiciler ile çok daha etkili bir iletişim kurma strateji ve çabasını sarf etmeye başlamıştır. Bu anlamda pazarlamanın konumu daha önemli bir hale gelmiştir. Pazarlamanın öneminin artması kapsamını da her geçen gün genişletmiştir. Pazarlama, ürün ve hizmetleri kapsamakla beraber aynı zamanda şehirleri, ülkeleri, fikirleri, bireyleri, vb. kapsar hale gelmiştir. Pazarlamanın bu değişimi ve gelişimi insanları pazarlama konusunda daha çok bilinçlendirirken beklentilerini de arttırmıştır.

Şehirler sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi açıdan planlarını geleceğe yönelik olarak programlarken, şehrin markalaşması sürecinde bu etkenler büyük bir role sahiptir. Marka haline gelmek için çaba sarf eden şehirler ekonomik, siyasi ve toplumsal değişim ve gelişmelerden çok fazla etkilendikleri için ürünlerin ve hizmetlerin markalaşmasına göre inşa edilmesi zor olsa da; marka haline gelen şehirler, şehir sakinlerinin refah düzeyinin artmasında ve ülke ekonomisinin canlanmasında büyük bir etkiye sahiptir.

Bu çalışmada Malatya ilinin seçilmesinin nedenlerinden biri Malatya'nın Türkiye'nin doğusunda yer alan stratejik öneme sahip önemli şehirlerden biri olmasıdır. Ayrıca Malatya önemli iş merkezlerinden biri olma yolunda ilerlemektedir. Tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapan Malatya, zengin bir tarihe ve zengin mutfak kültürüne sahiptir. Aynı zamanda destinasyon marka imaj çalışmalarında, Malatya'nın bu önemli değerlerinin etkin bir şekilde kullanılmadığı da düşünülmektedir.

2. Pazarlama Kavramı

Amerikan Pazarlama Birliğinin tanımına göre pazarlama "Müşteriler, paydaşlar ve genel anlamda toplum için değer oluşturulması,

iletişiminin sağlanması, ulaşım ve değişimi sağlayan örgütsel bir fonksiyon süreçler bütünüdür”(AMA,2007).

2.1. Şehir Pazarlaması Kavramı

Kotler, şehir pazarlamasını “Mevcut ve potansiyel müşterilerin zihninde şehir ile ilgili olumlu imaj oluşturularak, şehrin doğru ürün ve hizmetlerinin etkili, verimli ve kolay ulaşılabilir bir şekilde bu kişilere sunulmasıdır.” şeklinde ifade etmiştir (Kotler,1993:18). Şehir pazarlaması, dünya çapındaki global değişimin lokal seviyedeki organizasyonları derinden etkilemesi ile ortaya çıkmıştır. Şehirler bu etki ile aktif bir yarışa zorlanmışlardır. Artık şehirler daha çok turist çekmeye, daha çok fabrika, daha çok şirket ve daha çok kalifiye insana ihtiyaç duyarken ihracat için de yeni pazarlar bulmak istemektedirler (Hernández and Coronas,2009:12). Rekabet içinde olan bu şehirler birbirlerine karşı avantaj sağlamak için, değişim ve gelişmeleri takip ederek devamlı olarak bilgiyi elde etme ve onu değerlendirme sürecini yaşamaktadırlar (İçellioğlu,2014:40).

3. Şehir Pazarlamasında Hedef Kitle

Kotler'e göre mekan pazarlamasının dört hedef pazarı vardır (Kotler, vd., ,1999:90): Ziyaretçiler, Yerleşik halk ve çalışanlar, İş dünyası ve sanayi, İhracat pazarları. Chang ise eğitim için şehre gelen öğrencileri de hedef pazar grubunun değişkenleri arasına almaktadır (Chang, 2005: 260).

4. Şehir Pazarlamasının Aktörleri

Şehir pazarlamasında başarının en önemli kıstaslardan biri şehrin kim veya kimler tarafından pazarlanacağıdır. Ancak şehir pazarlamasında her türlü sorumluluğu üstlenen tek bir aktörden bahsetmek mümkün değildir. Kimi zaman yerel yöneticilerin ön planda olduğu şehir pazarlaması uygulamalarına rastlanırken, bir başka uygulamada özel sektörün öncülüğüne rastlanabilmektedir. Ancak, farklı örneklerde

farklı gruplar ön planda olsalar da her düzey grubun katkısı başarı için büyük önem taşımaktadır (Ceylan ,2010:29).

5. Marka Şehir

Ürün veya hizmetlere ait markalaşma stratejilerinin şehirler üzerinde uygulanmasıyla, şehre ve şehiriye dair her tür çıktıya değer katmak suretiyle insanların zihninde olumlu bir algı oluşumunun yolunu açmayı amaçlayan, mevcut ya da potansiyel müşteriler için çekim merkezi haline gelmek iddiasında olan şehirler tarafından yapılan faaliyetlerin göstergesidir (Kaya ve Marangoz,2014:39). Bir şehrin markalaşması, kültürel, ticari ve siyasi bakımdan şehrin tüm kaynaklarının hedef kitlenin zihninde yüksek değere dönüştürülmesini ifade etmektedir” (Avçılar ve Kara,2015:77).

6. Malatya'nın Tarihi Yapısı

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzası Bölümü'nde bulunan Malatya ili, doğuda Elazığ ve Diyarbakır, batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Sivas ve Erzincan, güneyde ise Adıyaman illeri ile sınırlanmıştır. Malatya İl Yönetim Alanı toplam olarak 12.412 km² olup bu alanın matematiksel konumu 35° 34' ve 39° 03' kuzey enlemleri ile 38° 45' ve 39° 08' doğu boylamları arasındadır. Malatya Büyükşehir sınırları; Battalgazi ve Yeşilyurt merkez ilçeleri ile birlikte toplam 13 ilçe ve bunlara bağlı mahalle yerleşmelerinden oluşmaktadır (Malatya Valiliği, 2014: 3). Malatya, Orta Asya ve Orta Doğu Mezopotamya'dan gelen ticari yolların kesişmesi ve batıya geçit veren bir durumda bulunması nedeni ile tarihin her döneminde stratejik bir öneme sahip olmuştur (Aytaç, 2015: 8).

Malatya'da ilk kent yerleşmelerinin MÖ (7000) ile MÖ (2000) yılları arasında Tohma Çayı ve Fırat kenarında (Cafer Höyük, Değirmen-tepe höyük, Piroto Höyük, İmikuşığı Höyük, Habibuşığı Höyük gibi) ortaya çıktığı görülmektedir (Tuğrulca, 2013a: 33). “Malatya” adı Romalıların bölgeye gelişine kadar bugün Aslantepe olarak bilinen yerleşke için ifade edilmiştir. Aslantepe yerleşkesi MS 100 yıllarına kadar

da ana yerleşke olarak varlığını sürdürmüştür. Romalılar miladi ilk yüzyılın içerisinde şehri bugün Battalgazi olarak bilinen Eski Malatya'ya taşımışlardır (Tuğrulca, 2013a: 29).

Şekil 1. Malatya'nın Şehirleşme Süreci Kaynak: (Tuğrulca, 2013a: 29).

Malatya, tarihi süreç içinde Bizans ve Araplar arasında birkaç defa el değiştirdikten sonra 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bizanslılar ve Araplar arasında sık sık el değiştirip harap edilen, bunun için de surlar içine alınan "Eski Malatya" bugünkü Battalgazi ilçe merkezinden, 1838 yılında şimdiki yerine (Aspuza Bağları Bölgesi) yerleşmiştir (Çiçek, 2011: 29).

7. Malatya'nın Turistik Yapısı

Zengin bir tarihsel mirası, kültürü, altyapı olanakları, ulaşım avantajı, sosyal dokusu ve dinamik ekonomisiyle Malatya ili büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. İl merkezindeki potansiyel değerlerden bir olan Arkeoloji Müzesi'nde, Aslantepe ve Karakaya Baraj Gölü altında kalan höyüklerle diğer höyüklerde yapılan kazılarda bulunan eserler sergilenmektedir. İl turizmüne büyük katkısı olan diğer turistik yerler, sinema

caddesindeki sivil mimari değeri olan ahşap Beş Konaklar, şehir meydanındaki Yeni Cami ile Bakırcılar Çarşısı, Kuru Kayısı Pazarı yabancı turistlerin alışveriş merkezi durumundadır (Malatya Valiliği,2011:162).

Malatya'nın Pütürge ilçesi Tepehan beldesi üzerinden ulaşılan Nemrut ile Eski Malatya, Aslantepe ve Arkeoloji Müzesi'nde bulunan eserler kültür turizminin, zenginlikleri olarak dikkat çekerken Sultansuyu, Karakaya Barajı ve Levent Vadisi doğa turizmi kapsamında Malatya'nın keşfedilmeyi bekleyen değerleridir. Torosların devamı olan Beydağları'nın çevrelediği Malatya'yı kıvrımlarla bölen akarsular ve dağ eteklerinden çıkan kaynak sularının bolluğu, yörede meyve bahçelerinin ve ova içerisinde yeşil bir örtünün yaygınlaşmasına sebep olmuştur. İşte Malatya'nın bu doğal güzelliği ve tarihsel dokusu, turizm açısından çekiciliğini artırmaktadır (Malatya Büyükşehir Belediyesi, 2015b: 13). Malatya'da Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan işletme belgeli tesisler(Otel) sayısı toplam on yedi olup; bunların üçü beş yıldızlı, beşi dört yıldızlı, yedisi üç yıldızlı, ikisi iki yıldızlı olup toplam 1294 oda ve 2569 yatak kapasitesine sahiptir. Aynı şekilde belediye belgeli otel sayısı 14 olup; 41 oda ve 689 yatak kapasitesine sahiptir (<http://www.malatya.gov.tr/turistik-tesisler>).

8. Malatya'nın Tarım Yapısı

Malatya'nın tarım arazilerinin %59,25'inde kuru, %40,75'inde sulu ziraat yapılmakta olup sulanan bağ-bahçe arazisinin büyük bir bölümünde kayısı yetiştiriciliği yapılmaktadır (Malatya Valiliği, 2014: 3). Tarihi kaynaklara göre Türkistan, Orta Asya ve Batı Çin bölgelerinin kayısının ana vatanı olduğu sanılmaktadır. Kaynaklarda belirtildiğine göre kayısı Büyük İskender'in doğu seferi sırasında (MÖ IV. yy.) Anadolu'ya getirilmiştir. Anadolu'da 2000 yılı aşkın bir süredir kayısı üretimi yapıldığı tahmin edilmektedir. Zamanla Malatya bu üretimde Türkiye'de ve dünyada birinci sıraya yükselmiştir (Malatya Valiliği, 2013: 12). Kayısı Malatya'da 50.000 ailenin geçim kaynağıdır. Bu, yaklaşık olarak 250.000 nüfus demek olup tüm nüfusun takriben %33'üne karşılık gelmektedir (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2014: 8).

9. Malatya'da Yaşayan Yerli Halkın Malatya'yı Marka Şehir Olarak Algılamalarına Yönelik Bir Araştırma

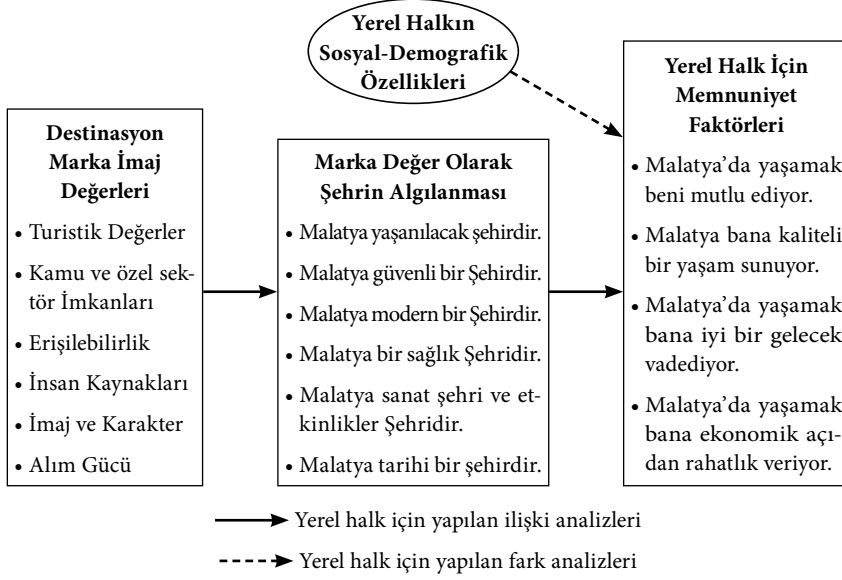
Araştırmanın konusunu Malatya'da yaşayan yerli halkın Malatya'ya yönelik marka şehir algılarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Malatya'ya yönelik marka şehir algılarını ortaya koyabilmek için Dünya Turizm Örgütü tarafından destinasyon deneyimini oluşturan faktörler olarak belirtilen marka imaj değerleri dikkate alınmıştır. Bu değerler; turistik değerler, kamu ve özel sektör olanakları, erişilebilirlik, insan kaynakları, imaj ve karakter, alım gücü faktörleridir (WTO,2007:1-2). Hipotez testlerinin ve marka şehir algılarının tespitinde Hernández ve Coronas (2009), Myagmarsuren, ve Chen, (2011), Della Corte, Sciarelli, Cascella, ve Del Gaudio'nun (2015) yapmış oldukları çalışmalardan faydalanılmıştır. Yapılan çalışmada öncelikle "marka imaj" değerlerinin önemi analiz edilip, şehri ifade eden marka algıları ile arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Şehri ifade eden marka algıları ile memnuniyet faktörleri arasındaki ilişki de aynı şekilde analiz edilmiştir. Daha sonra memnuniyet faktörleri, yerel halkın demografik özelliklerine göre fark analizi ile değerlendirilmiştir.

9.1.Araştırmanın Amacı

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren genel olarak dünyada şehirleşme oranının artması ile beraber şehrin sorunlarına çözümler üretebilmek ve hedef kitlelere dünya standartlarında hizmetler sunabilmek için farklı öneriler üzerinde durulmaktadır. Bu önerilerin en önemlilerinden biri de şehrin marka değerini oluşturmaktır. Bir şehir açısından marka olabilmek, şehri diğerlerinden farklı kılacak değerlerin bulunmasına, bu farklılıkların algıda seçiciliğe yol açacak bir şekilde iyi işlenmesine ve bir kimliğe büründürülebilmesine bağlı bulunmaktadır. Bu çalışmadaki temel amaç:

- Malatya'nın marka şehir olmasında etkili olabilecek unsurları yerel halkın algılarına göre belirlemektir. Çalışmanın alt amaçları ise:
 - Yerel halk açısından Malatya'nın marka şehir olarak algılanmasında destinasyon marka imaj değerlerinin etkilerini belirlemektir.

- Yerel halk açısından Malatya şehri ile ilgili memnuniyet algısının oluşumunda marka değer olarak şehrin algı değerlerinin etkilerini belirlemektir.
- Yerel halk açısından memnuniyet düzeylerinin sosyo-demografik özelliklere göre fark gösterip göstermediğini belirlemektir.

Şekil 2. Marka Şehir Oluşum Modeli

9.2. Problemin Tanımlanması

Çalışmada aşağıdaki ana problem sorgulanmıştır.

- Malatya hangi marka imaj algısı ile marka şehir kimliğini oluşturup şehir pazarlamasında etkin bir rol alabilir?

Ana problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

- Yerel halkın, Malatya'nın destinasyon deneyimini oluşturan marka imaj algıları ile şehri ifade eden marka algıları arasında bir ilişki var mıdır?
- Yerel halkın, şehri ifade eden marka algıları ile memnuniyet düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

- Yerel halkın, demografik özellikleri ile memnuniyet faktörleri arasında bir farklılık var mıdır?

9.3. Araştırmanın sınırları

Malatya destinasyon deneyimini oluşturan marka imaj algısı, bir destinasyonun marka şehir olmasında gerekli olan özellikler bakımından Dünya Turizm Örgütü tarafından belirtilen altı boyut çerçevesinde düşünülmüş, yazın araştırması sonucu ortaya çıkan Malatya şehrinin özellikleri dikkate alınarak 60 maddelik anket soruları oluşturulmuştur. Araştırma, Malatya ili merkez ilçelerinde (Yeşilyurt, Battalgazi) gerçekleştirilmiştir. Malatya il sınırları içindeki bütün yerleşim yerlerine ulaşmak zaman ve maliyet açısından mümkün görülmediğinden bu durum araştırma yönünden sınırlılık olarak görülebilir.

9.4. Yerel Halkın Örneklem Hacminin Tespiti ve Örneklem Yöntemi

Yerel halk araştırmasında kullanılan yöntem, Tesadüfi Örneklem Yöntemi içerisinde yer alan Alanlara Göre Örneklem Yöntemidir. Yerel halk evrenini Malatya'nın merkez iki ilçesinde (Battalgazi-Yeşilyurt) yaşayan halk oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'na ait resmi internet sitesinde (<http://www.tuik.gov.tr>) yayınlanan verilere göre; bu iki ilçenin 2015 yılı itibariyle nüfusları Battalgazi ilçesinde, 301.483 kişi, Yeşilyurt ilçesinde 294.452 kişi olarak belirlenmiştir. İki merkez ilçenin toplam nüfusu ise 595.935'dir.

Örneklem hacminin belirlenmesinde Tesadüfi Örneklem Yöntemi içerisinde yer alan Alanlara Göre Örneklem Yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemle göre ana kütleli meydana getiren birim belirli bir coğrafi alanı kapsıyorsa ana kütleli oluşturan eşit düzeydeki alt bölge örnekleri içinden bir veya birkaçı tesadüfî olarak seçildikten sonra anket uygulaması için seçilen bu alt bölge örneklerinden yine aynı şekilde bir veya birkaçının tesadüfî olarak seçilmesini temel alan bir yöntemdir (Nakip,2006:2015). Bu yöntemle göre; Battalgazi ve Yeşilyurt ilçeleri

mahallelere bölündükten sonra aynı şekilde caddelere de bölünmüştür. Mahalle ve caddelerin belirlenmesinde bütün mahalle ve sokak isimleri yazılarak önce mahalleler ardından caddelerin tespiti Basit Tesadüfi Örneklem yöntemi baz alınarak gerçekleştirilmiştir (Kurtuluş,1985:218).

Bu uygulamaya göre belirlenen mahalleler şunlardır: Tecde Mahallesi, Bostanbaşı Mahallesi Samanlı Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi, Çavuşoğlu Mahallesi, Başharık Mahallesi, Zafer Mahallesi, Yıldıztepe Mahallesi ve Bulgurlu Mahallesi olmak üzere toplam 9 mahalledir. İkinci aşamada seçilmiş olan 9 caddenin isimleri ise; Tecde Mahallesi-Yeşilyurt Caddesi, Bostanbaşı Mahallesi-Bahçelievler Caddesi, Samanlı Mahallesi-Fahri Kayahan Bulvarı, Cumhuriyet Mahallesi-100.yıl Caddesi, Çavuşoğlu Mahallesi-5.Cadde, Başharık Mahallesi-Mehmet Akif Ersoy Caddesi, Zafer Mahallesi-Sağlık Caddesi, Yıldıztepe Mahallesi-Hilaltepe Caddesi ve Bulgurlu Mahallesi-İnönü Üniversitesi'dir. Anketlerin uygulama tarihi olarak 2016 yılının Ekim ayı belirlenmiştir. Bu caddelerin tamamında bir haftalık zaman diliminde dolaşarak 18 yaş ve üstü anketi cevaplamaya gönüllü olan kişilerle anket gerçekleştirilmiştir. Örneklem yapılırken pazarlama alanında en çok kullanılan %95 güven aralığı ve %5 hata marjindeki örneklem büyüklüğü dikkate alınmıştır. Bu örneklem göre sayı literatürde 384 kişidir (Cohen vd.,2007; Burns ve Bush,2015).

Çalışmada; 400 kişinin üzerinde anket çalışması yapılması öngörülmüştür. Anketi cevaplayan 443 kişinin formları incelendiğinde; 428 kişinin verdiği cevapların usulüne uygun olduğu tespit edilip değerlendirilmiştir. Örneklem boyutu 428 kişiden oluşmuştur.

9.5. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Yöntemi ve Ölçek

Malatya'nın özellikleri de dikkate alınarak 60 maddelik bir anket oluşturulmuştur. Anket sorularında Rensis Likert'in 5'li değerlendirme modeli kullanılmıştır (<https://www.sfu.ca/~palys/Likert-1933-TheMethodOfConstructingAnAttitudeScale.pdf>). Buna göre (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum). Anketin son bölümünde ise demografik bilgilerle

ilgili sorular ve "Malatya denilince aklınıza gelen ilk üç şey nedir? Malatya'yı Türkiye'deki ve bölgedeki diğer illerden farklı kılan üç özellik nedir?" şeklinde genel sorular sorulmuştur. Anketlerin güvenilirliğini ve geçerliliğini ölçmek için çeşitli analizler yapılmış, bu analizler sonucunda anketler uygulamaya konulmuş ve veriler yüz yüze görüşme ile toplanmıştır.

Tablo1. Güvenirlilik Analizi Sonuçları

BOYUTLAR	Madde	Halk Anketi Cronbach Alpha Değerleri
Turistik Değerler	8	0,821
Kamu ve Özel Sektör İmkânları	6	0812
Erişilebilirlik	4	0,758
İnsan Kaynakları	8	0,805
İmaj ve Karakter	19	0,888
Alım Gücü	5	0,808
Marka Değer Olarak Şehrin Algılanması	6	0,862
Memnuniyet	4	0,860
TOPLAM	60	0,957

Cronbach Alpha testi sonucunda bütün değerler 0,70 değerinin üzerinde çıkmıştır. Literatüre göre 0,70 ve üzeri güvenilir olarak kabul edilmektedir.0,80 ve üzeri ise çok güvenilir olarak tanımlanmaktadır (Nakip,2006:146). Geçerlilik analizi için, kapsam geçerliliği analizinde kullanılan yöntemlerden olan Lawshe yöntemi kullanılmıştır. Her bir ölçek maddesinin "gerekli, gereksiz" ve "yararlı, yararsız" şeklinde olmak üzere değerlendirmesini yapmak için ilgili alanda uzman 12 akademisyenin görüşü alınmıştır (file:///C:/Users/HP/Downloads /Şehir-MedeniyetSemp %20SONNN %20 (2).pdf).

Uzman sayısı 12 olduğunda tabloya göre kapsam geçerlilik oranının minimum 0.56 olması gerekmektedir. Uzmanlardan elde edilen bilgilere göre hesaplanan değerlere bakıldığında 60 maddeden 12 tanesi 0,83 değerinde,1 tanesi 0,66 değerinde,47 tanesi 1,0 değerinde kapsam geçerlilik oranına sahiptir KGO değerlerinde 0,56'nın altında bir değerin olmaması anket ölçeğinin her boyutunun, Lawshe yöntemine göre kapsam geçerliliğine sahip olduğu anlamına gelmektedir (Veneziano

and Hooper (1997).Bu durum, ölçeğin kapsam olarak da geçerli olduğunu göstermektedir.

9.6. Araştırmada Kullanılan Analizler

Anket çalışması uygulanmadan önce sınırlı sayıda kişiler ile bir ön anket çalışması yapılarak olası eksiklikler tamamlandıktan sonra alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Anket tamamlandıktan sonra SPSS 17 Statistics 17.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Ölçek güvenilirliği için Cronbach Alpha, ölçek geçerliliği için ise Lawshe yöntemi kullanılmıştır. Hipotezlerin testinden önce, verilerin dağılımının normallik testine bakılması gerekir. Bunun için yapılan Kolmogorov-Semirnov testi sonucu normal dağılıma uymamaktadır ($p < 0,05$). Significant(önem) değeri 0.05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi (aralarında anlamlı bir farklılık yoktur) reddedilir. H_1 hipotezi(aralarında anlamlı bir farklılık vardır) kabul edilir.

Tablo 2. Ölçek Boyutlarının Normal Dağılıma Uygunluğu İçin Yapılan Kolmogorov-Semirnov Test Sonucu

BOYUTLAR	Kolmogorov/Semirnov(p)
Turistik Değerler	,000
Kamu ve Özel Sektör İmkânları	,000
Erişilebilirlik	,000
İnsan Kaynakları	,000
İmaj ve Karakter	,000
Alım Gücü	,000
Marka Değer Olarak Şehrin Algılanması	,000
Memnuniyet	,000

Test sonucunda ölçek boyut ortalamaları nonparametrik dağılım gösterdiğinden, ikili grupların fark analizi için Mann Whitney-U, ikiden çok grubun fark analizi için ise Kruskal

Wallis testleri kullanılmıştır. Spearman Korelasyon ise ölçüm verileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılmıştır. Her bir hipoteze göre kullanılan istatistik yöntemleri Tablo3'te verilmiştir.

Tablo 3. Hipotezlerin Testi İçin Kullanılan Analiz Yöntemleri

KORELASYON ANALİZİ	D. Sayısı	Test
H1: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj bileşenlerinin diğer boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.	6	Spearman Korelasyon
H2: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.	6	Spearman Korelasyon
HİPOTEZ		
H3: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları ,yerel halkın cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.	2	Mann Whitney-U
H4: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.	6	Kruskal Wallis
H5: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.	5	Kruskal Wallis
H6: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları,yerel halkın medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.	2	Mann Whitney-U
H7: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın aylık gelirlerine göre farklılık göstermektedir.	5	Kruskal Wallis
H8: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın mesleklerine göre farklılık göstermektedir.	8	Kruskal Wallis

9.7. Araştırmanın Hipotezleri

• *Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj bileşenlerinin diğer boyutları arasında istatistiksel ilişkiler aşağıda sıralanmıştır.*

H1: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj bileşenlerinin diğer boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H1a: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj boyutlarından "Turistik Değerler" algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H1b: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj boyutlarından “Kamu ve özel sektör İmkanları” algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H1c: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj boyutlarından “Erişilebilirlik” algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H1d: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj boyutlarından “İnsan Kaynakları” algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H1e: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj boyutlarından “İmaj ve Karakter” algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H1f: Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj boyutlarından “Alım Gücü” boyutu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

• *Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutları arasında istatistiksel ilişkiler aşağıda sıralanmıştır.*

H2: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H2a: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutlarından “Malatya yaşanılacak şehirdir” boyutu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H2b: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutlarından “Malatya güvenli bir şehirdir” boyutu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H2c: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutlarından “Malatya modern bir şehirdir” boyutu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H2d: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutlarından “Malatya bir sağlık şehirdir” boyutu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H2e: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutlarından”Malatya sanat şehri ve etkinlikler şehirdir”boyutu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H2f: Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı boyutlarından”Malatya tarihi şehirdir”boyutu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

H3: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları , Yerel halkın cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H4: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, Yerel halkın yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H5: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, Yerel halkın eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H6: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, Yerel halkın medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H7: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, Yerel halkın aylık gelirlerine göre farklılık göstermektedir.

H8: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, Yerel halkın mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

9.8. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma kapsamında yapılan anketlerden elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir.

9.8.1.Yerel Halkın Demografik Özellikleri

Yerel halk demografik bilgilerini elde etmek için katılımcının cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, aylık geliri ve mesleğinin ne olduğu soruları sorulmuştur. Sorulara verilen cevapların dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

**Tablo 4. Yerel Halkın Demografik Özelliklerine Göre
Yüzde ve Frekans Dağılımı**

	Kişi Sayısı(n)	Yüzde (%)
<i>Cinsiyet</i>		
Erkek	243	56,8
Kadın	185	43,2
Toplam	428	
<i>Yaş</i>		
18-25 yaş arası	153	35,7
26-35 yaş arası	125	29,2
36-45 yaş arası	97	22,7
46-55 yaş arası	35	8,2
56-65 yaş arası	8	1,9
66 ve üzeri	10	2,3
<i>Eğitim Durumu</i>		
İlköğretim	59	13,8
Lise	113	26,4
Üniversite	232	54,2
Yüksek Lisans	22	5,1
Doktora	2	0,5
<i>Medeni Durum</i>		
Evli	230	53,7
Bekar	198	46,3
<i>Aylık Gelir</i>		
2000'e kadar	227	53
2001-4000 arası	158	36,9
4001-6000 arası	28	6,5
6001-8000 arası	6	1,4
8001 ve yukarı	9	2,1
<i>Meslek</i>		
Ev Hanımı	35	8,1
Kamu Çalışanı	153	35,7
Esnaf	21	5,1
İş veren(Sanayi-Hizmet Sektörü)	12	2,8
Emekli	16	3,7
İşçi	44	10,2
Öğrenci	129	30,1
Diğer	18	4,2
Toplam	428	

Araştırmaya katılan yerel halkın demografik özellikleri incelendiğinde cinsiyete göre (%56,8) ile erkek, (%43,2) ile kadın katılımcılardan oluştuğu görülmüştür.

Erkek katılımcıların yüzdelik oranının biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıları yaş faktörüne göre incelediğimizde 18-35 yaş arası ankete katılan katılımcıların (%64,9) oranında genç bir çoğunluğu oluşturdukları görülmektedir.

Eğitim durumuna baktığımızda (%54,2) oranında üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Medeni duruma bakıldığında evlilerin (%53,7) bekarların ise (%46,3) oranında olduğu görülmektedir. Aylık gelire göre (%53) ile katılımcıların yarıdan biraz fazlasının 2000 TL altında olduğu görülmektedir. Mesleklere bakıldığında (%35,7) ile kamu çalışanları önde gelirken onu (%30,1) ile öğrenciler izlemektedir. Tablo 5'te yerel halkın ölçek boyutlarına verdikleri cevapların ortalamaları verilmiştir.

Tablo 5. Yerel Halkın Ölçek boyutlarına Verdikleri Cevapların Ortalama değerleri

BOYUTLAR	Yerel Halk Ortalama
Turistik Değerler	3,16
Kamu ve Özel Sektör İmkânları	2,79
Erişilebilirlik	3,39
İnsan Kaynakları	3,15
İmaj ve Karakter	3,39
Alım Gücü	2,93
Marka Değer Olarak Şehrin Algılanması	3,53
Memnuniyet	3,30

Yerel halkın destinasyon marka imaj bileşenleri, marka değer olarak şehrin algılanması ve memnuniyet boyutları incelendiğinde, en fazla puanın marka değer olarak şehrin algılanması konusunda verildiği görülmektedir. Bunu ikinci sırada erişilebilirlik ile imaj ve karakter boyutları izlemektedir. Daha sonra sırası ile memnuniyet, turistik değerler, insan kaynakları, alım gücü izlemektedir. En az katkı ise Kamu ve özel sektör imkanları boyutudur.

Tablo 6. Yerel halkın Şehri İfade Eden Marka Algı Düzeyine İlişkin Görüşleri ile Destinasyon Marka İmaj Bileşenlerinin Diğer Boyutları Arasındaki İlişki için Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları

		Marka değer olarak şehrin algılanması	Turistik değerler	Kamu ve özel sektör imkanları	Erişilebilirlik	İnsan kaynakları	İmaj ve karakter	Alım gücü
Marka değer olarak şehrin algılanması	r	1,000	,492	,475	,421	,538	,714	,405
	p		,000	,000	,000	,000	,000	,000
Turistik değerler	r	,492	1,000	,559	,329	,495	,616	,314
	p	,000		,000	,000	,000	,000	,000
Kamu ve özel sektör imkanları	r	,475	,559	1,000	,469	,609	,655	,446
	p	,000	,000		,000	,000	,000	,000
Erişilebilirlik	r	,421	,329	,469	1,000	,495	,485	,446
	p	,000	,000	,000		,000	,000	,000
İnsan kaynakları	r	,538	,495	,609	,495	1,000	,671	,400
	p	,000	,000	,000	,000		,000	,000
İmaj ve karakter	r	,714	,616	,655	,485	,671	1,000	,432
	p	,000	,000	,000	,000	,000		,000
Alım gücü	r	,405	,314	,446	,446	,400	,432	1,000
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

Tabloda görüldüğü gibi, yerel halkın marka değer olarak şehrin algılanması düzeyleri ile destinasyon marka imaj boyutları arasındaki ilişki istatistiksel anlamda pozitif yönlü ve anlamlıdır ($p < 0,01$). İlişki katsayılarına bakıldığında, bu ilişki en çok imaj ve karakter boyutunda görülürken, en az ilişkinin alım gücü boyutu ile olduğu görülmektedir. Algılanma düzeylerini daha detaylı olarak Tablo 7.'de görmek mümkündür.

Tablo 7. Yerel halkın Şehri İfade Eden Marka Algı Düzeyine İlişkin Görüşleri ile Destinasyon Marka İmaj Bileşenlerinin Diğer Boyutları Arasındaki İlişki için Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçlarının Önem Sıralaması

Boyutlar	r	p	Sıralama
İmaj ve Karakter	,714	,000	1
İnsan Kaynakları	,538	,000	2
Turistik Değerler	,492	,000	3
Kamu ve Özel Sektör İmkânları	,475	,000	4
Erişilebilirlik	,421	,000	5
Alım Gücü	,405	,000	6

Tablodan da görüldüğü gibi, yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyine ilişkin görüşlerinin olumlu olmasında en fazla etken olan boyut imaj ve karakterdir. Bunu insan kaynakları, turistik değerler, kamu ve özel sektör imkanları, erişilebilirlik ve alım gücü izlemektedir. Tabloya göre yerli halkın şehri ifade eden marka algı düzeyini olumlu algılamaları yani Malatya şehrini bir marka olarak ifade edebilmeleri için, özellikle imaj ve karakter boyutundaki konularda çalışmalar yapılabilir.

İmaj ve karakter boyutunu oluşturan ve anket katılımcıları tarafından en düşük değerleri alan Malatya'daki turist rehberliği hizmetleri yeterli ve tatminkârdır maddesi ile Malatya'daki sivil toplum örgütleri sosyal ve kültürel gelişmelere yeteri kadar katkıda bulunmaktadır maddeleri başta olmak üzere ilgili bütün maddeler etkin bir şekilde güçlendirilmelidir. Ayrıca yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyine ilişkin görüşlerinin olumlu olmasında en az öneme sahip olan boyut alım gücü boyutudur. Bu boyutu güçlendirmek için özellikle şehir içi ulaşım ücretleri ve konaklama tesislerinin ücretleri ile ilgili daha etkin çalışmalar yapılabilir.

Tablo 8. Yerel halkın Memnuniyet Düzeyine İlişkin Görüşleri ile Şehri İfade Eden Marka Algı Düzeyine İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki için Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları

		Memnuniyet Algılaması	Malatya yaşanılacak şehirdir	Malatya güvenli bir şehirdir	Malatya modern bir şehirdir	Malatya bir sağlık şehridir	Malatya sanat şehri /etkinlikler şehridir	Malatya tarihi bir şehirdir
Memnuniyet Algılaması	r	1,000	,625	,528	,601	,525	,564	,378
	p		,000	,000	,000	,000	,000	,000
Malatya yaşanılacak şehirdir	r	,625	1,000	,738	,647	,607	,461	,415
	p	,000		,000	,000	,000	,000	,000
Malatya güvenli bir şehirdir	r	,528	,738	1,000	,651	,580	,425	,363
	p	,000	,000		,000	,000	,000	,000
Malatya modern bir şehirdir	r	,601	,647	,651	1,000	,644	,552	,431
	p	,000	,000	,000		,000	,000	,000
Malatya bir sağlık şehridir	r	,525	,607	,580	,644	1,000	,521	,399
	p	,000	,000	,000	,000		,000	,000
Malatya sanat şehri / etkinlikler şehridir	r	,564	,461	,425	,552	,521	1,000	,522
	p	,000	,000	,000	,000	,000		,000
Malatya tarihi bir şehirdir	r	,378	,415	,363	,431	,399	,428	1,000
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	

Tablodan da görüldüğü gibi, yerel halkın memnuniyet düzeyine ilişkin görüşleri ile marka değer olarak şehrin algılanması arasındaki ilişki istatistiksel anlamda pozitif yönlü ve anlamlıdır ($p < 0,01$). Memnuniyet faktörünü en fazla olumlu yönde “Malatya yaşanılacak şehirdir” maddesi (0,625) etkilemektedir. En az etkileyen faktör ise “Malatya tarihi bir şehirdir”(378) maddesidir. Malatya tarihi değerlere sahip bir şehir olmakla beraber bu tarihi değerlere sahip çıkılması, var olan eserlerin aslına uygun bir şekilde restore edilmesi, etkin bir şekilde tanıtımının yapılması vb. etkinlikler ile yerel halkın memnuniyet düzeyinin yükseltilmesi çalışmaları yapılabilir.

Tablo 9. Yerel halkın Memnuniyet Düzeyine İlişkin Görüşleri ile Şehri İfade Eden Marka Algı Düzeyine İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki İçin Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçlarının Önem Sıralaması

Boyutlar	r	p	Sıralama
Malatya yaşanılacak şehirdir	,625	,000	1
Malatya modern bir şehirdir	,601	,000	2
Malatya sanat şehri /etkinlikler şehridir	,564	,000	3
Malatya güvenli bir şehirdir	,528	,000	4
Malatya bir sağlık şehridir	,525	,000	5
Malatya tarihi bir şehirdir	,378	,000	6

H3: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın cinsiyet faktörüne göre farklılık göstermektedir.

Tablo 10. Yerel halkın Malatya ile İlgili Memnuniyet Faktör Algısının Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımına İlişkin Fark Analizi Sonuçları.

BOYUT	Erkek	Kadın	Z	p
Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları	3,24	3,38	-1,402	0,161

Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algılarının, yerel halkın cinsiyetlerine göre değerlendirilmesinde ($p > 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H4: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 11. Yerel halkın Malatya ile İlgili Memnuniyet Faktör Algısının Yaş Gruplarına Göre Dağılımına İlişkin Fark Analizi Sonuçları.

BOYUT	18-25	26-35	36-45	46-55	56-65	66 ve üzeri	X2	p
Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları	3,12	3,24	3,55	3,35	3,75	3,97	16,560	0,005

Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın yaş gruplarına göre değerlendirilmesinde ($p < 0,05$) olduğundan anlamlı bir farklılık vardır. Özellikle 55 yaş ve üstü yerel halkın memnuniyet düzeyinin gittikçe arttığını söyleyebiliriz. Memnuniyet seviyesi düşük olan 18-35 yaş arası genç nüfusa yönelik gelecekle ilgili beklentilere cevap verebilecek çalışmalar yapılabilirse halkın memnuniyet seviyesi genel anlamda daha fazla artabilir.

H5: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 12. Yerel halkın Malatya ile İlgili Memnuniyet Faktör Algısının Yerel Halkın Eğitim Durumlarına Göre Dağılımına İlişkin Fark Analizi Sonuçları.

BOYUT	ilköğretim	lise	üniversite	Yüksek lisans	doktora	X2	P
Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları	3,63	3,39	3,16	3,37	4,25	12,89	0,012

Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın eğitim durumlarına göre değerlendirilmesinde ($p < 0,05$) olduğundan anlamlı bir farklılık vardır. Doktora düzeyindeki eğitim seviyesi dışında (2 kişi) genel bir değerlendirme yapılırsa, yerel halkın eğitim seviyesi arttıkça Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları düşmektedir. Genel olarak yerel halkın memnuniyet seviyesini arttırmak için eğitim seviyesi yüksek olanlara(lisans) yönelik çalışmalar yapılabilir.

H6: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 13. Yerel halkın Malatya ile İlgili Memnuniyet Faktör Algısının Yerel Halkın Medeni Durumlarına Göre Dağılımına İlişkin Fark Analizi Sonuçları.

BOYUT	Evli	Bekar	Z	p
Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları	3,45	3,12	-3,315	0,001

Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları ile yerel halkın medeni halleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Bekâr olan insanların memnuniyet düzeyleri daha düşük olduğundan bu gruba yönelik faaliyetlerin arttırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir.

H7: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın aylık gelirlerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo14. Yerel halkın Malatya ile İlgili Memnuniyet Faktör Algısının Yerel Halkın Aylık Gelirlerine Göre Dağılımına İlişkin Fark Analizi Sonuçları.

BOYUT	2000'e kadar	2001-4000	4001-6000	6001-8000	8001 ve üzeri	X2	p
Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları	3,31	3,33	3,10	3,62	2,86	2,485	0,647

Yerel halk Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, aylık gelirlerine göre değerlendirildiğinde ($p > 0,05$) olduğu için anlamlı bir farklılık yoktur.

H8: Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 15. Yerel halkın Malatya ile İlgili Memnuniyet Faktör Algısının Yerel Halkın Mesleklerine Göre Dağılımına İlişkin Fark Analizi Sonuçları.

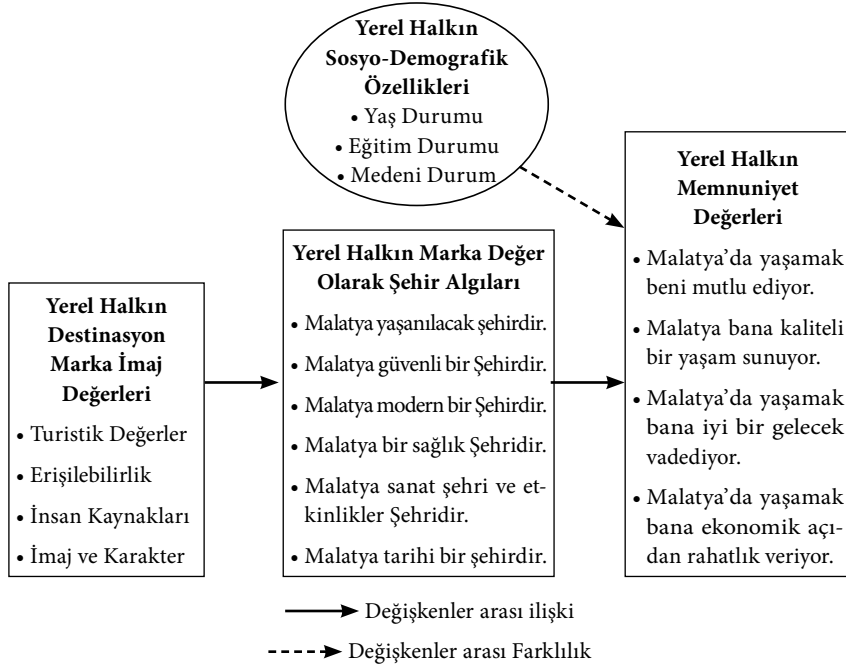
BOYUT	Ev hanımı	Kamu çalışanı	Esnaf	İşveren	Emekli	İşçi	Öğrenci	Diğer	X2	P
Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları	3,77	3,29	3,38	3,50	3,62	3,28	3,16	3,05	13,643	0,058

Malatya ile ilgili memnuniyet faktör algıları, yerel halkın mesleklerine göre değerlendirildiğinde ($p > 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 16. Yerel Halk İçin Oluşturulan Hipotezlerin Araştırma Sonuçları

HİPOTEZLER	SONUÇ
H1. Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj değerleri arasında ilişki vardır.	
H1.1. Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj değerlerinden “Turistik Değerler” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H1.2. Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj değerlerinden “Kamu ve özel sektör İmkanları” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Reddedilmiştir
H1.3. Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj değerlerinden “Erişilebilirlik” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H1.4. Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj değerlerinden “İnsan Kaynakları” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H1.5. Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj değerlerinden “İmaj ve Karakter” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H1.6. Yerel halkın şehri ifade eden marka algı düzeyleriyle, destinasyon marka imaj değerlerinden “Alım Gücü” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Reddedilmiştir
H2. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerleri arasında ilişki vardır.	
H2.1. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerlerinden “Malatya yaşanılacak şehirdir” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H2.2. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerlerinden “Malatya güvenli bir şehirdir” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H2.3. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerlerinden “Malatya modern bir şehirdir” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H2.4. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerlerinden “Malatya bir sağlık şehirdir” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir

H2.5. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerlerinden “Malatya sanat şehri ve etkinlikler şehirdir” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H2.6. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerlerinden “Malatya tarihi şehirdir” boyutu algıları arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H5. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerleri, sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.	
H5.1. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerleri, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.	Reddedilmiştir
H5.2. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerleri, yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul Edilmiştir
H5.3. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerleri, eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul Edilmiştir
H5.4. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerleri, medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul Edilmiştir
H5.5. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerleri, aylık gelirlerine göre farklılık göstermektedir.	Reddedilmiştir
H5.6. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerleri, mesleklerine göre farklılık göstermektedir.	Reddedilmiştir

Şekil 3. Yerel Halk İçin Doğrulanmış Olan Marka Şehir Oluşum Modeli

Yerel halk için oluşturulan hipotezlerin araştırma sonuçlarına bakıldığında destinasyon marka imaj değerlerinden dört tanesi kabul edilmiş, ikisi ise reddedilmiştir. Yerel halkın memnuniyet düzeyleriyle, şehri ifade eden marka algı değerleri arasında ilişki ile ilgili altı hipotezin tamamı kabul edilmiştir. Yerel halkın Malatya ile ilgili memnuniyet algı değerlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre farklılıkları ile ilgili altı maddenin üçü kabul edilmiş, diğer üçü ise reddedilmiştir. Bu duruma göre yerel halk için doğrulanmış olan marka şehir oluşum modeli şekil 3'te ifade edildiği gibidir.

Açık Uçlu Soruların Değerlendirilmesi

Araştırma veri anketi hazırlanırken yerel halka Malatya denilince sırası ile akla gelen ilk üç şeyin ne olduğu ve Malatya'yı bölgedeki diğer illerden farklı kılan ilk üç şeyin ne olduğu sorusu sorulmuştur.

Analiz sonucunda yerel halka göre, Malatya denilince ilk sırada akla gelen özellik kayısı (%82,1), ikinci sırada yemek(%8,7) üçüncü sırada ise misafirperverlik (%7,4) olmuştur. Anket sonuçlarında da görüldüğü gibi günlük yaşam içinde kayısı Malatya ile bütünleşmiş bir yapıya sahiptir. Kayısı, sadece Malatya için değil ülkemiz ve dünya ticareti açısından da büyük bir öneme sahiptir. Bundan dolayı kayısı, üreticisi, perakendecisi, toptancısı ve ihracatçısı ile bir bütün olarak ele alınarak sorunların üstesinden gelinmeli; özel, resmi ve sivil toplum kuruluşları desteği ile sektörün gelişmesi için çaba sarf edilmelidir. Ülke içinde ve dışında tanıtım faaliyetlerine hız verilmelidir.

Malatya denilince ikinci sırada akla gelen özellik gastronomidir. Gastronomi(yemek) bugün önemi gittikçe artan bir sektör haline gelmiştir. Yapılan ankette yerel halkın ikinci sırada yemek faktörünü ifade etmesi Malatya için büyük bir önem arz etmektedir. Günümüze kadar Malatya denilince akla sadece kayısı gelmekte idi. Ama bu anket sonuçları gastronomi faktörünün de Malatya için gittikçe önem arz eden bir unsur olduğunu ifade etmektedir. Malatya'nın yerel yemekleri (çorbaları, et yemekleri, köfteleri, içecekleri vb.) ile ilgili yapılacak olan çalışmalar, yöreye ait bazı yemeklerin tescil ettirilmesini sağlayabilecek

ve zengin bir mutfak kültürünün de ortaya çıkmasına vesile olacaktır. Oteller, lokantalar, mesire yerleri gibi gastronomi kültürünün yaygın olduğu mekânlarda yöresel yemeklerin yapılmasının teşvik edilmesi, Malatya'nın yöresel yemekleri ile de adının anılmasını sağlayacaktır.

Yapılan ankette yerel halk, üçüncü sırada Malatya'nın misafirperver özelliğini ifade etmiştir. Bu özellik Malatya halkının hoşgörü, saygı ve sevgi gibi erdemlere fazlası ile sahip olduğunu göstermektedir. Yerel halk için Malatya'nın farkındalık oluşturan en önemli özelliğinin kayısı olması şehrin konumlandırılmasında büyük bir öneme sahiptir. Yeter ki bu konumlandırma şehrin paydaşlarının zihninde özel bir yere sahip olsun.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu çalışmada, şehri ifade eden marka algılarının oluşumu ile destinasyon marka imaj değerleri arasındaki ilişki Malatya halkı açısından analiz edilmiştir. Ardından şehri ifade eden marka algıları ile memnuniyet düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Son olarak da memnuniyet faktörünün yerel halkın demografik özelliklerine göre nasıl algılandığı analizi yapılmıştır.

Anket çalışmasına katılan yerel halkın demografik yapısı analiz edildiğinde büyük bir kısmının 18 ile 45 yaş aralığında (%87,6), üniversite ve daha üst düzeyde eğitim aldığı (%60), medeni durum ve cinsiyet olarak ortalama bir dağılım gösterdiği, aylık gelir olarak katılımcıların yarısından biraz fazlasının ortalama düzeyin altında (%53) bir gelire sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada yerel halkın marka değer olarak şehrin algılanma düzeyleri ile destinasyon marka imaj boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Korelasyon analiz sonuçları incelendiğinde yerel halkın, marka değer olarak şehri algılamalarında en fazla ilişkinin imaj ve karakter boyutu ile olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla insan kaynakları, turistik değerler, kamu-özel sektör imkânları, erişilebilirlik ve alım gücü boyutu izlemektedir.

Araştırmada yerel halkın memnuniyet düzeyleri ile marka değer olarak şehrin algılanması arasındaki ilişki de incelenmiştir. Korelasyon analiz sonuçları incelendiğinde yerel halkın, memnuniyet faktörünü olumlu yönde en fazla ‘Malatya yaşanılacak şehirdir’ maddesi etkilemektedir. Bunu sırası ile Malatya modern bir şehirdir, Malatya sanat şehri/etkinlikler şehridir, Malatya güvenli bir şehirdir, Malatya bir sağlık şehridir ve Malatya tarihi bir şehirdir boyutu izlemektedir.

Genel olarak yerel halkın, Malatya şehri ile ilgili memnuniyet düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde yaş, eğitim ve medeni durumun etkisinin olduğu görülmektedir. Bu durumda evli, ileri yaşta olan, eğitim seviyesi ilköğretim, lise, yüksek lisans ve doktora seviyesinde olan insanların şehir ile ilgili memnuniyet düzeyleri daha fazladır. Bekâr ve daha genç yaşta olan eğitim seviyesi lisans düzeyinde olan insanların şehir ile ilgili memnuniyet seviyeleri daha düşüktür. Bu nedenle Malatya şehri ile ilgili memnuniyet düzeyinin halk arasında genel olarak yükseltilmesi için, bekâr ve daha genç yaşta olan eğitim seviyesi lisans düzeyinde olan insanların da şehir ile ilgili memnuniyet seviyelerini yükseltecek çalışmalar yapılmalıdır.

Son dönemlerde şehir pazarlaması ile ilgili birçok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmalardan biri de Nalan Albuz’un “Destinasyon Marka İmaj Algısı: Gaziantep Örneği” başlığını taşıyan doktora tez araştırmasıdır (Albuz, 2015:124-126). Çalışmada Gaziantep’te ikamet eden yerel halk ile Gaziantep’i ziyarete gelen yerli turistlerin Gaziantep’in destinasyon marka imajı ile ilgili düşüncelerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç için yapılan araştırmada 510 yerli turist ile 884 yerel halka yönelik anket çalışması yapılmıştır. Yerel halka yönelik yapılan araştırmada daha düşük gelire sahip olan katılımcılar, kadınlar ve daha yaşlı olan katılımcılar ilin destinasyon marka imaj değerlerine göre daha çok memnun olan kesimlerdir.

Gaziantep ile ilgili yapılan “Destinasyon Marka İmaj Algısı” çalışma sonuçları ile Malatya ile ilgili yapılan çalışmayı kıyasladığımızda bir çok açıdan benzerlik vardır. Her iki şehrin yerel halkının memnuniyet ortak paydası baz alındığında; ileri yaşta olanların, eğitim seviyesi

nispeten daha düşük olanların ve kadınların, memnuniyet seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Malatya'nın şehir pazarlaması açısından değerlendirildiği çalışma ile Nalan Albuz'un Gaziantep ile ilgili yaptığı "Destinasyon Marka İmaj Algısı" isimli çalışma sonuçları dikkate alındığında, Malatya'nın marka şehir olarak, şehir pazarlaması açısından iddialı olması için aşağıdaki tavsiyeler söylenebilir.

- Şehir pazarlaması sürecini baştan sona yönetecek ve sürekli geliştirecek danışma ve koordinasyon kurulu oluşturulabilir. Bu kurulun içinde başta Malatya büyükşehir belediyesi olmak üzere merkez ilçe belediyeleri ve diğer ilçe belediyeleri, valilik, üniversite, sivil toplum kuruluşları ve ilgili kuruluşların oda temsilcileri vb. olabilir.

- Şehrin pazarlamasında, şehir varlıkları, şehir kimliği, şehir imajı, şehrin konumlandırılması gibi kavramlar bir bütün olarak ele alınarak yeni stratejiler geliştirilebilir. Bu amaçla tanıtım ve bilinçlendirme programları ilgili kuruluşlar tarafından yapılabilir.

- Şehrin konumlandırılmasında 'kayısı' büyük bir faktördür. Önemli olan kayısının şehrin tüm paydaşları tarafından sahiplenilecek şekilde zihinlere yerleştirilecek bir çalışmanın yapılmasıdır.

- Araştırma sonuçları sağlık, kongre ve gastronomi turizmi gibi alanların yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir. Şehrin pazarlanması sürecinde araştırma sonuçlarından da yararlanılarak, özellikle bu alanların da içinde olduğu yeni bir destinasyon imaj çalışması yapılabilir.

- Araştırma sonucuna göre içinde kayısı, yaşanılacak şehir, güvenli şehir ve modern şehir temalarının işleneceği her kesim tarafından benimsenecek bir logo tasarımı ve slogan geliştirilebilir. Malatya'nın marka şehir algısını olumlu yönde en fazla etkileyen bu unsurlar şehir ile ilgili yapılacak olan ulusal ve uluslararası etkinliklerde yoğun bir şekilde kullanılabilir.

- Şehir pazarlaması ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılar, başarıya ulaşmak için çalışma yaptıkları destinasyonun (mekan, şehir, ülke, vb.) benzer destinasyonlardan farklı olan kendine has özelliklerini tespit ederek, şehrin konumlandırmasını, reklam ve tanıtımını bu özelliklere göre yapmaları halinde daha başarılı olabilirler.

Kaynakça

- ALBUZ Nalan (2015), **Destinasyon Marka İmaj Algısı:Gaziantep Örneği** , Doktora Tezi,İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Malatya.
- (AMA). **American marketing Association** (2007), What is the definition of Marketing? <http://appserver.marketingpower.com/supporttrio/index.php?action=kb&article=4>. ErişimTarihi:03.01.2016
- AVCILAR M.Yüksel ve KARA Ergün, (2015), “**Şehir Markası Kavramı ve Marka Şehir Yaratma Stratejilerine Yönelik Literatür İncelemesi**” ,Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi,Bahar (34) s.76-94.
- AYTAÇ İsmail, (2015), **Geleneksel Malatya Evleri Envanteri**, (1.Baskı),- Malatya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.Yayını.
- BURNS C.Alvin ve BUSH F.Ronald, (2015), **Pazarlama Araştırması**,7. Baskı,Çeviri Editörü: Fatma Demirci Orel, Nobel Yayınları,Ankara.
- CEYLAN H. Hüseyin (2010), **Yerel Kalkınma ve Rekabet Aracı Olarak Şehir Pazarlamasında Yatırımcıların Yatırım Destinasyon Tercih Yapılarının Belirlenmesi ve Uşak Tekstil Sektöründe Bir Uygulama**, Afyon Kocatepe Üniversitesi,.
- CHANG, L. C. (2005). “**The Study of Subculture and Consumer Behavior: An Example of Taiwanese University Students’ Consumption Culture**”, Journal of American Academy of Business, Vol: 7, No: 2, 258-264.
- COHEN,Loise, LAWRENCE Manion, KEİTH Morrison, (2007) **Research Methods in Education**,(1.Baskı) Routledge,New York.
- ÇİÇEK Arif, (2011), “**Malatya’da Meslek Yapısı ve Sosyal Hareketlilik**” Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Malatya.
- DELLA Corte, V.,SCIARELLİ, M., CASCELLA, C., ve DEL GAUDİO, G. (2015), “**Customer satisfaction in tourist destination: The case of tourism offer in the city of Naples**” *Journal of Investment and*

Management 4(1-1), ss.39-50, https://www.researchgate.net/profile/Valentina_Corte/publication/273757514, Erişim Tarihi: 03.09.2016

GÖK Ayda ve TUNA Hakan, (2013), “**Turizm Pazarlaması Açısından Malatya İlinin Potansiyelinin Belirlenmesi**”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi C.15 (24),3

HERNANDEZ M. Gascó ve CORONAS T., Torres, (2009), *Information Communication Technologies and City Marketing* , (1.Baskı) ,Information Science Reference, New York.

İÇELLİOĞLU Cansu Şarkaya, (2014), **Kent Turizmi ve Marka Kentler:- Turizm Potansiyeli Açısından İstanbul'un Swot Analizi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (1) 37-55.

KAYA Funda ve MARANGOZ Mehmet,(2014), “**Marka Şehirlerin Ticari Kimlik Belirleyicileri**”, Journal of Management, Marketing and Logistics ,Volume.1, (1) 37-47.

KOTLER, P., I. REİN, H.D. HAİDER, (1993). **Marketing Places: Attracting Investment, Industry, and Tourism to Cities, Regions and Nations**, New York: The Free Press.

KOTLER, P. , C. APLUND, I. REİN ve D. HAİDER, (1999). **Marketing Places Europe: How to Attract Investments, Industries, Residents and Visitors to Cities, Communities, Regions and Nations in Europe**. New York: Financial Times Prentice-Hall

LIKERT, R. (1967). The method of constructing and attitude scale. *Methods and Techniques in Business Research*, 54.<https://www.sfu.ca/~palys/Likert-1933-TheMethodOfConstructingAnAttitudeScale.pdf>. Erişim Tarihi: 12.02. 2016.

MALATYA BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYESİ, (2015b), **Stratejik Plan 2015-2019**, Malatya Büyük Şehir Belediyesi Yayını, Malatya,.

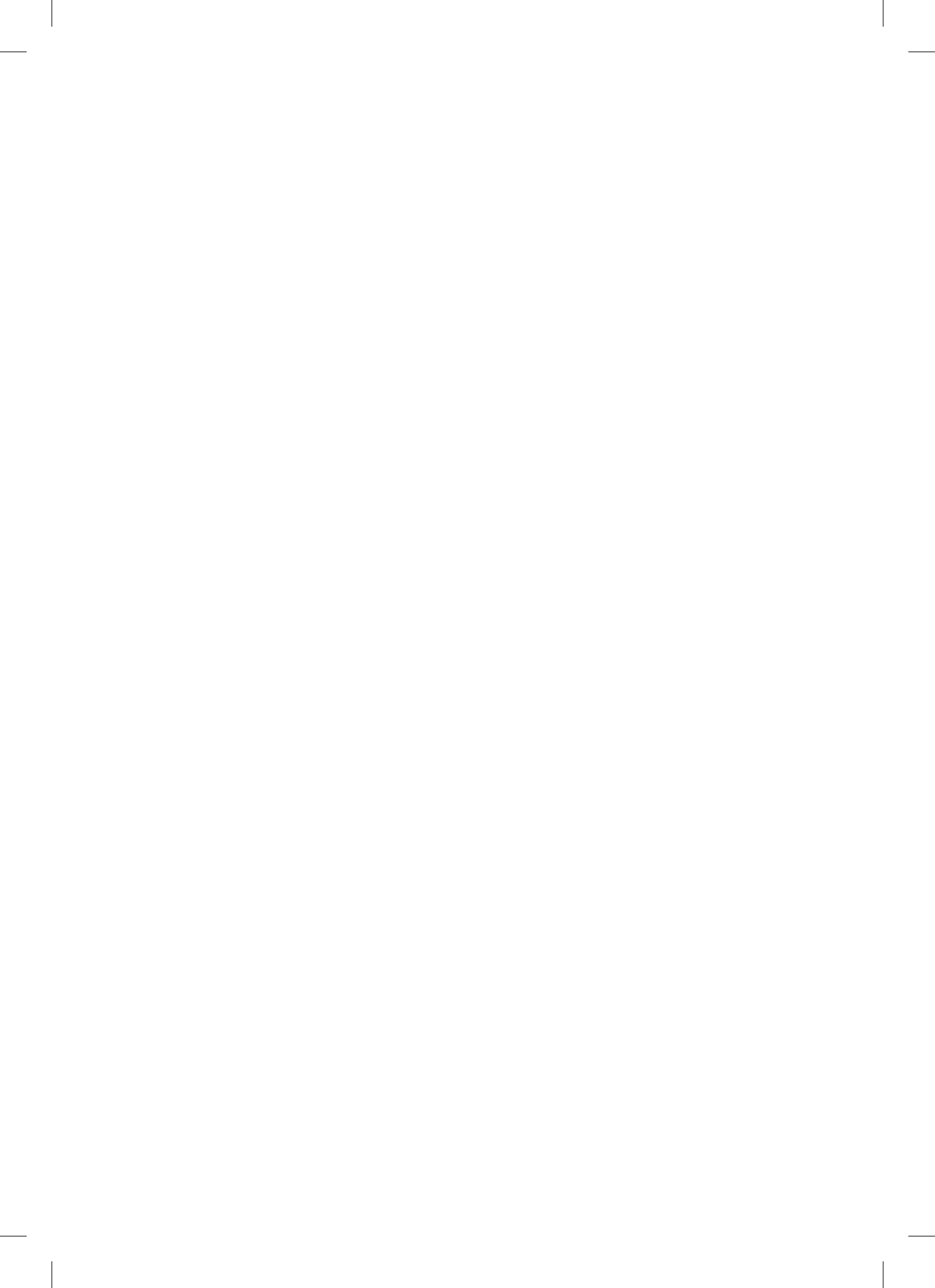
MALATYA TİCARET ODASI,(2014), **Stratejik Plan(2014-2017)**, <http://www.malatyatso.org.tr/assets/images/oda/sp2.pdf>. Erişim Tarihi:03.04.2016

- MALATYA VALİLİĞİ, (2014), İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Birifing Dosyası, Malatya Valiliği Yayını, Malatya. <http://malatya.tarim.gov.tr/Menu/16/Faaliyetlerimiz>. Erişim tarihi: 03.05.2016
- MALATYA VALİLİĞİ, İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, (2011), **Malatya İl Çevre Durum Raporu**, Malatya,. http://www.csb.gov.tr/turkce/dosya/ced/icdr2011/malatya_icdr2011.pdf. Erişim Tarihi:02.03.2016
- MALATYA VALİLİĞİ, Malatya Kent Rehberi (2013), **Malatya Kayısı**, Malatya Valiliği Yayını, Malatya.
- NAKİP Mahir, (2006),”**Pazarlama Araştırmaları**”, (2.Basım), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- MYAGMARSUREN, O., ve CHEN, C. F. (2011), “ **Exploring relationships between destination brand equity, satisfaction, and destination loyalty: A case study of Mongolia**”, *Journal of Tourism, Hospitality ve Culinary Arts*, 3(2), ss. 81-94.
- TUĞRULCA Orhan, **Malatya Tarih Kent ve Kültür(Neolitik Dönemden Osmanlı Dönemine Kadar MÖ:7000-MS:1300)**, (1.Baskı),- Malatya Belediyesi Kültür Yayınları,İstanbul,2013a.
- TUİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2015.” <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507>, Erişim Tarihi:17.04.2016.
- VENEZIANO,Louis and HOOPER, Jacqueline (1997), **A Method for Quantifying Content Validity of Health Related**,*American Journal of Health Behavior*, 21(1),67-70.
- WORLD TOURİSM ORGANİZATİON (WTO),2007. **A Practical Guid to Tourism Destination Management**, *World Tourism Organization,Calle Capitan Haya,Madrid,Spain,ISBN 978-92-844-1234-3*. <http://www.malatya.gov.tr/turistik-tesisler>.Erişim Tarihi:15.03.2016
- file:///C:/Users/HP/Downloads/SehirMedeniyetSemp%20SONNN%20(2).pdf Erişim Tarihi:11.02.2016

Evaluation of Malatya by Local People in terms of City Marketing Abstract

Today, most of the people live in cities. This situation brings with it a number of problems. It is very important to solve the problems, build wealthy and livable cities. It is inevitable that the administration of the cities should be done professionally in order to achieve this. The city's stakeholders (managers, local people, sights, business world, students, etc.) will play a big role as they embrace marketing cultures in the formation of glamor-centered cities of the future and act in common minds in the value of the city. Malatya, which has a cultural and historical heritage of thousands of years and is in a strategic position with its geographical reputation, is proud to become a brand city with its riches. In order to achieve this, city stakeholders who hold the values of the city must be able to sustain, long-term efforts towards this common goal.

Key words: Brand City, City Marketing, Destination Brand Image.

Türkiye’de Etnik Temelli Sorunlar Karşısında Erbakan’ın Toplumsal Barış Anlayışı

Bekir GÜNDOĞMUŞ¹

Özet

Mekansal yakınlaşmanın yaşandığı modern dönemde toplumsal ayrışma kaynaklarından birisi olarak görülen etnik farklılıklar çeşitli müdahalelere maruz bırakıldığında sosyo-kültürel ve siyasal kırılmalara neden olabilmektedir. Nitekim Batı merkezli düşünülen ve tek tipleştirici kimliği öne çıkartılan uluslaşma süreci Türkiye’de etnik temelli sorunları da beraberinde getirmiştir. Ancak bu sorun farklı etnik gruplar arasında yaşanan bir çatışma haline değil sistemsel bir probleme işaret etmektedir. Bu nedenle sorunun çözümüne yönelik tekliflerin aynı zamanda alternatif sistem önerilerini de içermesi kaçınılmaz olmaktadır.

Bu çalışmada yakın dönem Türk siyasal hayatında önemli bir konuma sahip olan Necmettin Erbakan’ın Türkiye’deki etnik temelli sorunlara yönelik yaklaşımı ve sistem önerileri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erbakan, Toplumsal Barış, Etnik Sorun, Milli Görüş

1 Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, bgundogmus@sirnak.edu.tr

Giriş

Yaratılışı itibariyle sosyal bir varlık olan insan, bu özelliğinden ötürü toplumsal yaşama uyarlı olmakta, ötekiyle yardımlaşmaya ihtiyaç hissetmektedir. Bu durum insanlar arasında işbölümünü, iletişimi ve bir arada yaşamayı zorunlu kılmaktadır. Toplumsal düzen ihtiyacı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira birbirinden farklı dillere, renklere, kültürlere sahip olan insanlar arasında uyumun koordinesi ve kontrolü sağlanmak durumundadır. Bu sebepten ötürü, tarih boyunca dinlerin ve oluşturulan ideolojilerin temel odak noktasında alternatif toplumsal düzen tasavvuru bulunmaktadır.

Mevcut dünya düzeni ele alındığında, Batı merkezli toplumsal düzen anlayışının belirgin düzeyde egemen olduğu görülmektedir. Seküler temel üzerine oturtulan bu anlayış, Batı'nın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği aşamaları ve elde ettiği tecrübeleri içermektedir. Dolayısıyla Batı'nın kendi iç dinamiklerinin bir tercihi konumundadır. Ne var ki, Batı'ya özgü olan bu anlayış, evrensel değerler manzumesi olarak tüm dünyaya ihraç edilmeye çalışılmaktadır ki, problem de burada ortaya çıkmaktadır.

İki dünya savaşına tanıklık eden yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkan uluslaşma eğilimi, Türkiye açısından bunun en yakın örneklerinden birisidir. Avrupa ülkelerinde yürürlüğe konan ulus-devlet modeli ile toplumun standardizasyonu, homojenleştirilmesi amaçlanmış, bu manada tek bir etnik kimlik altında merkezileştirme çabasına girilmiştir. Bugünden bakıldığında bu çabanın başarılı olduğunu söylemek pek de mümkün görünmemekle birlikte, Türkiye gibi ihraç edilen ülkeler nezdinde değerlendirildiğinde mukallit ülkelerin çeşitli kronik sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Zira yapay toplumsal düzen çerçevesinde şekillenen bu ülkeler gelişen şartlar karşısında ihtiyaç hissedilen yenilenme ve rehabiliteyi yapabilecek bütünlüğü sağlayamamaktadır. Çünkü ulus devlet modelinin tek tipleştirici tutumu bütünün parçalanmasına, farklılıkların ayrışma kaynağı olmasına neden olabilmektedir.

Osmanlı bakiyesi Türkiye Cumhuriyeti’nde de bu manada bir sürecin yaşandığı görülmektedir. Ulusal kurtuluş mücadelesi sonrası şekillenen yeni düzen, egemen konumda görülen Batı’nın normlarına uyumlu kılınmaya çalışılmıştır. Modernleşme adımlarıyla yürütülen bu aşamada toplum, tepeden inmeci bir yöntemle, belirli kalıpların içerisine sokulmak istenmiştir. Tabansal destekten yoksun bu politik tutum, yöneten-yönetilen ilişkisinde yabancılaşma ve dışlanma duygularını besleyerek ayrıştırıcı niteliğe bürünmüştür.

Toplumsal ayrışma kaynaklarından birisi olarak görülen etnik/etnisite temelli sorunlar, Türkiye’de tedrici olarak 1950 sonrası politik alana taşınmaya çalışılsa da, bu süreçte yeterli temsilin sağlanamadığı görülmektedir. 1980’li yıllarda ise etnik temelli sorun, Güneydoğu Anadolu’da terör eylemleriyle şiddete dönüşmeye başlamıştır. Güvenlik ekseninde yürütülen terörle mücadele sürecinin neticesinde de sorunun azalmak yerine varlığını devam ettirdiği görülmektedir.

Türkiye açısından büyük önem arz eden bu sorun karşısında politik aktörlerin ya da karar alıcıların ortaya koyduğu çözüm önerileri ve pratik uygulamaları da aynı oranda değer taşımaktadır. Bu kapsamda siyasal yaşamı süresince, Güneydoğu Anadolu’da yaşayanlar başta olmak üzere etnik duyarlılığından ötürü kendisini konu ile ilgili hissedilen kesimlerde, yoğun halk desteğine sahip ender liderlerden birisi olan Necmettin Erbakan’ın konuyu ele alış şeklini ve dile getirdiği çözüm önerilerini ele almak yararlı görülmektedir. Bunun öncesinde ise toplumsal ayrışma kaynakları bağlamında etnik temelli sorunun tarihsel sürecine kısaca değinilecektir.

Toplumsal Ayrışma Kaynakları ve Ulus Devlet Etkisi

Milliyetçi hareketlere ilham kaynağı olarak görülen ulus devlet modeli 19.yüzyıl Avrupa’sını şekillendiren bir nitelik arz etmektedir. Bir ulusun belirli bir coğrafi sınır içerisinde yaşamına atıfta bulunan ulus devlet modeli, Aydınlanma dönemini yaşayan Batı’nın kendine özgü sorunlarına yine kendine özgü bulduğu bir cevap niteliğindedir. Nitekim

burjuva eliyle ekonomik gelişmelerin şekillendirdiği Batı'da, sınıfsal ayrışmanın sosyo-politik tutumları belirlemesi (temsili demokrasi gibi) söz konusu olmuştur. Batı'nın bu tercihinde kısa vadede başarılı bir profil çizmesi, buhranlı dönemler geçiren diğer dünya toplumları arasında taklitçilik düşüncesini ortaya çıkarmış, İslam dünyası da bu düşünceden nasibini almıştır. Osmanlı'nın son döneminde aydın kesiminin yaşadığı zihni karmaşalar bunun örnekleridir. Aynı şekilde Türkiye Cumhuriyeti kurulurken de benzeri düşüncelerle ulus devlet modeline yönelildiği bilinmektedir.

Ne var ki, değişim talebinin Batı'da olduğu gibi tabandan gelmek yerine tavandan geliyor olması bu değişim sürecini sorunlu hale getirmektedir. Ekonominin belirleyiciliğinin zayıf olduğu ülkelerde, sürecin dış dinamikler ekseninde şekillendiğine dikkat çeken Tuncel'in de (2016: 140) belirttiği gibi, ekonomi dışı alanlardaki (sosyal, kültürel, dini, etnik) ayrışma kaynaklarına dayanan ya da dayandırılmaya çalışılan demokrasilerde, devlet (devletin imkân ve kaynaklarını kullananlar) ile toplum arasındaki ilişki çoğu zaman sorunlu olagelmektedir. Türkiye'nin ilk dönemlerinde de benzeri ilişki ağlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, Batı için uygun olan toplumsal düzen kurgusunun değişiklik yapılmaksızın aynıyla alınması durumunda yarar getireceği inancıyla hareket edilmesidir. Halbuki, toplumsal ayrışma kaynaklarına bakıldığında cinsiyet, yaş, ırk gibi doğuştan gelen kaynaklar olduğu gibi, mülkiyet, statü, inanç, dil, kimlik, gelenek gibi yapay ya da karma kaynaklar da bulunmaktadır (Tuncel, 2016: 142-5). Ayrışmanın ekonomik, sosyal, siyasal kökleri olan bu kaynaklar Batı'da ekonomik olanın diğerleri karşısında belirleyiciliğiyle neticelenmiştir. Ne var ki, bu durum Osmanlı toplumu için geçerli olmamaktadır. Çünkü Osmanlı'da sınıf ayrımına dayalı bir toplum yapısı bulunmamaktadır ya da Batı'da var olan türde (kilise-devlet) iktidar mücadelesi yaşanmamaktadır. Yöneten-yönetilen ilişkisinde çatışma ya da ayrışmaya dayalı bir pratiğe rastlanılmamakta, birliktelikler coğrafi sınırlar ile daraltılmamaktadır. Bu nedenle Osmanlı bakiyesi Türkiye'de, toplumsal düzenin ulus devlet tercihinin göre kurgulanması sırasında ekonomik kaynaklar

yerine kültürel ve siyasi ayrışma kaynaklarıyla mücadele öne çıkmıştır. Bu durum ise, yaratılıştan gelen etnik özelliğin ayrışma kaynağı olması ya da dini-mezhebi tercihlerin sorun alanı olarak görülmesi gibi bir probleme neden olmuştur.

Osmanlı’nın son döneminden itibaren yetkiyi elinde bulunduran ve yeni rejimin kurulmasında etkin rol oynayan seçkin kamu bürokrasisi, Türkçü, laik ve merkezîyetçi anlayışla yeni bir ulus “yaratma” mücadelesine yönelmiştir. Ancak bu tek tipleştirici yöneliş, etnik temelli sorunlar başta olmak üzere birçok problemlili alanın oluşumuna sebebiyet vermiştir.

Sorunun Kürtlerle İlgisi ve Şiddet Sarmalına Dönüşmesi

Kamu bürokrasisi eliyle yürütülen uluslaşma sürecinde, Anadolu’da yaşayan tüm farklılıklar potansiyel tehdit olarak algılanmış, bunlara karşı çeşitli düzeyde müdahaleler söz konusu olmuştur. Seküler ve milliyetçi (etno-seküler) ideolojiyle şekillenen bu süreç, Türk kökenli olmayan kesimlerde karşıt dalganın doğmasına da zemin hazırlamıştır. Nitekim Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da merkezi devlet otoritesiyle kendini ve geleneklerini tehdit altında hisseden bölge halkı arasında pek çok gerilim hatta çatışma yaşanmıştır. 1925–1938 arasında 17 ayaklanma gerçekleşirken İsmet İnönü başta olmak üzere dönemin yöneticilerince hazırlanan raporlar çerçevesinde Şark Islahat Planı oluşturulmuş, Kürt nüfusun kontrol altına alınması için göç politikası yürütülmüştür (İlyas, 2014: 329-48). Uygulanan bu politikaların çözüm sunmak yerine sorunun daha da kronikleşmesine zemin hazırladığı ilerleyen yıllarda ortaya çıkmıştır. Çok partili hayata geçiş sonrasında ulus devlet karşıtı milliyetçi dalga politik alana taşınmış ve örgütlü muhalefete bürünmeye başlamıştır. İlk dönemde kendisine Türk solu (Türkiye İşçi Partisi dönemi) içerisinde yer bulan Kürt hareketi etnik temelli bir federasyon hedefiyle yola çıkmış, ancak Türk solu ile yaşadığı etnik anlaşmazlık nedeniyle bağımsız bir rota belirlemek durumunda kalmıştır. 1971’de kurulan, PKK terör örgütünün kurucusu Abdullah Öcalan’ın da üyesi olduğu Devrimci Doğu Kültür Ocakları, 1976’dan

itibaren yaygınlaşan Rizgari dergisi, Komal yayınevi gibi oluşumlar da Kürt milliyetçisi dalganın fikri yapısını şekillendirmiştir. 1978’de Marksist ideoloji ekseninde kurulan ve 1984’te şiddeti çözüm aracı olarak görerek silahlı mücadeleyi başlatan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü ise diğer Kürt milliyetçisi gruplar arasından sıyrılarak etkin bir konuma yükselmiştir. Tek tipleştirici politikaya tepki olarak ortaya çıkan bu yapı, işlev itibarıyla aslında ulus devlet benzeri güdüyle hareket etmektedir. Ulus devlet anlayışından farkı ise; önce devleti kurup sonra buna uygun milleti ‘yaratma” stratejisinin aksine, önce Kürt ulusunu inşa etmeyi, sonra bu ulusu bir devlet etrafında örgütlemeyi öngörmesidir (Baharçipek, 2000: 18).

Kürt milliyetçisi örgüt ve yapılar bu süreci yaşarken kamu bürokrasisi de çözümü güvenlikçi politikalarda aramıştır. 1978 yılında sıkıyönetim ile başlayan sıradışı hukuk deneyimi, Olağanüstü Hal (OHAL) ile devam etmiş ve 2002 yılında kaldırılincaya kadar 24 yıl boyunca bölge, olağanüstü durumun olağanlaştığı/sıradanlaştığı bir siyasal süreç yaşamıştır. Bu çerçevede OHAL, terörü ve doğrudan şiddeti önlemeye yönelik bir düzenleme olmasına rağmen sosyal, iktisadi ve insani yönden ağır sonuçları olan yapısal bir şiddet formuna dönüşmüştür. Zorunlu göç, işsizlik ve hızlı şehirleşmeyle birlikte ortaya çıkan toplumsal çözümler sonucunda sorunlar daha da içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Bu çerçevede bölgede, doğrudan şiddetten yapısal şiddete doğru bir evrilme olmuştur. OHAL’lı yıllarda yaşanan terör, faili meçhul cinayetler, insan hakları ihlalleri, hukuk dışı uygulamalar ve yaşanan sorunların çözümüne yönelik umutsuzluk, bölge halkında devlete karşı güvensizliğin artmasına ve Kürt ulusalcılığının güçlenmesine yol açmıştır (Özhan ve Ete, 2008: 5).

Baskı ve ideolojik aygıtlar kullanılarak tepeden inmececi bir yaklaşımla yürütülen uluslaşma süreci, devlet-millet arasında gerilimli mücadele alanlarının doğmasına zemin hazırlamış, bunun karşısında yürütülen güvenlik eksenli politika tercihleri de çözüm yerine sorunun kronikleşmesine neden olmuştur. Konunun muhtevasına girmediğinden detayına girmemekle birlikte, 2010 sonrası terör örgütü muhatap

alınarak yürütülen ve güvenlik önlemlerinin en aza indirildiği “Çözüm Süreci”nin de bu kronikleşmeye katkı sunduğunu söylemek gerekmektedir. Bugünden bakıldığında Kürt milliyetçisi hareketin süreç içerisinde parti kapatmalarına karşın siyasal alanda temsil kabiliyetini artırma trendine giren, yaygınlaşan iletişim ağı sayesinde bölge ülkelelerinde yaşayan soydaşlarıyla yakın ilişki kuran, Kuzey Irak ve Suriye’de Federe Kürt devleti oluşumlarıyla ayrı devlet ideasını Türkiye’de de canlı tutan şiddet yanlısı bir terör örgütüne dönüştüğü görülmektedir.

Erbakan’ın Toplumsal Barış Anlayışı

Türkiye’de seçmen tercihlerine yönelik araştırmalarda ortaya çıkan önemli çıktılardan birisi, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesi başta olmak üzere Türkiye genelinde yaşayan Kürt kökenli seçmenlerin genel temayülünün iki başat siyasal harekette yoğunlaştığı hususudur. Bu hareketlerden birincisi; 1991 seçimleriyle birlikte siyaset sahnesinde yer alan ayrılıkçı Kürt milliyetçisi partiler iken, diğeri ise İslami siyasetçi kimliğiyle öne çıkan Necmettin Erbakan’ın kurduğu Milli Görüş partileridir² (Gündoğmuş, 2014: 143). Etnisite merkezli bir politika izlemeyen Milli Görüş partilerinin buna karşın Kürt kökenli seçmen kitlesinden aldığı yoğun desteğin arka planı irdelendiğinde, bu partilerin; dini yaşamında kendisini tehdit altında hisseden, kimlik problemi bulunan ve yoksulluk içinde yaşamını sürdürmeye çalışan geniş kitlenin duygularını siyasal dile dökebilme becerisi fark edilmektedir (Bulaç, 2009: 208). Bu çalışmanın konusu etnik temelli soruna yönelik olduğundan Milli Görüş partilerinin ve Necmettin Erbakan’ın bu noktada dile getirdiği hususlar ele alınacaktır.

Bununla birlikte Erbakan’ın toplumsal barış kavramına yüklediği anlama da kısaca değinmek gerekmektedir. Buna göre Erbakan (1975: 30-31), yaratılış gereği bir arada yaşamak durumunda olan insanların

2 Milli Görüş ideolojisine ait partiler sırasıyla; Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi, Fazilet Partisi ve Saadet Partisi’dir. İlk dört parti çeşitli gerekçelerle kapatılırken Milli Görüş düşüncesi halen Saadet Partisi ile siyasal faaliyetlerini yürütmektedir.

barış ve uzlaşma içerisinde yaşamayı gerektiğine inanmaktadır. Zira Milli Görüş, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü ve bütün memleket evlâdının kardeş bilinmesi temel prensibine dayanır. Her şeyin başı önce yurdumuzda kardeşliğin, tesanüt ve birliğin teessüsüdür. Aynı milletin aynı tarihin çocuklarının kardeşliği esastır. Gidilecek yol iç barış yoludur, kardeşlik yoludur. İthamcılık yolu değildir. Aynı milletin çocukları arasında görüş farklılıkları, fikir farklılıkları olabilir, fakat bu hiç bir zaman ithamcılığın, bölücülüğün sebebi olmamalıdır. Nitekim Erbakan'ın bu perspektifle anayasalara özel bir önem atfettiği ve bunu '*ictimai mukavele*' yani '*toplumsal barış ve uzlaşma anlaşması*' şeklinde tarif ettiği görülmektedir. Her türlü inanış sahibinin kendi inanışına göre yaşamaya müsaade eden bir barış ve uzlaşma anlaşmasına işaret eden Erbakan, anayasanın hem insan haklarını koruyan hem de devletin zulüm yapmasını önleyen bir siyasal sınıra ve işleve sahip olmasının gerekliliğine işaret etmektedir (Erbakan, 1991: 15). Toplumsal barışın sağlanabilmesi için ise Erbakan (1973); idari düzenlemelerin devlet-millet kaynaşmasını temin odaklı olması, ekonomi politikalarının dengesizliklerin, faizin ve her türlü sömürünün ortadan kaldırılmasına yönelik olması, sosyal ve siyasi uygulamaların insan hak ve hürriyetlerini güvence altına alması gerektiğini dile getirmektedir.

Necmettin Erbakan'ın kısaca özetlenen toplumsal barış anlayışı, etnik temelli sorun karşısında da aslında ne yönde bir eğilim göstereceğinin ipuçlarını vermektedir.

Sorunun Temel Sebebine Yönelik Tespitleri

1991 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde iç güvenlik meselelerine ilişkin genel görüşmede yapmış olduğu konuşma, Necmettin Erbakan'ın Türkiye'de etnik temelli soruna yönelik tespitleri hakkında fikir vermektedir. Aynı şekilde 1993 yılında gerçekleştirilen Refah Partisi Olağan Genel Kongresi'nde dile getirdiği hususlar da, benzerlik içermekle birlikte, görece kapsamlı bir boyuta sahiptir.

Erbakan'a (1991a: 360) göre özellikle 1980 sonrasında Türkiye'de varlığını şiddet yoluyla hissettiren etnik temelli sorunun temelinde dört

ana grup unsur yer almaktadır. Bunları; dış güçler, yanlış politikalar, yanlış uygulamalar ve gereken tedbirlerin yeterince ve vaktinde alınmayışı şeklinde özetlemek mümkündür. Erbakan’a göre ırkçı, inkarcı ve asimilasyoncu zihniyetle yürütülen politikalar dış güçlerin provokeleri ve yönlendirmeleri ile boyut değiştirerek ayrılıkçı zihniyeti beslemektedir. Devleti temsil eden kamu görevlilerinin devlet-millet kaynaşmasını zedeleyecek türden yanlış uygulamaları ve buna yönelik tedbirleri almada gevşeklik gösterilmesi de sorunun kronikleşmesine ve teröre evrilmesine neden olmaktadır.

Uluslaşma sürecinde yürütülen yanlış politikalara atıfta bulunan Erbakan’a (1991a: 354-5) göre, Kürt kökenli vatandaşların kimliklerinin inkar edilmesinin ve asimile edilmeye çalışılmasının neticesinde devlet otoritesine karşı aidiyet sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada oluşan boşluktan ise, terör örgütü aracılığıyla Türkiye’ye yönelik çeşitli planları olan emperyalist ve Siyonist zihniyete sahip uluslararası aktörler yararlanmaktadır. İsraili ve Amerikalı çeşitli yetkililerin demeçlerini buna örnek olarak gösteren Erbakan, Körfez Harbi sonrası bölgeye gelen Çekiç Güç³ kuvvetlerinin Güneydoğu Anadolu’da ajan faaliyetlerini koordine ettiğini dile getirmektedir (Erbakan, 1991a: 356): “*Bakınız, işte, bizzat Apo söylüyor; “Çekiç Güç en çok bizim işimize yaradı; Kuzey Irak’a yerleşmemizi sağladı” diyor. İşte gerçekler bunlardır.*”

Güneydoğu Anadolu’nun iktisadi bakımdan görece Türkiye’de en geri kalmış bölge olması da yine Erbakan’a (1991a: 360) göre etnik temelli sorunun alanını genişletmesine fırsat vermektedir. İşsizlik, açlık ve geçim darlığı yaşayan insanlar, terör örgütlerinin ve ajan faaliyetlerinin açık hedefi haline gelmektedir. Türkiye’de fabrikaların İstanbul merkezli kurulması, devlet yatırımlarının yetersiz olması ve yeterli altyapı ile özendiriciliğe sahip olmadığından özel sektörün de bölgeye gelmede isteksiz olması ekonomik alanın ayrılmaya sebep olmasını tetiklemektedir. Ana dilde (Kürtçe) konuşmanın yasaklanması, Kürt kökenli

3 Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde 1991 yılında Türkiye üzerinden Kuzey Irak’a yerleştirilen muharip güç. Defalarca PKK’ya yardımı Tük Genelkurmay’ı tarafından da tespit edilmiş, 1996 yılında Başbakan olan Erbakan tarafından görevine son verilmiştir.

olduğunu açıklamanın suç sayılması gibi insan hakkı ihlallerinin yaşanması da bu süreci hızlandırmaktadır.

Bütün sebeplerin birbiriyle yakın ilişkisine de özellikle vurgu yapan Erbakan(1993), etnik temelli sorunun, tek bir sebebe dayanmamasından ve yalnızca Kürt kökenli vatandaşları kapsamamasından ötürü, salt “Kürt sorunu” kavramsallaştırılmasını ise bir eksiklik olarak nitelendirmektedir. Zira Güneydoğu Anadolu bölgesinin tahmini etnik haritası göz önüne alındığında, çoğunluk kısmı Kürt kökenli olmakla birlikte, başka kökenlere sahip nüfusun da hatırı sayılır bir oranda olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Türkiye geneli etnik dağılım düşünüldüğünde de, Güneydoğu’da yaşayan Kürt kökenli nüfustan çok daha fazlasının Marmara, Ege ve Akdeniz başta olmak üzere ülke genelinde yerleşik durumda olduğu fark edilmektedir. Bu nedenle meselenin yalnızca Kürt Sorunu şeklinde nitelendirilmesi ayrılıkçı siyasal dile katkı sunmaktadır.

Bu sebepten ötürü Erbakan’a göre (1993) konunun, “Güneydoğu Anadolu Meselesi”, “Kürt Meselesi” ve “Terör Meselesi” olmak üzere üç ayrı başlıkta ele alınması gerekmektedir. Güneydoğu Anadolu Meselesi; bölgesel dengesizlikleri ve faizci/sömürücü/modern müstemlekeci düzenin sebep olduğu ekonomik problemleri ihtiva etmektedir. Kürt Meselesi; sosyo-kültürel hakları ve insan hakkı ihlallerini içermektedir. Terör Meselesi; uluslararası desteğe sahip şiddeti/terör örgütünü ve buna mukabil güvenlik politikalarını ifade etmektedir. İlk iki sorun çözülmediğinden, bölgede terör kendisine kolaylıkla zemin bulabilmektedir.

Soruna Yönelik Çözüm Önerileri

İrkçi, asimilasyoncu ve materyalist olarak nitelediği politikaların sebep olduğu etnik temelli soruna yönelik tespitlerini üç ayrı başlıkta toplayan Necmettin Erbakan’ın çözüm önerileri de bu sınıflandırma temelinde şekillenmektedir.

Bu kapsamda ilk olarak, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin iktisaden geri kalmışlığına atıfta bulunan ‘Güneydoğu Meselesi’nin çözümü için, kapsamlı kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulamaya konulması

teklif edilmektedir. 1974-1978 yılları arasında başlatılan ve büyük çoğunluğu bölge illerine yapılan Ağır Sanayi Hamlesi’nin⁴ devam ettirilmesi ve geliştirilmesi önerilmektedir (Erbakan, 1993).

İkinci olarak ‘Terör Meselesi’ karşısında, Erbakan’a göre, net bir tutum sergilenmeli ve terörün tüm finans ve teçhizat kaynaklarını engelleyecek adımlar atılmalıdır. Bu doğrultuda, güvenlik birimlerinin modern teçhizatlarla sahip olması sağlanırken terörle mücadelede koruculuk sistemi yerine profesyonel özel timler devreye konulmalıdır. Buna ilaveten yaygın ve hızlı çalışma kapasitesine sahip istihbarat birimleri ile terör faaliyetleri gerçekleşmeden müdahale edebilme imkanı elde edilmelidir. Zira terör olayı olduktan sonra teröristle mücadeleye girilmesi sonuç vermemektedir. Bununla birlikte terörü destekleyen Avrupa ülkeleri, ABD ve İsrail ile ilişkiler yeniden gözden geçirilmeli ve terör örgütü ile iletişimleri, Çekiç Güç örneğinde olduğu gibi, engellenmelidir. Aynı şekilde Irak, İran ve Suriye’de bulunan Kürt liderler ile yakın ilişki kurulması öngörülmektedir. Bu sayede, sorunun uluslararası etkiye açık olması ve bölgesel nitelik kazanması önlenebilecektir⁵.

‘Kürt Meselesi’nin çözümü noktasında ise, insan haklarının kullanımına yönelik düzenlemelerin konuyu bir tabuya⁶ dönüştürmeden ele alınması gerekmektedir. Ana dilin medyada ve eğitimde kullanımının önünün açılması, bölgede görev alan kamu görevlilerinin gerekli eğitimden geçirilerek halkla doğru temasa geçebilmesinin sağlanması atılması gereken adımlar arasındadır. Aynı şekilde, kamuda etnik ayrışmaya

- 4 Erbakan ağır sanayinin kurulmasında ekonomik, sosyal, güvenlik, dengesizliklerin giderilmesi ve milli-güçlü- süratli- yaygın kalkınma gibi beş tür ölçüt belirlemiştir. Erbakan 218’i büyük sanayi, 29’u büyük enerji, 29’u madencilik, 58’i sulama ve 49’u da ulaştırma tesisi olmak üzere 383 adet projenin Ağır Sanayi Hamlesi kapsamında kurulmasını öngörmektedir (Arpacı, 2012: 263). *Sadece Sivas’ın doğusunda ve Güneydoğu’daki vilayetlerimize; 7 tane şeker fabrikası, 6 tane çimento fabrikası, 6 tane büyük gübre fabrikası, 11 tane Sümerbank fabrikası, 2 tane Zirai Donatım Fabrikası, 2 tane büyük ağır makine fabrikası, TAKSAN’ın 1 adet, TEMSAN’ın 10 adet, TESTAŞ’ın 2 adet olmak üzere 50 tane milyarlık tesisi biz Doğu Anadolu’muza kurduk* (Erbakan, 1991a: 359).
- 5 Erbakan’ın PKK karşıtı olan Talabani, Barzani, Şeyh Osman gibi etkili Kürt liderlerle yakın ilişki kurduğu bilinmektedir.
- 6 “Konusulması, eleştirilmesi ya da değiştirilmesi yasak görülen bir konu” anlamına gelen bu ifade, Necmettin Erbakan tarafından kullanılmıştır.

neden olabilecek mevcut uygulamaların gözden geçirilmesi de gerekli görülmektedir. Okullarda her sabah okutulan “Andımız”ın içerik itibarıyla bu tür olumsuz işleve sahip olması konusu, bu nedenle ilk kez Necmettin Erbakan tarafından gündeme getirilmiştir⁷.

Toplumsal barışın polisiye tedbirlerle kurulamayacağını, bunun için kalıcı çözümlerin bulunması gerektiğini düşünen Erbakan (1973), bulunan çözümlerin sonuç verebilmesini sistemin yeniden kurgulanması şartına bağlamaktadır. Zira Erbakan’a göre sorun, sistem kaynaklıdır ve sistemin yeniden adil temeller üzerine kurgulanması, Adil Düzen’in⁸ kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde sorunun çözümünde uygulanacak bir politika birleştirici olmak yerine ayrışma kaynaklarını belirgin hale getirebilecektir (Erbakan, 1993): Önce *Adil Düzen* kurulacak, herkese insan hakkı verilecek ve bu memleketteki Müslümanlar arasındaki kardeşlik bağı yeniden tesis edilecek. Bu teşekkür ettikten sonra *Kürtçe bir radyo bu kardeşliği kuvvetlendirmek için konuşuyor, Allah razı olsun, alnından öperiz. Kürtçe bir tiyatro bu kardeşliği kuvvetlendirmek için oyun oynuyor, Allah razı olsun, alnından öperiz. Kürtçe bir mektep bu kardeşliği kuvvetlendirmek için eğitim yapıyor, Allah razı olsun, alnından öperiz. İşte RP’nin yapacağı budur. Kaldı ki, bu bir yenilik değil, bin yıldır böyleydi zaten, bunun için birbirimiz için canımızı verdik.*

- 7 1994 yılında partisinin Bingöl mitinginde konuşan Erbakan; “*Bu ülkenin evlatları asırlar boyu, mektebe, derse başlarken besmele okurlardı. Siz geldiniz, bu besmeleyi kaldırdınız. Yerine ‘Türküm doğruyum çalışkanım’ sözlerini tekrarlattınız. E sen bunu dayatınca, öbür taraftan da, Kürt kökenli bir Müslüman evladı, ya öyle mi, ben de Kürdüm, daha doğruyum, daha çalışkanım deme hakkını kazandı. Ve böylece, siz bu ülkenin insanlarını birbirine yabancılaştırdınız*” diyerek uygulamayı eleştirdi. Bu sözleri üzerine Erbakan, Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılandı ve 1 yıl hapse mahkum edildi. Uygulama ise 2013 yılında kaldırıldı.
- 8 Erbakan tarafından Refah Partisi döneminde kamuoyuna sunulan bir proje olan Adil Düzen, son bir yüzyıldır dünyada var olan sistemin başarısızlık noktaları dikkate alınarak, bu başarısızlıklardan çıkarılan derslerle kurulacak yeni bir dünya sistemini ifade etmektedir. Erbakan Adil Düzen’de devletin hakkı üstün tutan bir nizama göre kurulduğunu belirttiikten sonra, bu düzenin alt unsurlarını siyasi, idari, ekonomik, dini ve ahlaki düzen olarak açıklamaktadır. Bunların ahenk içinde çalışması, hiçbirinin diğerinin özüne karışmaması esastır ve hepsi kendi kuralları içinde, hakkı üstün tutan temel prensipler içerisinde kendi görevlerini yapmak üzere oluşturulmuştur (Arpacı, 2012: 282-87).

Sistemin yeniden kurgulanmasını salık veren Erbakan’ın dikkat çektiği bir başka nokta ise, dinin göreceği işlevle ilgilidir. Güneydoğu Anadolu’da geleneksel değerlere ve İslam’a karşı var olan derin saygı ve bağlılığın siyasi karar alıcılar tarafından göz ardı edilemeyeceğini öngören Erbakan’a (1993) göre, ortak payda olan “İslam gerçeği dikkate alınmadan Kürt meselesi çözülemez”. İslam kardeşliği prensibinin

Etnik temelli sorun karşısında bölge halkına da sorumluluk yükleyen Erbakan, şiddeti önceleyen ve çözüm aracı olarak kullanan etnik teröre destek verilmesinin, ayrı devlet ya da federasyon gibi seçeneklerin gündeme getirilmesinin kaosa neden olacağını dile getirmektedir (Erbakan, 1993): *“Güneydoğu’daki kardeşlerimiz kendilerini mazlum durumda hissediyorlar, haklı veya haksız, ben bir gerçeği söylüyorum. Şimdi kendilerini böylesine mazlum durumda hisseden bu kardeşlerimiz bir kurtarıcı arıyor. Açıkça ifade edeyim, ortada bu kurtarıcıyı göremiyorlar. Silahlı PKK gelip “ben sana iş vereceğim, ben senin Kürt kimliğini geliştireceğim” dediği zaman, bu PKK’da bir şey var zannediyorlar. Halbuki, PKK dediğimiz şey, tamamen komünist zihniyetli bir kuruluştur. Allah vermesin, bakınız gayet samimi olarak söylüyorum, bu bölgeyi ayırsalar, bir Kürdistan kursalar ve bunun yöneticileri de bu PKK’cılar olsa, emin olun, buradaki insanlar dünyanın en bedbaht insanları olurlar. Bu sebepten dolayıdır ki, geliniz, oradaki mazlum kardeşlerimizin ümitleri devlete bağlansın, PKK’ya değil. Öyleyse önce tanıtmanıza önem verin, buradaki halkı BBC’ye terk etmeyin.”*

Genel Değerlendirme

Uluslaşma sürecini tamamlayamayan toplumların karşılaştığı sorunların başında gelen etnik temelli sorunlar, Osmanlı ardılı Türkiye Cumhuriyeti’nde de birçok sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel mücadele alanının oluşumuna zemin hazırlamıştır. 1980 sonrası dönemde silahlı terör örgütü eliyle şiddet içerikli hale gelen sorun, siyasal alanda belirleyici bir işleve sahiptir. Türkiye’de faaliyet yürüten tüm siyasi partiler, bu sorunu, kendi ideolojik altyapılarına göre algılamakta ve anlamlandırmaktadır. İslami siyasetçi kimliğiyle bilinen Necmettin Erbakan için

de benzeri durum geçerlidir. Dini referanslarla siyasal tutumunu belirlediği görülen Erbakan, kurucusu olduğu Milli Görüş ideolojisine sahip partilerle bu tutumunu siyasal alana aktarma mücadelesi vermiştir.

Tarihsel süreç ele alındığında Erbakan'ın, etnik temelli soruna yönelik yaklaşımının konjonktürel olmayıp süreklilik arz eden bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Sorunu sistem merkezli ele alan Erbakan ortak değerlerin aksine farklılıkları öne çıkartan uluslaşma sürecinin anayasal planda yeniden ele alınmasını salık vermektedir. Erbakan, Kürt kökenli kitlenin salt bir bölgede yaşamamasından ötürü, etnik ayrıştırıcı dilin aksine, sorunun Güneydoğu meselesi, terör meselesi ve Kürt meselesi şeklinde üç ayrı başlıkta ele alınması gerektiğini, bu sayede etnik ayrışmadan kaçınılacağını savunmaktadır. Bu sebepten ötürü, ayrılıkçı siyasal hareketin dile getirdiği, özerklik-federasyon ya da ayrı devlet gibi seçeneklerin imkansızlığına da vurgu yapmaktadır.

Erbakan'ın süreklilik arz eden bir diğer tutumu, etnik soruna yol açan aktörler arasında uluslar arası dinamiklere verdiği rol ile ilgilidir. Siyonist ve emperyalist zihniyetli çeşitli ülke ve yöneticilerinin PKK terör örgütü ile kurduğu yakın ilişkiyi sıklıkla TBMM'de gündem yapan Erbakan, uluslararası etkinin azaltılması için bölge ülkeleriyle yakın işbirliğini de gerekli görmektedir.

Sorunun çözümünde, ortak değer konumunda bulunan İslam dininin belirleyiciliği de Erbakan'ın sürekli olarak gündemde tuttuğu konulardan birisi olma özelliğine sahiptir. Öyle ki, Erbakan'a göre İslam dini dikkate alınmadan etnik temelli sorunun kalıcı çözüme kavuşturulması mümkün görünmemektedir. Son olarak Erbakan, sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda da ayrışmayı azaltacak politikalar önermekte, bunun yeni ayrışmalara kaynaklık etmemesi için de sistemin değiştirilmesini teklif etmektedir. Bunun yerine ise, Adil Düzen olarak nitelendiği sistemi önermektedir.

Sonuç olarak, toplumsal barışın sağlanmasını; iktisadi, idari, siyasi alanlarda uygulanacak politikalarla ilintili gören Necmettin Erbakan, etnik temelli sorunun çözümünü de bu politikalarda aramaktadır.

Kaynakça

- Arpacı, Işıl (2012), Türk Siyasal Yaşamına Etkileri Bakımından İslamcılık ve Necmettin Erbakan, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Baharçipek, Abdulkadir (2000), Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, “Fırat University Journal of Social Science” Cilt: 10 Sayı: 1, Sayfa:11-27.
- Erbakan, Necmettin (1973), Milli Selamet Partisi İç Barış Mitingi Konuşması/Samsun, Milli Görüş Temel Görüş, Ankara: Dağarcık Yayınevi.
- Erbakan, Necmettin (1975), Milli Görüş, İstanbul: Dergah Yayınları
- Erbakan, Necmettin (1991), Türkiye’nin Meseleleri ve Çözümleri, Ankara.
- Erbakan, Necmettin (1991a), TBMM Konuşması, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 19, C.2, 26.12.1991.
- Erbakan, Necmettin (1992), TBMM Konuşması, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 19-2, C.17, 23 Eylül 1992.
- Erbakan, Necmettin (1993), RP 4. Olağan Büyük Kongre Konuşması, 10.10.1993, Ankara.
- Gündoğmuş, Bekir (2014), Siyasal Tercihler, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- İlyas, Ahmet (2014), Tek Parti Döneminde Aşiretleri Kontrol Altına Almak İçin Çıkarılan Kanun ve Hazırlanan Raporlar, The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2496> Number: 28, p.329-348. (Erişim Tarihi: 18.01.2017)
- Özhan, Taha; Hatem Ete (2008), Kürt Meselesi, Problemler ve Çözüm Önerileri, SETA Analiz –Kasım 2008- www.setav.org., Erişim tarihi: 17.01.2017.
- Tuncel, Gökhan (2016), Toplumsal Ayrışmanın Şehir Hayatına Etkisi, Uluslararası Şehir ve Medeniyet Sempozyumu (07-08 Ekim 2016), Malatya.
- Tuncel, Gökhan (2016), Türkiye’de Yaşama Maliyeti ile Devlet Toplum Gerilimi İlişkisi, Birey ve Toplum Dergisi, C: 6, S: 12, ss. 129-152

**Erbakan's Concept of Social Peace
Against Ethnic-Based Problems in Turkey**

Abstract

Ethnic differences, which are seen as one of the sources of social separation in the modern period of spatial proximity, can cause socio-cultural and political breakdowns when exposed to various interventions. Indeed, Western-centric, stereotypical identity prominent nationalization process has brought ethnic-based problems in Turkey. However, this problem is not a conflict between different ethnic groups but a systematic problem. Therefore, it is inevitable that the proposals for solution of the problem include the suggestions of alternative systems at the same time.

In this study, approach and system proposals of Necmettin Erbakan, who has an important position in the recent Turkish political life, for ethnic problems in Turkey will be discussed.

Keywords: Erbakan, Social Peace, Ethnic Problem, Milli Gorus

